د پاک نبی ﷺ پاک سیرت

سیرتِ
محمد رسول اللہ ﷺ

تصنیف

مولانا محمد علی مردانی

Ketabton.com

مکتبه عمر فاروق قصه خوانی بازار پشاور

سیرتِ محمد رسول اللہ ﷺ

ناشر

اسلامی ادبی ټولنه مردان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

د پاك نبی ﷺ پاك سیرت

سیرتِ

محمد رسول اللہ

ﷺ

تالیف

مولانا احمدعلی مردانی

(فاضل جامعة العلوم الاسلامیة علامہ محمد یوسف بنوری ټاؤن کراچی)

خوره بانډه یونیورسټي روډ مردان

ناشر

مکتبہ عمرفاروق

قصہ خوانی بازارپشاور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم	سیرتِ محمد رسول اللہ ﷺ
صفحات	128
تالیف	مولانا احمدعلی مردانی
کتابت	النور کتب خانه اینډ کمپوزنګ سینټر کامران مارکیټ نیواډه مردان 0312-9818511
پبلشرز	الجنت پرنټر
دچهاپ کال	مارچ 2018ء
بیعه	200 روپۍ
دملاویدلو درك	جناب ماسټر محمد نثار صیب جناب ماسټر ارشدعلی صیب النور کتب خانه اینډ کاپی محل کامران مارکیټ نیواډه مردان 0312 -9818511 / 0321-9818511

د میلاویدلو درکونه

- ★ مکتبه مجدد الف ثانیؒ کامران مارکیټ نیواډه مردان
- ★ اسلامی کتب خانه کامران مارکیټ نیواډه مردان
- ★ مکتبة المدینه بخشالی روډ مردان
- ★ (عبدالناصر) یونیورسټی روډ خوره بانډه مردان
- ★ حافظ محمد ابرار صیب مدرس مسجد ابوبکرؓ امین آباد مردان
- ★ حافظ شهسوار امین آباد یونیورسټی روډ مردان
- ★ دارالعلوم اصحاب صفهٔ رنګ روډ مردان
- ★ د مردان په هره غټه کتب خانه کښي ملاویدے شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمٰن الرحیم

فهرست مضامین

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۱	پاك نسب	۹
۲	د حضور ﷺ د ولادت بیان	۹
۳	د ولادت د کال اهم واقعات	۱۰
۴	د حضور ﷺ د والدِ محترم د وفات واقعه	۱۰
۵	نوم او عقیقه	۱۰
٦	د رضاعت زمانه	۱۱
۷	د حضور ﷺ اولني خبرے	۱۳
۸	د حضور ﷺ د موربی بی د وفات واقعه	۱۴
۹	د عبدالمطلب انتقال	۱۴
۱۰	د ابوطالب په کور کښي	۱۵
۱۱	د یهودیانو د عالم رښتیا خبره	۱۵
۱۲	حرب الفجار کښي شرکت	۱٦
۱۳	حلف الفضول	۱٦
۱۴	د حضور ﷺ اخلاق	۱۷
۱۵	شام ته دوباره سفر	۱۷
۱٦	د حضرت خدیجيؓ سره نکاح	۱۸
۱۷	د حضرت خدیجيؓ سره ژوند	۱۹
۱۸	حضرت زینبؓ بنت رسول الله ﷺ	۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۱۹	حضرت رقیهؓ بنت رسول الله ﷺ	۲۱
۲۰	حضرت امِ کلثومؓ بنت رسول الله ﷺ	۲۲
۲۱	حضرت فاطمهؓ بنت رسول الله ﷺ	۲۲
۲۲	حضرت سودهؓ زوجة النبی ﷺ	۲۳
۲۳	حضرت عائشهؓ زوجة النبی ﷺ	۲۴
۲۴	حضرت حفصهؓ زوجة النبی ﷺ	۲۵
۲۵	حضرت زینب بنت خزیمهؓ زوجة النبی ﷺ	۲٦
۲٦	حضرت امِ حبیبهؓ زوجة النبی ﷺ	۲٦
۲۷	حضرت امِ سلمهؓ زوجة النبی ﷺ	۲۷
۲۸	حضرت زینب بنت جحشؓ زوجة النبی ﷺ	۲۷
۲۹	حضرت صفیهؓ زوجة النبی ﷺ	۲۸
۳۰	حضرت جویریهؓ زوجة النبی ﷺ	۲۹
۳۱	حضرت میمونهؓ زوجة النبی ﷺ	۳۰
۳۲	د حضور ﷺ ترونه او تروياني	۳۰
۳۳	تعمیر د کعبي شریفي	۳۱
۳۴	د وحی ابتداء	۳۲
۳۵	د اسلام تبلیغ	۳۳
۳٦	د اهل عرب مخالفت او دېښمنی	۳۵
۳۷	د کافرانو کوشیشونه	۳٦
۳۸	د مکي د کافرانو د مسلمانانو سره سلوك	۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۳۹	د حضور ﷺ یوه معجزه	۳۸
۴۰	حبشي ته د هجرت اجازت	۳۹
۴۱	د قریشو ناجائزه مطالبه او معاهده	۴۱
۴۲	حبشي ته دویم هجرت	۴۲
۴۳	د قید او مصیبت نه نجات	۴۲
۴۴	دغم کال	۴۳
۴۵	طائف ته سفر	۴۴
۴۶	د معراج واقعه	۴۵
۴۷	د قریشو تپوسونه او د هغي جوابونه	۴۸
۴۸	د اسلام نور په مدینه کښي	۴۹
۴۹	مدیني منوري ته د هجرت ابتدا	۵۳
۵۰	د کافرانو سازش او منصوبه	۵۴
۵۱	په غارِ ثور کښي دمه	۵۶
۵۲	د سلو اوښانو انعام او د سراقه قصه	۵۷
۵۳	د حضور ﷺ یوه معجزه	۵۹
۵۴	په قبا کلی کښي ناسته او دمه	۵۹
۵۵	د حضرت علی رض هجرت	۶۰
۵۶	مدیني ته داخله	۶۰
۵۷	د مسجدِ نبوی تعمیر	۶۱
۵۸	د جهاد حکم او سریه حمزة رض	۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۵۹	په غزواتو او سريو باندي سرسري نظر	٦٢
٦٠	سرية عبيدةؓ او د قبلي دبدليدلو حکم	٦۴
٦١	سريه عبدالله بن جحش ؓ	٦۵
٦٢	غزوة بدر	٦٦
٦٣	غزوة غطفان	٧١
٦۴	د حضرت حفصةؓ او زينبؓ سره نکاح	٧٢
٦۵	غزوة احد	٧٢
٦٦	د يهوديانو مخالفت	٨٠
٦٧	بنوقينقاع سره جنگ	٨٢
٦٨	د اويا (٧٠) قاريانو واقعه	٨٣
٦٩	د رجيع مقام شهيدان	٨٣
٧٠	د بنو نضير قبيلي سازش	٨۵
٧١	د خندق يا د احزاب جهگړه (غزوة خندق)	٨٧
٧٢	د بنوقريظه د عهد شکني انجام	٩١
٧٣	د حديبيي راضي نامه	٩٢
٧۴	د شاهانو په نومونو خطونه	١٠٠
٧۵	غزوة خيبر	١٠١
٧٦	د فدك فتح کيدل	١٠۴
٧٧	د حضرت صفيةؓ سره نکاح	١٠۴
٧٨	قضا شوي عمره	١٠۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۷۹	بنوسلیم ته داسلام دعوت ورکول	۱۰٦
۸۰	سریه غالب بن عبدالله	۱۰٦
۸۱	د موته جنګ	۱۰۷
۸۲	په مکه مکرمه د مسلمانانو قبضه	۱۰۹
۸۳	د حاطب بن ابی بلتعهؓ خط	۱۱۳
۸۴	سریه خالد بن ولیدؓ	۱۲۲
۸۵	سریه عمرو ابن العاصؓ	۱۲۳
۸٦	سریه سعد بن زیدؓ	۱۲۳
۸۷	غزوهٔ حنین	۱۲۳
۸۸	غزوهٔ طائف	۱۲۵
۸۹	د زکوة دراجمع کولو د فریضي اغاز	۱۲۹
۹۰	غزوهٔ تبوک	۱۳۰
۹۱	د مسجد ضرار معامله	۱۳۲
۹۲	د متخلفینو (د ورستو پاتې کېدونکو) معامله	۱۳۳
۹۳	مختلف وفدونه (جرګې)	۱۳۳
۹۴	اولني حج	۱۳۴
۹۵	د حضور ﷺ دحج د پاره سفر	۱۳۵
۹٦	د حضور ﷺ د اخرت سفر	۱۳۷

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحيم

د حضـور ﷺ د سیرت مبارك سره تعلق ساتل په هر مسلمان باندي لازم او ضروري دي . د سیرتِ محمد رسول اللّٰه ﷺ نه بغیر انسان د کامیابی ژوند نهٔ شي تیرولے . سیرتِ مصطفیٰ ﷺ د نیا او د آخرت د کامیابی د پاره دیو بنیاد حیثیت لري . سیرتِ مصطفیٰ ﷺ کښي د حضور ﷺ ټول اقوال وافعال داخل دي .د حضرت محمد رسول اللّٰه ﷺ هر عمل او هریو قول ته سیرتِ مصطفیٰ ﷺ وئیلے شي . سیرتِ محمدی ﷺ باندي په هره ژبه کښي ګڼ او بې شمیره کتابونه لیکلي شوي دي . پښتو ژبه کښي هم په دې موضوع ډیر لیك پروت دے. د هریو تحریر جدا انداز دے . هریو تحریر کښي جدا حُسن پروت دے . هریو مؤلف په خپل سوچ او فکر سره په ښکلي انداز سره د حضور ﷺ د سیرت د خوږولو او مونږ ته د رارسولو کوشش کړے دے . او په دې کوشش کښي د نن وخت پوري د هري زماني عالمانو خپله حصه اچولے ده . ما هم د ثواب او مولیٰ کریم د رضا او رسول اللّٰه ﷺ د شفاعت د حصول د پاره په دې موضوع قلم اوچت کړے دے . زما کتاب په حقیقت کښي د ډیرو مستندو کتابونو خلاصه او نچوړ دے . او دا یو امتیاز زما کتاب د نورو کتابونو نه جدا کوي . مولیٰ کریم دے زما دا ورو کي شان کوشش په خپل دربار کښي قبول او منظور کړي او زما او زما د مور پلار، استاذانو ،خپل خپلوانو او ملګرو د پاره دے ئې د آخرت ذخیره اوګرځوي . وما توفیقی الا باللّٰه العلی العظیم

احمدعلی مردانی

یونیورسټی روډ خوره بانډه مردان 0312- 9818511

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

پاك نسب

دا خبره لـكـه دنمـر په شان رڼا او واضحه ده چې زمونږ د خوږ نبی ﷺ نسب د دنيا په ټولو نسبونو كښي اعلیٰ او اوچت دے اوله هر قسمه عيبونو نه پاك دے (1) . ددغې خبري اقرار د حضور ﷺ دښمنانو او د مكي كافرانو هم كړے دے .
د حضور ﷺ نسب د والد محترم له طرفه دا دے .
سيدنا محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن كلاب بن مره بن كعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالك بن نضر بن كنانه بن خزيمه بن مدركه بن الياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان
د مور له طرفه نسب نامه ئې دا ده (2)
سيدنا محمد بن آمنه بنت وهب بن عبد مناف بن زهره بن كلاب .
د حضور ﷺ په دواړو نسبونو كښي په كلاب سره نسب نامه يوه شی . (3)

د حضور ﷺ دَ ولادت بيان

دَ حضور ﷺ ولادت مبارك د نمر ختلو نه مخكښي او دَ سحر راختلو نه وروستو شوي دے مؤرخين په دې خبره متفق دی چې د ولادت ورځ دَ ګل وه او اسلامی مياشت دَ ربيع الاول وه . په تاريخ د ولادت كښي اختلاف دے مشهور قول دَ دولسم تاريخ دے (4) . مؤرخينو ، محدثينو اتهم تاريخ له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجیح ورکړے ده . (5) بعضي خلقو نهم تاریخ ذکر کړے دے.

د ولادت د کال اهم واقعات

په دغه کال دَ اصحابِ فیل مشهوره واقعه را پیښه شوي وه چي د کومي واقعي تفصیلي ذکر د سورتِ فیل په تفسیرونو کښي راغلے دے . هم په دغه کال د کسریٰ د محل نه په زلزلي سره څلوارلس کانږي راغرځیدلی وو. او هغه اور چي د زر کالونه د فارس سلطنت کښي په یو عبادت خانه کښي بلیدلو یك دم مړ شولو .په بحیره ساوه (د فارس (موجوده ایران) یو دریاب) کښي اوبه وچي شولے . (6)

د حضور د والدِ محترم د وفات واقعه

حضور مبارك ﷺ لادغي دنیا ته تشریف نهٔ وو راوړے . په دغي زمانه کښي د حضور ﷺ نیکهٔ عبدالمطلب مدیني منوري ته عبدالله (د حضور ﷺ والد محترم) لره دَ کهجورو راوړلو د پاره ولیږلو . اتفاقاً په څهٔ وجه په دغه سفر کښي دَ حضور ﷺ د والد محترم د وفات واقعه را پیښه شوه . او حضور ﷺ دغي فاني دُنیا ته دَراتلو نه مخکښي یتیم شو .(7) د والد محترم د وفات نه پنځهٔ شپږ میاشتي وروستو حضور مبارك ﷺ دغي دُنیا ته تشریف راوړلو

نوم او عقیقه

د ولادت په شپږمه ورځ عبدالمطلب د حضور ﷺ د پاره محمد ﷺ نوم خوښ کړلو . قریشو د عبدالمطلب نه تپوس وکړهٔ اے

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوالحارث ! (د عبدالمطلب کنیت) تا داسې نوم ولې خوښ کړلو چې ستا په خاندان او مشرانو کښې د چا نشته ؟ عبدالمطلب ووئیل ما دا نوم په دې وجه حضور ﷺ لره ایښے دے چې ټول مخلوق د دوی صفت بیان کړي .(8) هم په دغه ورځ عبدالمطلب د حضور ﷺ عقیقه وکړۀ .(9)

دَ رضاعت زمانه

اول حضور ﷺ مبارك له خپلې مور بی بی ورکړه. بیا څۀ ورځے ئې دَ بی بی ثوبیې سره تیرے کړے .(ثوبیه د ابولهب وینځه وه) .له هغوی نه وروستو حضرت حلیمې بی بی سره پاتے شو.(10) د عربو عامه طریقه دا وه چې ماشومان به ئې دَ بدن د ودې او د ښۀ صحت د پاره مختلفو کلو ته لیږل . په دغه سلسله کښې د حضور ﷺ دا لاندینې واقعه مؤرخینو نقل کړے ده . د حضرت حلیمې بی بی بیان دے چې زۀ (له طائف نه) د بنی سعد زنانو سره مکې مکرمې ته په دې نیت راغلم چې د ځان سره یو ماشوم دَ پیو او تربیت په غرض بوځم. (چې د هغې په ذریعه زمونږ د کور فقر وفاقه او تنګدستیا ختمه شی) دا زمانه دَ تنګدستیا او غربت زمانه وه .فقر وفاقه عام وه. زما سره په غیږه کښې زما یو ماشوم زوئ هم وۀ . د تنګدستیا او د غربت د لاسه خوراکونه کم وو په دغې وجې د هغه د پیو خوراك هم نۀ پوره کیده .د هغه دَ لوږې او ژړا دَ لاسه به مونږه شپې شوګیره کولے . مونږه یوه اوښه ساتلے وه . د هغې د کمزورتیا په وجه د هغې وجود کښې پیې نه وه .ډیره په ګرانه به مونږه وخت تیرولو . ډیر په ګرانه مونږه د نورو خلقو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځائے مكي مكرمي ته دغه سفر ترسره كړۀ . هريوي زنانه
د مالدارو كورنو ته زور كولو دَ حضور ﷺ دَ يتيم والى په وجه
زنانه د حضور ﷺ كور ته نۀ ورتلے . ځكه چي حضرت امني
بى بى نه ئي د زياتو پيسو او د انعام او اكرام اميد نه وو .
زمونږ هريوي زنانه د مالدارو كورنو نه ماشومان ځان سره
واغستل . د حضور ﷺ نه علاوه بل څوك پاتي نه شو . دَ
حضرت حليمي بى بى بيان دے چي ما خپل خاوند ته وئيل
ماته ځان په دي بدي ښكارى چي له مكي مكري نه (خپل
كلى ته) خالى جولى لاړه شم . د خالى تللو نه غوره او بهتره
خبره دا ده . چي مونږه د ځان سره حضرت محمد رسول الله
ﷺ بوځو . خاوند راله اجازت راكړه . بى بى حليمهؓ فرمائى :
حضرت امني بى بى مونږ ته حضور ﷺ حواله كړه . بيا مونږ
وليدل چي د حضور ﷺ په بركت سره زمونږه د سورلي رفتار
تيز شو . او هغه اوښه چي د لشلو قابله نه وه د پيو ترې مونږ
څۀ اميد نه ساتلو هغې په ډير زيات مقدار سره مونږه لره
پيي راكول شورو كړه . بيا چي هر كله مونږ كور ته وورسيدلو
نو د حضور ﷺ په بركت زمونږ د كور نه غريبى لاړه . د
بركتونو نزول شورو شو . (11) حضور ﷺ د حضرت حليمي
بى بىؓ سره په كور كښي دوه كاله تير كړل . بيا ئي خپلې مور
ته د حواله كولو په نيت حضور ﷺ راوستلو د غه وخت په
مكه مكرمه كښي د طاعون بيمارى ښوره وه . له دي وجي
حضور ﷺ حضرت حليمي بى بى دوباره د ځان سره د مور په
اجازت سره بوتللو . په دغه زمانه كښي د حضور ﷺ د شق

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدر واقعه راپيښه شوه . حضور ﷺ چي کله د حضرت حليمي بی بی سره په کور کښي ديره وو . دغه زمانه کښي حضور ﷺ به د خپل د پيو شريك ورور سره بهر تللو . يوه ورځ حضور ﷺ د خپل ورور سره بهر تلے وه . دغه د پيو ورور شريك (عبدالله)په منډه منډه يريدلے (د حضور ﷺ د پيو شريك ورور) کور ته راغے او خپل والد محترم ته گويا شو . زما قريشی ورور دوه کسانو چي ئي سپيني جامي اغستي وے سملولو . بيائي ورله سينه سيرے کړه . ما هغه هم داسي حالت کښي پريښے دے او تاله راغلے يم . د عبدالله والد محترم اوعبدالله په منډه منډه په ويره حضور ﷺ له څنګل ته لاړل . دوی د حضور ﷺ نه د دغي واقعي په باره تپوس وکړه . حضور ﷺ اوفرمائيل : دوه تنه سپيني جامو والا ماله خواله راغلل او زما سينه ئي سيرے کړه . بيا ئي ترينه څۀ لرے کړل خو هغه څۀ وود هغي ماته پته نشته . د دغي واقعي نه حضرت حليمي بی بی سره د دوی د ژوند فکر شو . مجبوراً ئي خپلي مورله راوستلو (12) او د حضور ﷺ والدي ته ئي مخکښي تير شوی حالات بيان کړل .

دَ حضور ﷺ اولني خبري

حضرت حليمهؓ فرمائی چي کوم وخت د حضور ﷺ د پيو زمانه ختمه شوه دغه وخت د حضور ﷺ په ژبه باندي دا الفاظ وو.

الله اکبر کبيرا والحمدلله حمدا کثيرا

وسبحان الله بکرة واصيلا . (13)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضور ﷺ د مور بی بی د وفات واقعه

حضور ﷺ دَ ولادت په شپږم کال حضور مبارك ﷺ دَ خپلي مور سره دَ څهٔ غرض د پاره مديني منوري ته تشريف يوړلو. حضور ﷺ د خپلي مور سره په مدينه منوره كښي يوه مياشت تيره كړهٔ .بيا حضور ﷺ دَ خپلي مورسره دَ مديني منوري نه راوپس شولو او ابواء نومي ځائے ته چي راورسيدل. نو په څهٔ وجه د حضرت آمنه بی بیؓ انتقال وشو. عزيزانو هم هلته كښي ئي زمكي ته وُسپارله . د حضرت آمنه بی بیؓ د تدفين نه پس حضور ﷺ د امّ ايمن سره مكي مكرمي ته تشريف راوړلو. امّ ايمن د حضور ﷺ سره په دغي سفر كښي ملګري وهٔ . (امّ ايمن د حضور ﷺ وينځه وه) (14) دغي واقعي سره حضور ﷺ په ډير لږ عمر كښي دَ مور پلار دَ سر دَ سيوري نه محرومه شو.

د عبدالمطلب انتقال

امّ ايمن چي كله مكي مكرمي ته راغله نو حضور ﷺ ئي خپل نيكهٔ عبدالمطلب ته حوالهٔ كړهٔ . عبدالمطلب به د حضور ﷺ ډير خيال ساتلو . هر ځائے ته به چي تللو نو حضور ﷺ به ئي د ځان نه نهٔ جدا كولو. حضور ﷺ د عبدالمطلب سره دوهٔ كاله تير كړهٔ . كوم وخت چي د حضور ﷺ عمر مبارك اته (۸) كاله شو نو عبدالمطلب هم د نبی عليه السلام نه جدا شو او د دي جهان نه بل جهان (آخرت) ته پرده اوكړهٔ (15) د امّ ايمن بيان دے چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم وخت عبدالمطلب وفات شو او د هغه جنازه اوچته شوه . نو ما ولیدل چي حضور ﷺ په جنازه پسي وروستو روان دے او ژاړی . (16)

د ابو طالب په کور کښي

د مور پلار او دَ نیکهٔ د انتقال نه وروستو حضور ﷺ دَ خپل سکه ترهٔ ابو طالب سره پاتي کیدل شورو کړهٔ . کله چي دَ حضور ﷺ عمر مبارك دولس کاله او دوه میاشتي شولو . دغه وخت ابو طالب دَ تجارت په غرض شام دَ تللو اراده وکړه نو حضور ﷺ ئي هم په سفر کښي دَ ځان سره ملګري کړه . په دغه سفر کښي په لاره تیماء نومي ځائے کښي یوه عجیبه واقعه راپیښه شوه .

د یهودیانو د عالم ربنتیا خبره

کوم وخت چي حضور ﷺ دَ ابو طالب سره په تیماء نومي ځائے کښي دمه کوله اتفاقاً دَ یهودیانو یو لوئي عالم چي په بحیرا راهب باندي یادیدلو دغي مقام سره خواته تیریدلو . هغهٔ چي حضور ﷺ ولیدلو . نو د ابو طالب نه ئي تپوس وکړهٔ چي دا هلك څوك دے ؟ ابو طالب ورته ووئیل چي دا زما ورارهٔ دے .بحیرا ابو طالب تهٔ ووے کهٔ چرته تهٔ ددوی (محمد ﷺ) خیر خوا ئي او د دوی سره ښهٔ کول غواړي نو دوی شام ته مهٔ بوځهٔ . کهٔ چرته دوی تاسو د ځان سره بوتلل . نو د شام یهودیان به دوی قتل (شهید) کړي . دوی ته به اللّٰه تعالیٰ په راروان وخت کښي نبوت ورکوی . دا هغهٔ نبی ﷺ دے چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يهوديانو دين به منسوخ كوي .دغه ټولي خبري او دوى ټول اوصاف ما په خپل اسماني كتاب كښي ليدلي دي .(بحيرا د تورات عالم وه د دوه دغه بيان درحقيقت د تورات ترجماني وه .
)(17) ابوطالب چي د هغه راهب خبره واوريدله نو حضورﷺ ئي مكي مكرمي ته واپس راووليږلو.

حرب الفجار كښي شركت

د عربو قبيلي به په وړه وړه خبره جنګ ته تياريدلے او بيا به هغه جنګ تر ډير وخته پوري جاري وو. په دغه جنګونو كښي مشهور جنګ د حرب الفجار په نوم ياديږي . حرب په عربي ژبه كښي جنګ ته وئيلے شي . فجار د فجور نه جوړ شوي ټكي دے . دغه جنګ په هغه مياشتو كښي شوي وو چي په كومو مياشتو كښي قتال (جنګ كول) ګناه ، منع او حرام وۀ . په دغي عظيم جنګ كښي حضور ﷺ د خپلو ترونو سره د هغوى په زوروره مطالبه شريك شوے وو. حضور ﷺ په دغي موقع هم د قتال نه ځان لري ساتلے وۀ . دغه وخت د حضور ﷺ عمر شريف څوارلس يا پنځلس كاله وۀ . د محمد بن اسحاق قول دے چي دغه وخت د حضور ﷺ عمر مبارك شل كاله وۀ.(18)

حلف الفضول

د عربيانو فطرت په لږه لږه خبره د يو بل سره جنګونه كول وو . بيا د هغي جنګونو اثر به تر ډير وخته پوري نه ختميدلو . د حرب (جنګ) فجار نه پس د عربو بعضي مشران د عبدالله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن جدعان په کور کښې راجمع شو چې د حلف الفضول په طریقه بیا یو عهد وکړو . چې د آخر وخته پورې به د مظلوم مدد کوؤ . هغهٔ کهٔ هرې یوې قبیلې سره تعلق لري . په دغې عهد کښې حضور ﷺ هم شریك شوي وهٔ . (19)

حضور ﷺ د دغې عهد متعلق فرمائی کهٔ چرته ماته د دغې عهد په بدله کښې سرهٔ اوښان (په اوښانو کښې اعلیٰ ترین قسم) ملاویدے نو ما به نهٔ وو خوښ کړی . او که د اسلام په زمانه کښې ما څوك داسې عهد ته راووبلی نو زهٔ به خامخا ورله ورځمه .

د حضور ﷺ اخلاق

داؤد بن الحصین نقل کړی دی . فرمائی . د عامو خلقو وینا ده. حضور ﷺ په داسې شان او کیفیت سره ځوانې ورسیدلو چې په خپلې قبیلې کښې د ټولو نه زیات ښهٔ اخلاقو والا ، د ګاونډیانو نه ځان خبر ساتلو والا، ډیر زیات حلم (برداشت) والا، رښتونې ، امانت داره وهٔ . د هرقسمه جګهړو ، کنځلو او بدو خبرو نه لرې وهٔ .په دې وجه ورته د خپلې قبیلې ټولو خلقو د امین لقب ورکړهٔ . (20) او بیا په دغې لقب سره په پوره عرب او بیا په پوره دنیا کښې یاد شولو. حضور ﷺ د امین په لقب د عربو په کوڅهٔ کوڅهٔ کښې یادیدلو . په دغې وخت کښې دا خبر د حضرت خدیجې ؓ کور ته لاړلو .

شام ته دوباره سفر

حضرت خدیجهٔ ؓ د مکې مکرمې یوه ډیره مالداره پاك دامنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

معـزه ښـځـه وه. د پاك دامني په وجه په طاهره (معنیٰ پاك دامـنـه) يـاديـدلـه . هغي تـه چي دَ حـضـور ﷺ دَ اوصافو پته ولـګيـدلـه . نـو هـغـي پاك دامني زنانه حضور ﷺ ته د خپل غـلام پـه ذريـعـه دا پـيـغـام واسـتـولـو چي کـه چري تاسو زما تـجارتـی مـال شـام تـه يوسـے نـو زه به تاسو له د نورو خلقو نه زيـاتـه ګـټـه (نـفـع) د تجارتی مال په ګټه کښي درکړم . حضور ﷺ د خديـجي خـواهـش تـه غاړه کيښوده او د هغوی دَ مال تـجارت سـره پـه شپاړسم ذی الحجه دمکي مکرمي نه ملك شـام تـه روان شـولـو . د غـه سـفـر کـښـي د حضور ﷺ سـره د حـضـرت خديجيؓ غلام ميسره هم ملګري وه . په لاره کښي د ميـسـره مـلاقـات د يـو يـهـودی عـالـم سـره وشـولـو چي نوم ئي نسـطـورا وه . هغهٔ ميسره ته (د تورات په رڼا کښي) ووئيل چي دا انسـان (حـضـرت مـحـمـد ﷺ) به (په راروان وخت کښي) د اللّٰه پيغمبر جوړيږی . (21)

د حضرت خديجيؓ سره نکاح

حـضـرت خـديـجـهؓ ډيـره هـوښيـاره ښـځــه وه. هغي د حضور ﷺ د سفر ټول حالات ورقه بن نوفل ته ووئيل . ورقـه چي د حـضـور ﷺ مـتـعـلـق دغـه خبرے واوريدلے نو حـضـرت خـديـجيؓ تـه ئي اوفـرمائـيـل : محمد ﷺ د دي امت پـيـغـمبر دے . اوما ته ښهٔ پته ده چي يو پيغمبر راتلونکے دے چي د چـا مـونږ په انتظاريُو . او هغه زمانه رانزدي ده .(22) حـضـرت خديجيؓ چي د ورقه بن نوفل دغه خبري واوريدلے . او د حـضـور ﷺ ظاهری او باطني کمالات ووليدل نو د حضور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺسره ئې د نکاح کولو خواهش پیدا شو. او حضور ﷺته ئې د یوقاصد په ذریعه د نکاح پیغام ولیږلو . حضور ﷺ د خپل ترهٔ ابوطالب په مشوره د حضرت خدیجې سره نکاح کولو ته تیار شولو . د نکاح دپاره ابو طالب او د هاشم خاندان خلق او دغه شان دَ مضر خاندان راجمع شول . دغه وخت ابو طالب د نکاح خطبه ووئیله اوشل اوښان مهر مقرر شو (سیرتِ ابن هشام) حافظ ابو بشر دولابی فرمائی مهر دولس نیمې اوقیې مقرر شوې وو . یو اوقیه د څلویښتو درهمو برابر وی . په دې حساب مهر پنځه سوه درهمه مقرر شو. د نکاح په وخت دَ حضور ﷺعمر مبارك پینځویشت کاله وهٔ . او د حضرت خدیجې بی بی عمر مبارك څلویښت کاله وهٔ. (24) (23)

د حضرت خدیجې سره ژوند

حضرت خدیجې بی بی د حضور ﷺپه نکاح څلریشت کاله پاتې شوې وهٔ . دغه زمانه څهٔ د نبوت دَ ملاویدلو نه مخکښې ده او څهٔ دَ نبوت دَ ملاویدلو نه ورستو وهٔ . حضور ﷺ له د حضرت خدیجې نه اللّٰه تعالیٰ دوه ځامن (قاسم او عبداللّٰه چې په طاهر او طیب سره هم یادیدلو) او څلور لوریانې(حضرت زینبؓ ، حضرت رقیهؓ ، حضرت ام کلثومؓ ، حضرت فاطمهؓ) ورکړې وے.(د حضور ﷺدریم ځوئے چې نوم ئې ابراهیم وه . د هغوی پیدائښت د حضرت ماریه قبطیه نه شوې وه.) د حضور ﷺټول نارینه اولاد بلوغت ته دَ رسیدلو نه مخکښې وفات شوے وو. د حضور ﷺپه لوریانو کښې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو نه مشره لور حضرت زينبؓ وه . حضرت زينبؓ پسي د حضرت قاسمؓ پيدائش شوے وو بيا وريسي ام كلثوم ، فاطمه ، رقيه او په اخر كښې د حضرت عبدالله ولادت شوے دے . د حضرت عبدالله ولادت حضور ﷺ ته د نبوت ملاويدو نه پس شوي دے . په دې وجه عبدالله ته طيب او طاهر هم وئيلے شي . د حضور ﷺ له طرفه د حضرت خديجيؓ ټولو لوريانو او ځامنو ته د صفيه وينځے سلمیٰ پی وركړې وو. (25)

د بناتِ مصطفیٰ ﷺ دژوند حالات

حضرت زينب بنت رسول الله ﷺ

دا د حضور ﷺ مشره لور ده . (26) د حضرت زينبؓ نكاح د خپلي ترور ځوئ حضرت ابوالعاصؓ (نوم ئې لقيط) سره شوي وه . هاله د حضرت ابوالعاصؓ مور وه . او د حضرت خديجيؓ خور وه . د هجرت په ووم كال ابو العاصؓ اسلام قبول كړے وه . (27) د حضرت زينبؓ د حضرت ابوالعاص نه يوه لور (نوم ئې امامه) او يو ځوے (نوم ئې علی) وه . د علی بن ابوالعاصؓ انتقال په ماشوم والی كښې شوي وه . امامهؓ بنت ابوالعاصؓ لره الله تعالیٰ ژوند وركړے وه . اولني نكاح ئې د حضرت علیؓ سره شوي وه بيا د هغوی نه پس د حضرت علیؓ د وصيت مطابق د حضرت مغيرهؓ په نكاح كښې راغله . (28) د حضرت زينبؓ بنت حضرت محمد رسول الله ﷺ انتقال د هجرت په اتهم كال شوے وۀ . حضور ﷺ ورله خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کپړو کښي کفن ورکړو او بيا په خپلو مبارکو لاسونو ئي زمکي ته اوسپارله.) (29)

حضرت رقيه بنت رسول الله ﷺ

حضرت رقيهؓ د حضرت زينبؓ نه دري کاله پس پيدا شوي وه اولني نکاح ئي عتبه د ابولهب ځوئي سره شوي وه . رخصتی لا نۀ وه شوے . کوم وخت چي حضور ﷺ د خپل نبوت اعلان وکړۀ . او ابو الهب دغه اعلان بد وکڼه او د حضور ﷺ په شان کښي ئي بې ادبی وکړله . نو په جواب کښي الله تعالی سورت﴿ تَبَّتْ يَدَا اَبِىْ لَهَبٍ الاية ....﴾ نازل کړه . په دغي موقع ابولهب خپل ځوئي ته مخامخ قسم وخوړلو چي تاسره ناسته پاسته خوراك سكاك تر هغه وخته پوري په ما حرام دے ترڅو چي تا د محمد ﷺ لور لره طلاق نه وی ورکړے .عتبه د پلار خبره اومنله او حضرت رقيهؓ ته ئي طلاق ورکړه.(30) بيا د دغي واقعي نه پس د حضرت رقيهؓ نکاح د حضرت عثمانؓ سره اوشوه . حضرت رقيهؓ لره الله تعالیٰ د حضرت عثمانؓ نه يو ځوئے (عبدالله) ورکړے وۀ . هرکله چي عبدالله بن عثمانؓ شپږ کاله ته ورسيدلو . نو يو چرګ ورله سترګه زخمي کړه . هم د هغي د لاسه د هجرت په څلورم کال په مدينه منوره کښي وفات شو. (31) د حضرت عبدالله د مور حضرت رقيه بنتِ رسول الله ﷺ د وفات واقعه د غزوه بدر په ورځ پيښه شوي وۀ . کوم وخت چي د بدر د فتح زيرے مديني منوري ته راغے هغه وخت حضرت عثمانؓ د حضرت رقيهؓ د تدفين نه فارغه شولو. د غزوه بدر په موقع

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت رقیهؓ بیماره وهٔ . د حضور ﷺ په حکم حضرت عثمانؓ د حضرت رقیهؓ د خیال ساتلو د پاره مدینه منوره کښې پاتے شوے وهٔ . په دغه وجې د غزوه بدر په مالِ غنیمت کښې د حضرت عثمانؓ برخه هم وهٔ .(32)

حضرت ام کلثوم بنت رسول الله ﷺ

د حضرت ام کلثومؓ اولنې نکاح د ابولهب د ځوئے سره شوې وه . رخصتی لا نهٔ وه شوې . د حضرت رقیهؓ په شان د ابولهب ځوی عتیبه حضرت ام کلثومؓ ته طلاق ورکړهٔ . بیا د هجرت په دریم کال د حضرت عثمانؓ په نکاح کښې راغله . (33) حضرت ام کلثومؓ شپږ کاله دحضرت عثمانؓ په نکاح کښې وه .بیا د هجرت په نهم کال په شعبان کښې وفات شوه . اسماء بنت عمیس او صفیه بنت عبدالمطلب ورله غسل ورکړه . بیا حضور ﷺ ورله جنازه وکړه. او قبر ته حضرت علیؓ ، فضل بن عباسؓ او اسامه بن زیدؓ کوزه کړهٔ . (34)

حضرت فاطمة بنت رسول الله ﷺ

د حضرت فاطمهؓ ولادت حضور ﷺ ته د نبوت ملاویدو نه پنځه کاله مخکښې شوې دے . (35) حضرت فاطمهؓ د حضرت عائشېؓ نه پنځه کاله مشره وهٔ . (36) ددوی نکاح د حضرت علیؓ سره دهجرت په دویم کال د رجب یا د رمضان یا د ذیقعده په میاشت کښې شوې وهٔ . په مهر کښې حضرت فاطمېؓ ته څلور سوه مثقاله سپین زر ملاؤ شوی وو .(37) د نکاح نه پس رخصتی ئې د ماسخوتن د مونځ نه مخکښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وۀ . (38) د حضرت فاطمي؄ نه د حضرت علیؓ شپږ بچي وو. دري ځامن حضرت حسنؓ ، حضرت حسينؓ ، حضرت محسنؓ او دري لورياني حضرت رقيهؓ ، حضرت ام کلثومؓ او حضرت زينبؓ . (39) د حضور ﷺ د وفات نه شپږ مياشتي وروستو د دوی انتقال شوي دے . (40)

د ازواج مطهراتؓ دژوند حالات

حضور ﷺ دَ حضرت خديجهؓ په ژوندون د بل چا سره نکاح نه وه کړے. د هجرت نه دري کاله وړاندي چي کله حضرت خديجهؓ وفات شوه . او دَ رسول اللّٰه ﷺ عمر مبارك يو کم پنځوس کاله شولو . نو ډيرو زنانو دَ حضور ﷺ سره دَ نکاح کولو خواهش ظاهر کړلو . دغه زنانو کښي حضرت سوده بنت زمعه ، حضرت عائشه ، حضرت حفصه ، حضرت ام سلمه ، حضرت زينب بنت خديمه ، حضرت زينب بنت جحش ، حضرت جويريه ، حضرت اَم حبيبه ، حضرت صفيه او د حضرت ميمونه شاملي دی .

حضرت سوده رضي اللّٰه عنها

حضور ﷺ د حضرت سودهؓ سره نکاح د حضرت خديجيؓ د وفات نه يو څو ورځے پس کړے وۀ . دا هم د حضرت خديجيؓ په شان ډيره معززه قدرمنده اعلیٰ نسب والا وۀ . د حضرت سودهؓ نسب په لوی بن غالب سره د حضور ﷺ د نسب سره ملاويږي . د والدي نوم ئي شموس بنت قيس دے .اولني نکاح ئي د خپل تره زوئي سکران بن عمروؓ سره شوي وۀ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت سودهؓ او حضرت سکران دواړو حبشي ته هجرت کړے وو . د حبشي نه واپسي کښي په لاره د حضرت سکرانؓ انتقال اوشو . د حضرت سکران بن عمروؓ د انتقال نه پس د حضور ﷺ په نکاح کښي راغلله . دمؤرخينو په دي خبره کښي اختلاف دے چي حضور ﷺ د حضرت عائشهؓ او د حضرت سودهؓ دواړو کښي د چاسره اول نکاح کړے دهٔ . زيات علماء د دي قائل دی . چي حضرت سودهؓ نکاح اول شوي وهٔ بيا د هغي نه څهٔ لږه موده پس د حضرت عائشهٔ سره د حضور ﷺ نکاح شوي ده . (41) (42)

حضرت عائشه رضی اللّٰه عنها

د دوی دَ والد محترم نوم ابوبکرصديقؓ دے چي دَ حضور ﷺ په تکليف کښي ئي ملګرتيا کړے ده . د موربی بی نوم ئي زينب دے . حضرت عائشيؓ د حضرت عبداللّٰه بن زبيرؓ په نوم خپل کنيت امّ عبداللّٰه ايښے وهٔ . د حضرت سودهؓ نه پس حضور ﷺ د حضرت عائشيؓ سره نکاح کړے وهٔ . دغه وخت د حضرت عائشيؓ عمر شپږ کاله وهٔ . (43) . بيا دَ هجرت په کال چي دغه وخت د دوی عمر نهه (9) کاله وهٔ . د حضور ﷺ کورته ئي (رخصتي وشوه) تشريف يوړلو . په کوم کال چي حضور ﷺ د دي دنيا نه پرده وکړله . په هغه کال د دوی عمر اتلس(18) کاله وهٔ . حضرت عائشهٔ نهه کاله د حضور ﷺ په زوجيت کښي پاتي شوي ده . د حضور ﷺ دَ صحبت او ملګرتيا په دوی ډير زيات اثر پريښي وهٔ . د هغي اثر دا نتيجه وه چي لويو لويو اصحابوؓ د دوی نه احاديث

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقل کړي دي.(44)(45)

حضرت حفصه رضی اللّٰه عنها

د دوی د والد محترم نوم حضرت عمرؓ دے چې د چا دَ ایمان راوړلو دَ پاره رسول اللّٰه ﷺ خصوصی دعا غوښتې وه. د حضرت حفصهؓ اولنې نکاح د انیس بن حذافه سره شوې وه . انیس بن حذافه ته په جنګ احد کښې شهادت ملاؤ شوے وو.(46) د دوی د شهادت نه پس د حضرت عمرؓ حضرت سیدنا صدیق اکبرؓ سره د حضرت حفصهؓ نکاح کول اوغښتل . حضرت ابوبکرؓ ورله هیڅ جواب ورنکړۀ . نو بیا ئې حضرت عثمانؓ سره د حضرت حفصهؓ د نکاح په باره کښې خبره وکړه . هغوی ورته ووئیل چې سوچ به اوکړم بیا به تاته ووایم . څه وخت پس بیا حضرت عمرؓ د حضرت عثمانؓ سره خبره وکړۀ . نو حضرت عثمانؓ ورته ووئیل چې زۀ داساعت واده کول نۀ غوارم . حضرت عمرؓ له غصه ورغله او حضور ﷺ ته ئې د دوی شکایت وکړه . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل د حفصهؓ واده به د حضرت عثمانؓ نه غوره انسان سره کیږی او دعثمانؓ واده به د حفصهؓ نه غوره زنانه سره کیږی . بیا هم هغه شان وشو څنګ چې حضور ﷺ فرمائیلی وو د حضرت حفصهؓ سره حضور ﷺ په خپله نکاح وکړه او د حضور ﷺ خپله لور حضرت امّ کلثومؓ حضرت عثمانؓ ته په نکاح کړه .(47)کوم ساعت چې د حضور ﷺ سره د حضرت حفصهؓ نکاح شوې وه هغه وخت د حضرت حفصهؓ عمر شل کاله وۀ . او د حضور ﷺ عمر مبارك پنځه پنځوس کاله وۀ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نکاح دا واقعه د هجرت په دریم کال پیښه شوې وه.(48)

حضرت زینب بن خزیمه هلاله رضی الله عنها

دا اَمّ المساکین په لقب سره یادیدنکي دا هغه قدرمنده او عزمنده زنانه ده چي د دوی سره اولني نکاح د طفیل بن حارث شوي وه . بیا دَ هغوی د طلاق نه وروستو حضرت عبیدهؓ په نکاح واغستله . د حضرت عبیدهؓ د شهادت نه وروستو بیا حضور ﷺ په نکاح کښي راغله. دحضرت عبیدهؓ دَ شهادت واقعه په غزوه بدر کښي پیښه شوي وه او د حضرت زینب نکاح د حضور ﷺ سره دَ غزوه احد نه یوه میاشت مخکښي شوي وه. د بعضي علماء قول دا دے چي د دوی اولني نکاح د عبدالله بن جحش سره شوي وه . هغه عبدالله بن جحش چي په غزوه احد کښي شهید شوے وۀ . د هغوی د شهادت نه وروستو حضور ﷺ د حضرت زینبؓ سره نکاح وکړۀ. د حضرت زینبؓ انتقال د دیرشو کالو په عمر کښي شوے دے او حضور ﷺ ئـي پخپله د جنازي مونځ ادا کړے دے . (50)(49)

حضرت ام حبیبه رضی الله عنها

دا ام حبیبهؓ اصل نوم رمله وه . ورته د لور دنوم په وجه اَمّ حبیبه وئیلے شي .دَ پلار نوم ئي ابوسفیان (صخر) دے . د عبیدالله بن جحش په نکاح کښي وه . او دهغۀ نه ئي یوه لور وه . ښځه خاوند دواړه مسلمانان شول او دواړو حبشي ته هجرت وکړلو . عبید الله بن جحش په حبشه کښي نصرانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیار کړۀ . دغه وخت حضرت ام حبیبهؓ په خپل ایمان باندي کلکه ولاړه وه . حضور ﷺ ورته دنجاشي بادشاه په ذریعه یو خط ولیکلو او په هغي کښي ئي ورته ورسره دَ نکاح کولو اراده ظاهره کړه .د ام حبیبهؓ سره د حضور ﷺ په نکاح کښي نجاشي بادشاه دَ حضور ﷺ له طرفه په مهر کښي ام حبیبهؓ ته څلور سوه درهمه ورکړل. د نکاح دا واقعه د هجرت په شپږم کال راپیښه شوے وه.

حضرت ام سلمه رضی اللّٰه عنها

د امّ سلمه نوم هند دے . اول دَ ابو سلمه په نکاح کښي وه . د دوی نه ئي شپږ بچي (عمر ، سلمه ، زینب ، دره ، محمد بن سلمه، ام کلثوم بنت ابی سلمه) وو . بعضي مورخینو ئي صرف د څلورو بچو ذکر کړے دے . ابو سلمهؓ (عبداللّٰه بن عبداللّٰه بن عبدالاسد مخزومی د ام سلمهؓ د ترۀ زوئي) په غزوه بدر کښي شریك شوے وۀ . بیا په غزوه احد کښي زخمي شولو او له دغي زخم له وجي وفات شو . (51) د ابو سلمه د شهادت نه پس بیا په 4 هجري یا 3 هجري کښي دَ حضور ﷺ په نکاح کښي راغله . مشهوره ده چي په ازواج مهطرات کښي دَ ټولو نه وروستو دَ حضرت ام سلمهؓ انتقال شوي دے .(52)(53)

حضرت زینب بنت جحش رضی اللّٰه عنها

د حضور ﷺ د ترور (امیمه بنت عبدالمطلب) لور وه . د دوی نوم بره وو . یوه ورځ حضور ﷺ ترینه د نوم تپوس وکړه . نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي خپل نوم بره اوښودلو . حضور ﷺ ورته په جواب کښي ارشاد اوفرمائيل ستا نوم بره نه دے زينب دے د هغه وخت دوی ته زينبؓ وئيل شوروشو.(54) د دوی اولني نکاح د حضور ﷺ په حکم باندي د حضرت زيد بن حارثهؓ سره شوي وه .تقريباً يو کال پوري دغه عقد برقرار وۀ . د حضرت زينبؓ او دَ حضرت زيدؓ په طبيعيت کښي دَ عدم مطابقت په وجه د حضور ﷺ دَ صلاح او مشوري نه حضرت زينبؓ له حضرت زيدؓ طلاق ورکړلو. بيا حضور ﷺ حضرت زينبؓ سره نکاح وکړله . دغه وخت د حضرت زينبؓ عمر د يوقول مطابق پنځويشت کاله او دبل قول مطابق پنځه دريش کاله وه . څلور سوه درهمه مهر مقرر کړے شوے وو. حضور ﷺ په دغه موقع صحابهؓ له دروټي انتظام کړے وو. د حضرت زينبؓ د نکاح دا واقعه د هجرت په څلورم کاله باندي پيښه شوے وه . د حضور ﷺ حضرت زينبؓ سره د نکاح کولو يوه وجه دَ حضرت زينبؓ له تسلي او ډا ډګيرنه ورکول وو بل طرف د يوباطل رسم ختمول وه . په عربو کښي دا دستور وو چي چا به يو تن ته ځوئے ووئيلو نو دهغه د زنانه سره به ئي پس له طلاق نه هم نکاح نه شوه کولے . او د هغه انسان سره به ئي د سکه ځوی په شان تعلق ساتلو . (دزيات تفصيل د پاره فتح الباري ، تفسير احزاب مطالعه وکړئ.(55)

حضرت صفيه بنت حيي رضي اللّٰه عنها

د پلار نوم ئي حي بن اخطب او د مور نوم ئي ضره وۀ.(56) د استيعاب مؤلف ئي د والدي نوم بره بن سموال ذکر کړے

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے . (57) پلار ئي د بنو بضير قبيلې مشروۀ .د دوی دَ نسب آغاز او ابتداء دَ حضرت هارون عليه السلام نه شوي ده . رومبي نکاح ئي د اسلام بن مشکم قرظي سره شوي وه . بيا د طلاق نه پس ئي د کنانه ابن ابی الحقيق سره اوتړله .کنانه ابن ابی الحقيق په غزوه خيبر مسلمانانو قتل کړه . په دغي غزوه کښي مسلمانانو ته ډير مالِ غنيمت په لاس ورغلو . په دغي مالِ غنيمت کښي حضرت صفيه هم وه . حضرت صفيهؓ د حضرت دحيه کلبیؓ په حصه کښي راغله . حضورﷺ ته يو صحابی ووئيل چي دا خو د بنو قريظه او د بنونضير د سردار لور ده . دا خو ستا سو لائقه ده . چي ستاسو سره وی . حضور ﷺ حضرت دحيه کلبیؓ راوغبنتلو او د حضرت صفيهؓ په بدل کښي ئي ورله بله يوه وينځه ورکړه . بيا ئي د حضرت صفيهؓ سره نکاح اوکړۀ .(58)

حضرت جويريه بنت حارث رضی اللّٰه عنها

د پلار نوم ئي حارث بن ضرار دے چي په بنی المصطلق کښي دَ خزاعی قبيلې مشروۀ . د حضرت جويريهؓ اولني نکاح د خپل ترۀ ځوی مسافع بن صفوان سره شوے وۀ . مسافع بن صفوان په غزوه مريسيع (بنو مصطلق) کښي مسلمانانو ووژلو . حضرت جويره په جنگ کښي قيدی جوړه شوه . بيا دَ حضورﷺ په نکاح کښي داخله شوه . د حضور ﷺ سره د نکاح په وجه د حضرت جويريه ټوله قبيله د قيد نه خلاصه شوه . او د صحابهؓ له طرفه د دغي قبيلې هر قيدی ته آزادي ملاؤ شوله .(59) حضورﷺ سره د نکاح په وخت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت جویریه عمر شل کاله وۀ . د دوی د قید نه د آزادي قیمت (چي څلور سوه درهمه وو) مهر وو . د دوی نوم برّه وۀ . حضور ﷺ ورله جویریه نوم ایښے وۀ .(60)(61)

حضرت میمونه بنت حارث رضی اللّٰه عنها

حضرت میمونه بنت حارث ثقفیؓ د رسول اللّٰه ﷺ د بعثت نه پنځویشت کاله مخکښي پیدا شوي وه . نوم ئي برّه وۀ . بیا وروستو میمونه شولو . ړومبي نکاح ئي مسعود بن عمر سره شوي وه .د هغۀ دَ طلاق نه وروستو د ابورهم په نکاح کښي راغله ، بیا د هغه دَ وفات نه وروستو دَ حضور ﷺ په نکاح کښي داخله شوه. د دوی نه وروستو حضور ﷺ د بل چا سره نکاح نۀ ده کړے. دا دَ حضور ﷺ اخیري زوجه محترمه ده .(د دوی نه علاوه د حضور ﷺ سره دَ نورو زنانو هم دنکاح ذکر د تاریخ په کتابونو کښي شته . په هغي زنانو کښي بعضي زنانه داسي وے چي حضور ﷺ ورته د نکاح نه پس د رخصتي نه مخکښي طلاق ورکړے وو. او بعضي د هغوی نه داسي وے . چي ورسره د نکاح وعده شوي وه . د دوی سره حضور ﷺ وخت نۀ وو تیر کړے په دي وجه دلته د هغه زنانو ذکر نۀ دے راغلے .)(62)(63)

د حضور ﷺ ترونه او تروریاني

د عبدالمطلب لس ځامن وو. حارث ، زبیر ، حجل ، ضرار ، مقوم ، ابولهب ، عباس ، حمزه ، ابوطالب ، عبداللّٰه . په دوی کښي عبداللّٰه دَ حضور ﷺ والد محترم دے . دغه نور تول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ ترونه دي . حضرت عباسؓ دَ هغوی نه کشر وه.

دحضور ﷺ شپږ تروریاني دي . امیمه، ام حکیم، بره ، عاتکه

صفیه ، اروئ .(64)

تعمیر د کبعي شریفي

حضور ﷺ چي کله پنځه دیرش کاله ته وورسیدلو . د عرب قریشو اراده وکړله چي بیت اللّٰه دوباره په نښهٔ شان سره جوړکړي. د بیت اللّٰه په دغه تعمیر کښي حصه اغستل هریو سعادت ګڼل . ځکه هریو په دغه تعمیر کښي پوره پوره برخه واغستله . بیا چي کله دَ حجر اسود په خپل ځائے باندي د کیښودلو وخت راغي نود هریو مشر دا تمنا وه چي دا سعادت هغه ته ملاؤ شي . خو د هریو دا تمنا نه شوه پوره کیدے . د ښهٔ سوچ نه وروستو ټول مشران په دي خبره متفق شو . چي هرڅوك اول د دغي مسجد حرم دروازي رادننه شو د هغه په مرضي باندي به عمل کوؤ . هغه به زمونږ په دي معامله کښي قاضي او منصف وي . او د هغه فیصله به ټولو ته منظوره او قبوله وي .د مولیٰ کریم له طرف نه فیصله شوي وه . دغه وخت په دغه دروازه حضور ﷺ رابنکاره شو. خلقو چي حضور ﷺ ولیدلو . نو ډیر خوشحاله شو او ټولو چغي کړي . دا خو ډیر صادقه (رښتونے) او امین(امانت داره) دے . دوی چي څهٔ فیصله وکړهٔ مونږه ټولو ته منظوره ده .

. حضور ﷺ دوی لره نزدي ورغے . او یوه داسي فیصله ئي وکړهٔ چي ټولو ته د زړهٔ سکون او اطمینان نصیب شو . حضور ﷺ ورته اُوفرمائیل مالره یو څادر راوړے . حضور ﷺ لره

(c) ketabton.com: The Digital Library

څادر راوړلے شو . هغه څادر حضور ﷺ په زمکه بنور کړۀ . دغه وخت حضور ﷺ حجرا سود په خپلو لاسو د څادر مینځ کښې کیښودلو . بیا ئې د هریو قبیلې مشر ته اوفرمائیل چې د دې څادر طرفونه وونیسی . د هریوې قبیلې مشر د هغې څادر طرفونه اونیول . بیا ټولو په شریکه د څادر په ذریعه حجر اسود خپل مقام ته یو ځلو . له دې نه پس حضور ﷺ پخپله په خپلو لاسو مبارکو حجر اسود راوچت کړلو او په خپل مقام ئې کیښودلو . د حضور ﷺ په دغې بنکلې فیصلې سره عرب دیوې لوئې جهګړې نه بچ شو . (65)(66)(67)

د وحی ابتداء

هرکله چې د حضور ﷺ عمر مبارك څلویښت کاله شولو او اللّٰه تعالیٰ ورته د نبوت تاج پسر کول اُوغښتل نو په غارِ حرا کښې ورته د جبرائیل امین په ذریعه د وحی ابتدا وشوله. دغه واقعه د وحی حضور ﷺ په اول ځل حضرت خدیجې بی بیؓ ته بیان کړۀ . حضرت خدیجېؓ حضور ﷺ له تسلی ورکړۀ . بیا ئې دَ خپل ترۀ ځوئې ورقه بن نوفل خواته بوتللو . ورقه ورته ووئیل چې دا د مولیٰ هغه فرښته ده . کومه چې به حضرت موسیٰ ؑ له راتله . بیا ئې ورته اوفرمائیل چې ارمان د دې خبرې کوم چې زۀ هغه وخت ښۀ طاقتور او روغ وے . کله چې به ستا قوم قبیله تا لره دَ خپل کور کلی نه ا ووباسی . حضور ﷺ ترینه په تعجب سره تپوس وکړۀ چې داسې کیدې شی؟ ورقه ورته ووئیل چې د کومې خبرې سره تاسو راتلۀ کړې دی د دې خبرې په وجه وړاندې پیغمبرانو سره هم دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

كـار شـوي دے . د دي واقـعـي نـه يو څـو ورځـي وروسـتـو ورقه وفات شولو .(68)

د اسلام تبليغ

د اولـنـي وحـي نـه پـس حـضـور ﷺ لـره د جبـرئيـل اميـن په ذريعه بيا دا وحي راغله.

يٰايها المدثر ★ قم فانذر ★وربك فكبر ★
وثيابك فطهر ★والرجز فاهجر ★ (مدثر)

د دي اياتـونـو پـه نـزول سـره حـضـور ﷺ تـه د تبليغ كولو او د اسـلامـي تـعـلـيـمـاتـو رسـولو حكم وشو . په حضور ﷺ باندي اولـنـي ايـمـان راوړونكے ام المؤمنين حضرت خديجهؓ وه. بيا دهـغـي نـه وروسـتـو حضرت ابوبكرصديقؓ ، حضرت عليؓ او دَ حـضـور ﷺ خـاص خـادم حـضـرت زيـد بن حارثهؓ اسلام قبول كـړه. بيا په پټه باندي حضور ﷺ په دَ حضرت ابوبكر صديقؓ سره خـلـق اسـلام تـه رابـلـل . د دغـي تـبـليـغ له بركته ډير خلق مسـلـمانان شول . په دغه مسلمانانو كښي حضرت عثمان بن عـفـانؓ ، حـضـرت زبيـرؓ ، حـضـرت عبـد الـرحمٰن بن عوفؓ ، حـضـرت سـعـد بن ابى وقاصؓ او حضرت طلحهؓ په خصوصي تـوګـه شـامـل دى. پـه مـزه مـزه د اسلام اثار ، انوار او بركات د مكي مكرمي نه بهر هم خوارۀ شول .(69)

په ښكارۀ تبليغ

دري كـالـه خـو پـه پټـه پټـه دَ اسـلام تبليغ كيدلو . خلق به پټه مسلمانيدل او په پټه به ئي په اسلامي احكاماتو عمل كولو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو به په پټه عبادت کولو . د دغې درې کالو نه وروستو بيا الله تعالیٰ د اعلانيه تبليغ کولو حکم راووليږلو. حضور ﷺ ته امر ووشو چې اوس خلق اعلانيه دينِ اسلام ته راووبلے. نبی کريم ﷺ د دغې حکم پوره کولو په وجه د صفا غونډۍ ته تشريف يوړلو او د قريشو دَ هرې يوې قبيلې نوم ئې اعلانيه په زوره زوره واغستلو او ورته ئې په دغه غونډۍ دَ راجمع کيدلو آواز وکړه . قريشو چې د حضور ﷺ آواز واؤريدلو نو په منډه منډه دغې غنډۍ ته راجمع شول.

کله چې دَ قريشو ټولې قبيلې راجمع شوې نو حضور ﷺ ترينه په يو سواليه انداز تپوس وکړۀ کۀ چرته زۀ تاسو ته ووايم چې د دښمن لښکر په تاسو باندې راتلونکے دے او زرده چې تاسو باندې حمله وکړئ . نو تاسو به زما خبره اومنی ؟ ټولو په شريکه په يو آواز سره ووئيل چې يقيناً مونږه به ستا د خبرې نه انکار ونکړو (ځکه چې تاسو زمونږ سره پاتې شوې ئې او تاسو په يو موقع هم دروغ نه دی وئيلی . حضور ﷺ چې قريشو دا خبره واوريدله نو قريشو ته مخاطب شولو اوټولو ته ئې په جمع اوفرمائيل : کۀ چرته تاسو خپل غلط او باطل عقائد پرې نۀ ښودل نو په تاسو باندې د الله تعالیٰ عذاب راشی . دا چې څۀ (مراد دين اسلام او د دين احکام) ماتاسو له راوړی دی دنيا کښې يو انسان هم د خپل قوم قبيلې د پاره داسې اعلیٰ او قيمتی ډالۍ نۀ ده راوړے. ماتاسو له د دنيا او د آخر کاميابی راوړے ده . او ماته خپل ربّ امر کړے دے چې زۀ تاسو هغه يو ذات ته راووبلم . قريشو چې حضور ﷺ دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينـا واوريـدلـه نو خفـه شـول او خپلو خپلو كورونو ته واپس شـو .ابولهب چي په دغي تولګی كښي شامل وو . او د حضور ﷺ تـرهٔ هم وو . هـغه چي دا خبره واوريدله نو په غصه شو . او حضـور ﷺ طـرف تـه ئـي د يـو كاڼي د وويشـتلو اراده وكړه . د ابـولهب دغـه فعل په مسلمانانو ډيربد ولګيدهٔ . د ابولهب د دغي فـعل په جواب كښي الله تعالیٰ سورتِ ابی لهب نازل كړه . (70)

د اهل عرب مخالفت او دښمني

هر كله چي اهل عرب ته پته ولګيده . چي د مكي مكرمي په زمـكه يو بشر (يعنی حضرت محمد رسول الله ﷺ) د نبوت دعـویٰ كـړے ده او د هـغوی د بتانو مخالفت كوی . او د هغوی رسـم ورواج تـه بـد وائی . نو د اسلام د نور د ختمولو د پاره ئي مـختـلف قسمه تدبيرونه شورو كړه .دا لاندينی واقعه دهغوی (يـعـنـی د كـافـرانـو او مشـركـانـو) د كوششونو يوه كړي ده . د عـربـو يـو تـولګي د جرګي په شكل ابو طالب (چي د حضور ﷺ تـرهٔ وه) لـه راغـے . هغي تولګي ابو طالب ته ووئيل چي تهٔ خپـل ورارهٔ پـو هـه كـه . چـي دا قسـمه خبري نهٔ كوی . خو كه هـغـه د دغي قسمه خبرو نه نهٔ منع كيږی نو بيا ئي تهٔ مرسته مـهٔ كوه . خو كهٔ چرته هغه هم هغه شان خبرے كوی او تهٔ ئي مـرسـتـه هم نهٔ پـريـږدے . نـو بيـا بـه مونږ تـول عـرب ستا سو مـقـابـلـي تـه اودريـږو . او دا مقابله به تر هغه وخته پوري جاری سـاتـو . تـرڅـو چي يو تولګي ختم شوي نهٔ وی . ابو طالب چي دمشـركـانـو د تـولـګـی دغه خبره واوريدهٔ نوورسره د حضور ﷺ نـور زيـات فـكر پيدا شو . په دي وجي د حضور ﷺ سره ئي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي باره کښي خبره وکړه .نو حضور ﷺ ورته په جواب کښي اوفرمائيل چي اے زما خوږه تره! په رب مي دي قسم وی کۀ چرته دوی زما په يو لاس کښي نمر او په بل لاس کښي سپوږمی کيږدي او دوی اُوغواړی چي زۀ دغه د رب کلمه مخلوق ته رسوول پريږدم نو زۀ به هر گز دغي خبري ته تيار نشم ترهغه وخته پوري به زما کوشش جاري وی چي د رب رښتوني دين غالب شی يا زما وجود د دغي کار نه قربان شی. ابوطالب چي د حضور ﷺ دخپل کار سره مينه وليدله نو په جواب کښي ئي ورته ووئيل اے وراره! تۀ د خپل دين کار جاري ساته ، زۀ به تا سره په هر ځائے کښي ملگرتيا کووم.(71)

د کافرانو کوششونه

هر کله چي قريش په دي خبره پوهه شو چي بنی هاشم او بنی عبدالمطلب د حضور ﷺ مرسته نۀ پريږدی . او ورځ په ورځ اسلام ترقی کوی . د اسلام نور د دنيا په طرفونو کښي ډير په تيزي سره خوريږی . د حضور ﷺ خبري خلق ځان ته لکه د مقناطيس په شان راکاږی . نو د اسلام دنور د ختمولو د پاره ئي سوچونه شورو کړه . د حضور ﷺ پيغام په حقيقت کښي اسلام پيغام وو. په زړونو ډير زر اثر غورځوی . قريشو د مکي مکرمي په مختلفو لارو او کوڅو کښي د دي مقصد د پاره خلق کينول چي د باهر نه مکي مکرمي ته راتلونکی مسافر ميلمانۀ د حضور ﷺ خواله لاړ نشي. يو طرف ته قريشو دا تدبير اختيار کړۀ . نو بل طرف د خلقو د حضور ﷺ سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاقات شوق نور هم زیات شو . د حج په موقع به حضور ﷺ
د بهر نه راتلونکو کسانو ته د اسلام دعوت ورکولو . په دغي
طريقه د اسلام نور خوريدل شورو شو . او د اسلام نور
مختلفو کلو، قبيلو ته لاړو .

د مکي د کافرانو د مسلمانانو سره سلوك

د حضور ﷺ په کوشش او برکت سره د مکي مکرمي فضا هم
د اسلام په نور سره مزه مزه ډکيدل شورو شو .خلقو ته چي د
اسلام د حقانيت پته ولګيده . نو ډيرو خلقو اسلام قبول کړه .
په دغه مسلمانانو کښي زيات تعداد د غريبانو او غلامانو وو.
قريشو د اسلام په وجه په هغه مسلمانانو باندي ظلمونه
شورو کړه . د اسلام په ترقي سره سره د کافرانو ظلمونه به هم
زياتيدل . د کافرانو دا خيال وو چي کيدے شي دغه ظلمونه
مسلمانان د اسلام نه منع کړي او د محمد رسول الله ﷺ د
رسالت انکار وکړي . د مکي مسلمانانو د کافرانو د ظلمونو
ښۀ په نره مقابله وکړه . ورځے شپے تيريدے او د کافرانو
ظلمونه زياتيدل . آخر کافرانو دا خبره محسوسه کړه چي د
اسلام د رښا ختمولو د پاره زور او طاقت نه علاوه بل څۀ تدبير
پکار دے . په دغي سلسله کښي يوه جرګه د عتبه بن ربيعه
په مشري کښي د حضور ﷺ خواله راغله . دوی حضور ﷺ
ته دري خبري کيښودے . که تاسو د مکي مکرمي مشري
غواړي نو مونږ به درله د مکي مکرمي مشري درکړو . ياکۀ
تاسو په يوه درنه (مالداره عزت داره) کورني کښي وادۀ کول
غواړے نو مونږ دغي ته هم تيار يو . يا که تاسو ډير مال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت غواړے نو مونږ به درله ډیر مال او دولت راجمع کړو . خو کوم کار چي تاسو کوے هغه پریږدے .حضور ﷺ ورته په جواب کښي د قرآن کريم يو څو آياتونه ا ولوستل . عتبه بن ربيعه چي د قرآن کريم دغه آياتونه واوريدل نو زړۀ ئي په دربيدو شو. بيا خپلو ملګرو قريشو له راغے او ورته ئي ووئيل محمد ﷺ چي څۀ لولي هغه نۀ شاعري ده او نه جادو دے .زما که مني نو زما خو دا رائے ده چي محمد ﷺ تاسو په خپل حال پريږدے .که چرې هغه برے اومندلو او په ټول عرب باندې ئي غلبه راغله . نو د محمد ﷺ برے او عزت زمونږ برے او عزت دے .او که محمد ﷺ غلبه اونه موندله نو د عربو نور خلق به ئي وجود ختم کړي . قريشو د عتبه خبره اُونۀ منله او په خپل ضد باندي برقرار پاتے شول. (72)

د حضور ﷺ د تبليغ کولو انداز

حضور ﷺ به د اسلام تبليغ د پاره يو يو کس له تللو او يو يو به ئي جدا جدا پوهولو . چا چي به خبره اومنله نو د هغه سره به ئي د خپلي ميني اظهار کولو . او چا چي به د حضور ﷺ خبره اونه منله نو چپ به ترينه پاتي شولو .

د حضور ﷺ يوه معجزه

د اسلام اولني ورځے شپے وے مسلمانان د کافرانو د لاسه په مختلف قسمه تکليفونو کښي ګرفتار وو. کافرانو به نوي نوي طريقي مسلمانانو ته د تکليف رسولو د پاره پيدا کولے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرکانو نه به د مسلمانانو سره سره به حضور ﷺ ته هم تکلیفونه رسیدل . د دغي تکلیفونو د واقعاتو نه یوه دا لاندیني واقعه هم ده .

یوه ورځ حضور ﷺ دکعبي سره خوا ته مونځ ته ولاړ وو . هرکله چي د قیام نه پس حضور ﷺ سجدي له لاړو . نو ابوجهل د یو لوئي کاڼي په ذریعه حضور ﷺ ته د تکلیف رسولو اراده وکړله خو چي کله حضور ﷺ ته نزدي شو نو یره پري راغله او کاڼي ئي د لاسو نه پرېوتلو . رنګ ئي د ویري د لاسه زیړ اوتختیدلو .بیا په منډه منډه خپلو ملګرو لره راغي او هغه تهوله تیره شوي قصه ئي ورته تیره کړه . او ورته ئي اووئیل زما خیال او اراده وه چي حضور ﷺ ته (د دغي کاڼي په ذریعه) تکلیف اُورسوم خو ماته یو عجیبه اُوښ رامخامخ شو خلۀ ئي وازه کړي وه . داسي ښکاریدلو چي زما خوړلو له راروان وی . داسي اوښ ما چرته نۀ وو لیدلے .(73)

حبشي ته د هجرت اجازت

هر کله چي دمشرکانو ظلمونه په مسلمانانو باندي زیات شول . او مسلمانانو لره په دین باندي تلل ګران شوۀ حضور ﷺ په حکم باندي مسلمانانو د مکي نه حبشي ته هجرت وکړلو . دغه د مسلمانانو حبشي ته وړومبي هجرت وو . د رجب اسلامی میاشت وه . په دغه هجرت کونکو کښي دولس تنه نارینه اوزنانه شاملي وے . نجاشي بادشاه مهاجرینو ته ډیر په درنه سترګه وکتل . مسلمانانو په سکون او اطمینان سره هلته کښي ورځي شپي تیرولے . قریشو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د دغې پته ولګيده . نو عمرو بن عاص او عبدالله بن ربيعه ئې د دوی د واپس راوستلو د پاره نجاشي بادشاه لره وليږل . دوی نجاشي بادشاه ته ووئيل چې دا تاسو سره ستاسو په دې ملك كښې زمونږ د علاقې ډيره شوې خلق فساديان او شريره خلق دی . دوی دَ خپلې علاقې نه بهر كړے او مونږ ته ئې حواله كړئ .نجاشي بادشاه ډير هوښيار سړې وو هغه ورته په جواب كښې ووئيل چې تر كوم وخته پورې چې ماصحيح تحقيق نهٔ وی كړی دوی زهٔ تاسو ته نهٔ شم حواله كولے . بيا نجاشي د مسلمانانو نه د هغوی د مذهب او عقيدے تپوس وكړلو . د مسلمانانو له طرف ورته حضرت جعفرؓ په داسې طور او طريقه جواب وركړهٔ . حضرت جعفرؓ نجاشي ته ووئيل : مونږه ناپوهه وو ، بتانو ته به مونږ سجدې كولے ، زمونږ خوراك مُرداري وے ، بې حيائي عام وه ، مونږه ديو بل دحقونو خيال نهٔ ساتلو ، زمونږ اخلاق ټهيك نه وو.طاقتور به كمزورے ختمولو . بيا اللّٰه تعالیٰ زمونږ د قبيلې نه مونږ ته يو پيغمبر راوليږلو . مونږه ئې دنسب پته ده ، د هغه د صداقت ، امانت او پاك دامنې نه ښهٔ خبر يو . هغه مونږ ته د دې خبرې تعليم راكړه چې يو اللّٰه اومنو . او د هغه سره هيڅ څوك شريك اونهٔ ساتو. راته ئې امر راكړے چې د بتانو عبادت پريږدے ، رښتيا وائے ، خپلوانو سره ښهٔ سلوك كوے ، د ګاونډيانو خيال ساتې دغه رنګ د حرام كارونو نه ديو بل دَ قتلولو نه ، د دروغو وئيلو نه او د يتيم د مال د خوړلو نه ئې منع كړو. مونږ ته ئې د مونځ كولو، روژې نيولو اود زكوٰة او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حج ادا کولو حکم راکړے دے . مونږ چي ترینه دغه خبرے واوریدلے . نو مونږه اسلام قبول کړه او د هغوی خبره مو اومنله . نجاشی چي دغه بیان واوریدلو .نو د قریشو داوړه کسان ئي خالی لاس د حبشی نه مکي مکرمي ته واپس ولیږل . او پخپله مسلمان شولو . مسلمانانو په حبشه کښي تقریباً دري میاشتي په امن وسکون سره تیرے کړے . بیا واپس مکي مکرمي ته راغلل . دغه وخت حضرت عمرؓ اسلام قبول کړے وه . د نارینه مسلمانانو تعداد دغه وخت سلوینتو تنو ته نزدي شوي وه . دغه وخت یوولس زنانه مسلمانانی شوي وے . د حضرت عمرؓ په اسلام کښي داخلیدو سره مسلمانانو ته ډیر عزت او طاقت ملاؤ شولو . هغه د دین اعمال چي مخکښي به پټه باندي کیدل په ښکاره مسلمانانو کول شورو کړل. (74)

د قریشو ناجائزه مطالبه او معاهده (۷نبوی)

دین اسلام رو رو ترقی کوله او د اسلام رڼا په ملك عرب کښي په مزه مزه ښوریدله . قریشو چي د اسلام او د مسلمانانو قوت او غلبه ولیدله نو ټولو قریشو په جمع د بنی عبدالمطلب او بنی هاشم نه د حضور ﷺ د حواله کولو مطالبه وکړله . . او ورته ئي ووئیل چي که چرے تاسو حضرت محمد ﷺ مونږ ته حواله نهٔ کړۀ نو مونږ به تاسو ټولو سره هرقسمه تعلق ختم کړو . بنوعبدالمطلب د قریشو د مطالبي د منلو نه انکار وکړه . دغه وخت ټولو قریشو په جمع یو تحریر تیار کړه . په هغه تحریر (عهد نامه) کښي ئي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیکل چې بنو هاشم او بنی عبدالمطلب سره دے هر قسمه تعلقات ختم کړے شي او د دوی سره هر قسمه رشته داری(د نکاح او داسې نورې رشتې) او تجارت(د دوی نه اغستل او دوی باندې خرخول) دے بند کړے شي . دغه عهد نامه په بیت الله (کعبه) کښې زوړنده کړے شوه . د غرونو په مینځ کښې حضور ﷺ د خپلې قبیلې سره په دغه یوه مخصوصه حصه کښې بند شولو . د ابولهب نه علاوه د بنو هاشم او بنی عبدالمطلب ټول خلق (هغه کۀ کافروه او کۀ مسلمانان وو)په دغې ځائے کښې بندی جوړ شو . بنو هاشم او بنی عبدالمطلب د ژوند په دغې حصه کښې ډیر زیات تکلیفونه تیر کړی دی . دلوږې د لاسه به خلقو پاڼې خوړلے .(75)(76)(77)(78)(79)

حبشې طرف ته دویم هجرت

حضور ﷺ په داسې حالاتو کښې په دغې موقع یو ځلے بیا مسلمانانو ته حبشې طرف ته د هجرت کولو اجازت ورکړۀ . دغه وخت د هجرت کونکو شمیر ډیر وو . مؤرخینو دَ هجرت کونکو نارینو تعداد درې اتیا او د زنانو تعداد ئې دولس نقل کړے دے . بیا د دغې قافلې سره په لاره کښې د یمن مسلمانان هم ملګرې شو . په دغې هجرت کښې د مسلمانانو سره حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ هم ملګرے وو .(80)

د قید او مصیبت نه نجات

په شعب ابی طالب کښې بنو هاشم او بنی عبدالمطلب تقریباً

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري کاله پورې بنديوان وو . دغه وخت حضور ﷺ ته د وحې په ذريعه الله کريم خبر ورکړۀ چې کومه معاهده قريشو ليکلې وه هغه معاهده د الله تعالىٰ د نوم نه علاوه تول يوه چينجي خوړلې ده . صرف د يو الله نوم پکښې معجزانه شکل کښې پاتې شوې دے . د دې خبرې چې خلقو ته پته ولګيدله او په دغه سلسله کښې معلومات وکړے شو . نو د حضور ﷺ فرمان تکې په تکې صحيح وو . هم هغه شان حقيقت وو . څنګ چې حضور ﷺ بيان کړے وو . هر کله چې معاهده پاتې نه شوه . نو په بنو هاشم او بنى عبدالمطلب باندې لګيدلے پابندي هم پاتې نه شوے . دبنو هاشم او بنى عبدالمطلب نه هرقسمه پابندي اوچتې شوے . په دغه موقع بنو هاشم او بنى عبدالمطلب د آرام او سکون ساه واغستله . او د دنيا د سختو او تکليفونه نه په آرام شول .(81)

د طفيل بن عمرو دوسي رض اسلام قبلول

په دغه زمانه کښې حضرت طفيل بن عمرو دوسيؓ لره خدائې تعالىٰ د ايمان دولت ورکړۀ . هغه د خپل قوم مشر وۀ . د هغه له برکته د هغه په قوم قبيله کښې ډير خلق مسلمانان شو .(82)

دغم کال

د قيد او بند نه وروستو دنبوت په لسم کال د حضور ﷺ ترۀ ابو طالب چې د حضور ﷺ سره ئې په هره لاره مرسته او ملګرتيا کړے وه وفات شو . د ابو طالب د انتقال نه درې ورځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستو حضرت خديجةؓ وفات شوه . د دې دوؤ واقعاتو په وجه حضور ﷺ دغي كال ته د غم كال وئيلے دے. (83)

طائف ته سفر

د ابو طالب د وفات نه پس قريشو حضور ﷺ ته ډيرزيات تكليفونه رسوول شورو كړه . حضور ﷺ د هر قسمه تكليف په ښه او ښكلے طريقے سره مقابله وكړه . د تكليف او آزمائش په دغي ورځو كښې حضور ﷺ د حضرت زيد بن حارثهؓ سره د اسلام د دعوت وتبليغ په سلسله كښې طائف ته تشريف يوسلو . د دغي سفر مقصد دا وه چې ممكنه ده د مكې خلقو خو اسلام نه مخ اړولے دے كيدے شي چې دوی ته د اسلام رڼا نصيب شي . كيدے شي چې دوی ايمان راوړي يوه مياشت پرله پسې حضور ﷺ د طائف خلق اسلام ته راووبلل . خو يوكس ته پكښې هم د ايمان دولت نصيب نۀ شو . هغي ظالمانو هغه مهربانه هستی جناب محمد رسول الله ﷺ په كاڼو ګټو وويشتلو . د هغي خلقو د دغي بد سلوك او بد اخلاقی په وجه د حضور ﷺ پښی مباركی د وينو نه ډكے شوے . حضور ﷺ د طائف د خلقو د بدسلوك په وجه په وينو كښې لت پت وو . حضرت زيدؓ چې په دغي سفر كښې د حضور ﷺ سره ملګري وو . د حضور ﷺ د بچ كولو په كوشش كښې ئې خپل سر زخمی كړلو . حضور ﷺ د دغي زخمونو سره د طائف نه راوبس شو . د حضور ﷺ په ژبه په دغي موقع د بد دعا په ځائے د دعا الفاظ وو :

اے الله ! تا ته شكايت كوومه ځۀ د خپلے كمزوري او بے

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسی او په خلقو کښې د ذلت او رسوائی . اے ارحم الراحمین ! ته د ضعیفانو رب ئې او ته زما پروردیګار ئې . ته ما چاته حواله کوے . اجنبی او پردی ته چې ما اووینی تندې تریو کړی .یا چا دښمن ته چې هغه ته تا په ما قابُو ورکړه. اے الله ! که چرې ته زمانه ناراضه نه ئې نو ماته د هیچا پرواه نشته . ستا حفاظت ماله بس دے .زه ستا د مخ په رڼا په وسیله په کومې سره چې د دینا او آخرت تول کارونه سمیږی ، د دې خبرې نه پناه غوارم چې په ما باندې دے ستا غُصه وی یا ته مانه خفه ئې .ستا راضی کول تر هغه وخته پورې ضروری دی ترڅو چې ته راضی شوے نه ئې . ستا نه علاوه بل طاقت او قوت نشته .

د حضور ﷺ د دې دعانه پس سمدست (فوراً) جبرئیل امین حضور ﷺ له راغے . د سلام نه پس ئې حضور ﷺ ته عرض اوکړه . اللّٰه تعالیٰ ستا د قوم هغه خبرے چا تاسره اوشوے ، واوریدلے او د هغوی جوابونه ئې هم واوریدل ، او یوه فرښته ئې چې د هغې متعلق د غرونو خدمت دے تاسو له رالیږلے ده . چې تاسو څنګه غواړئ نو دې ته حکم ورکړئ . دې نه پس هغې فرښتې سلام اوکړه او عرض ئې اوکړه څه چې تاسو ارشاد فرمائې څه د هغې تعمیل ته ولاړه یم . که چرته ستا سو حکم وی . نو د دواړو طرفونو غرونه به یو ځائې کړم چې په هغې کښې به دا تول په مینځ کښې چیخنې شی . او که نوره څه سزا تاسو ورله ورکول غواړې . تاسو د هغې دپاره حکم اوکړئ . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل . زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اللّٰه تعالیٰ نه امید لرم کۀ چرې دوی مسلمانان نه شو نو د دوی په اولاد کښې به داسې خلق راپیدا شی چې د اللّٰه تعالیٰ بندګی او عبادت به کوی .(84)

د معراج واقعه

حضور ﷺ د ابوطالب او د حضرت خدیجې ؓ وفات سره ډیر زیات غمژنه وو . بیا د طائف واقعې هغه زخمونه نور هم راتازه کړل . په دغې موقع د اللّٰه تعالیٰ د حضور ﷺ د خوشحالو د پاره حضور ﷺ د اسمانانو نه بره لامکان ته د ملاقات د پاره راوبللو . دغې واقعې ته په کتابونو کښې د معراج واقعه وئیلے شی . د معراج واقعه مؤرخینو دا رنګ نقل کړے ده . یوه شپه حضور ﷺ کعبې سره خواته حطیم کښې آرام کولو . ناګاهانه جبرائیل ؑ او میکائیل ؑ فرښتې راغلے . هغوی حضور ﷺ د ځان سره په سورلې (چې ورته براق وئیلے شی) کینولو . بیا ئې حضور ﷺ د حطیم نه مسجد اقصیٰ ته بوتللو . مسجد اقصیٰ کښې حضور ﷺ د انبیاء علیهم السلام امامت وکړه.د امامت نه پس حضور ﷺ د معراج په ذریعه آسمانونو ته تشریف یوړلو .په اولنې آسمان کښې دَ حضور ﷺ سره د حضرت آدم علیه السلام ملاؤ شولو ، بیا په دویم کښې د حضرت عیسیٰ علیه السلام او حضرت یحیٰ علیه السلام سره ملاؤ شولو .په دریم آسمان کښې د حضرت یوسف علیه السلام او په څلورم آسمان کښې د حضرت ادریس علیه السلام سره ملاؤ شولو . بیا په پنځم آسمان کښې د حضرت هارون علیهم السلام سره ملاؤ شولو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شپږم آسمان کښې د حضرت موسیٰ علیه السلام او په ووم
آسمان کښې د حضرت ابراهیم علیه السلام سره ملاؤ شولو .
بیا حضور ﷺ دَ اسمانونو نه وروستو سدرة المنتهیٰ ته
تشریف یوسلو . په لاره کښې حضور ﷺ لره حوض کوثر
مخې لره راغے بیا جنت ته ورداخل شولو . په جنت کښې
رسول الله ﷺ هغه عجیب وغریب څیزونه (نعمتونه) ولیدل
چې انسان د هغې تصور هم نۀ شی کولے . جنت پسې
حضور ﷺ ته دوزخ رامخامخ کړے شو. چې له هرقسمه
عذابونو او تکلیفونو نه ډك وه . دغه ځائے کښې رسول الله
ﷺ یوه ډله ولیدله چې مرداره(مردار څناور) خوری . حضور
ﷺ تپوس وکړلو چې دا څوك دی؟ جبرئیل امین ورته ووئیل
دا هغه خلق دی چې د خلقو غوښې خوری (یعنی غیبت
کوی) .بیا د دوزخ دروازه بنده کړے شوه . له دې نه پس
حضور ﷺ نور هم مخکښې لاړلو او یو داسې مقام ته
وورسیدلو چې د هغې نه مخکښې جبرائیل علیه السلام ته د
تلو اجازت نۀ وو. حضور ﷺ د هغې مقام نه یواځے د رب
ملاقات لره لاړو . او الله تعالیٰ ته ډیر زیات نزدې شولو . د
دغې قرب د حقیقت نه پوره پوره مولیٰ کریم خبر دے . په
دغې موقع د الله تعالیٰ له طرفه حضور ﷺ ته پنځوس
مونځونه چې بیا پنځو ته راکم شو . حضور ﷺ ته د ډالې په
طور ورکړے شو. حضور ﷺ د دغې ډالۍ سره بیا لاندې
زمکې ته تشریف راوړلو . او د براق په ذریعه د بیت المقدس نه
مکې مکرمې ته راغے . د سحرختلو نه مخکښې دا سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمام شولو . د معراج په دغه سفر کښې په لاره د رسول الله ﷺ سره د قريشو دَ دريو قافلو ملاقات هم شوي وو . کله چي سحر شولو نو رسول الله ﷺ د دغي سفر په باره کښې قريشو ته خبر ورکړۀ . دا خبره چونکه د عقل نه بره او اوچته وه . ځکه قريشو ډير په تعجب سره د حضور ﷺ نه مختلف قسمه تپوسونه شورو کړل . حضور ﷺ د قريشو د هرتپوس پوره پوره جواب ورکړه . تردي چي ټول قريش مطمئنه شو . د قريشو ځني کسان حضرت ابوبکر صديقؓ لره راغلل. او ورته ئي د معراج واقعه بيان کړه . حضرت ابوبکرصديقؓ ورته په جواب کښې اوفرمائيل : زۀ ئي د دي نه لوئي لوئي خبري منم او فوراً ئي د حضور ﷺ د خبري تائيد وکړه . د دغي تصديق په وجه د حضور ﷺ له طرفه حضرت ابوبکرؓ ته صديقؓ لقب ورکړے شو.(85)(86)(87)

د قريشو سوالونه او د هغي جوابونه

قريشو دَ حضور ﷺ نه تپوس وکړۀ . کۀ چرته تاسو دا سفرکړي وي نو تاسو به دا خبره هم معلومه وي چي زمونږه هغه قافله چي شام طرف ته تلے ده اوس به کوم ځائے کښې وي ؟ رسول الله ﷺ ورته اُوفرمائيل د فلانکے قبيلي يوه تجارتي قافله (ډله) د روحا (د ځائے نوم) سره نزدي وه. زۀ (په دغي سفر کښې) د هغوی سره خواته تيريدم د هغوی نه يو اوښ ورک شوي وو . هغوی ټول هغه اوښ پسي ووتي وو . زۀ د هغوی سامانونو لره ورغلم نو ما هلته هيڅ څوک اونۀ ليده . بيا ما ديولوخي (کوزي) نه چي د اوبو ډپاره وو . اوبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوخـکـلــے . د دغې واقعې نه پس زۀ د فلانکــے قبیلې د یوې قـافلې (ډلې) سره خواته تیرشوم چې د تجارت په نیت سفرته راووتــے وه . د هغې قافلې اوښانو چې براق ولیدلو نو د ویرې د لاسـه یوخـوا بـل خـوا پـه منډه شو. یو ترینـه د ویرې د لاسـه بیهـوشـه شـو. د دغـې قـافلې نه پس زۀ یوې دریمې قافلې ته ورنـزدې شـوم دغـه تـجارتی قافله د فلانکې قبیلې وه . یو ښږ اوښ تـریـنـه مـخکښې روان وو. او زرده چې دغه قافله تاسو ته راښکاره شي .(یعنی زرده چې مکې مکرمې ته به دغه قافله راوورسی) .د مـکې خـلـقـو پـه تـعـجب سره د حضور ﷺ نـه تپوس وکړۀ چې د کله پورې به دغه قافله دلته راشی ؟ حضور ﷺورتـه د شورو ورځ یاده کړه . بیا هم هغه شان اوشول څنګ چې حـضـور ﷺ فـرمائیلی وو. د شورو په ورځ هغه یوه قافله مـکې مکرمې ته راورسیدله . د دغې ښکاره معجزاتو باوجود قـریشـو د حـضـور ﷺ دیـن اونــه منلو او حضور ﷺ تـه ئې د کـیـنـې بُـغـض او حـسـد پـه وجـه (معاذ اللّٰه) جادوګر ، مجنون شاعروئیل شوروکړه .(88)

د اسلام نور په مدینه کښې

لـس کـالـه پـرلـه پسې حضـور ﷺد مـکـې مکرمې په خلقو مـحـنـت وکـړه . پـه دغه ورځو کښې به حضورﷺد عکاظ او ذی الـمـجاز په بازارونو کښې خلق اسلام ته رابلل . د عکاظ او ذی الـمـجـاز بازارونـو ته به خلق د مختلفو علاقو نه راتلل . د دوی تـعـلـق بـه د مختلفو قبیلو سره وو . حضور ﷺیوه ورځ د دغـې بـازارونـو نـه یو بازار کښې د اوس قبیلې څۀ کسانو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام دعوت ورکړ. د اوس قبيله په مدينه منوره کښې آباده وه . د حضور ﷺ په دعوت د دغي قبيلي دوه تنه اسعد بن زرارهؓ ، او ذکوان بن عبد قيسؓ مسلمانان شو . بيا څۀ لږه زمانه پس شپږ يا نهه تنه د اسلام په نور سره منوره شو. د دوی ټول د مديني منوري اوسيدونکي وو . حضور ﷺ دوی ته اوفرمائيل :آيا تاسو به د دين په کار کښې زما ملګرتيا وکړئ ؟ هغوی عرض وکړ . اے د الله پيغمبره ! ﷺ نن صبا زمونږ په خپلو(اوس او خزرج) کښې څۀ اختلافات دی جنګ جهګړے شورو دی . تاسو کۀ مونږ ته لږ مهلت راکړۀ . نو راروان کال کيدے شی چې دا اختلافات ختم شوی وی او ټول په شريکه د اسلام نور ځان سره واخلی او ستا سو په لاس بيعت وکړی. حضور ﷺ ورسره د راروان کال نيته کيښودله او هغوی خپلي علاقي (مديني منوري) ته لاړل . مولیٰ کريم ته منظوره وه په دغي کال د اوس او خزرج قبيلي اختلافات ختم شو . بيا د وعدي مطابق د دغي قبيلو نه دولس تنه د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضر شول . په دغي دولسو کسانو کښې لس تنه د خزرج د قبيلي وو او د دوؤ تنو تعلق د اوس قبيلي سره وو. دوی ټولو اسلام قبول کړلو . او د حضور ﷺ په لاس ئې بيعت وکړۀ . دا لاس نيوه (بيعت) چونکه د يو غټ کاڼي سره شوي وو په دغه وجه دي بيعت (لاس نيوے) ته بيعت عقبه اولیٰ وئيلے شی (دا د مديني منوري د خلقو اولني بيعت وو ځکه ورته اولیٰ يعنی اولني وئيلي شی). د دغه دولسو تنو له برکته د مديني منوري هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورته د اسلام رڼا ورسیدله . (89) او په هریو کور کښي د حضور ﷺ او د اسلام تذکري شورو شوے . د مديني هريو تن دا غوښتله چي د اسلام او د اسلام د تعليماتو نه ځان خبر کړي . په دي وجه د اوس اود خزرج د قبيلي مشرانو حضور ﷺ ته خط وليکلو چي زمونږ خلق د اسلام سره ډيره مينه ساتي د اسلام نه ځان خبرول غواړي . مونږ لره يو داسي مسلمان مديني منوري ته راوليږے چي مونږ ته قرآن اوښائي او د اسلام د تعليماتو نه مونږه خبر کړي . او زمونږ د ټولو امام جوړ شي . حضور ﷺ ته چي کله دغه خط ملاو شولو نو رسول اللّٰه ﷺ مصعب بن عمير ؓ ته دغه لويه ذمه داري وريه غاړه کړه. حضرت مصعب بن عميرؓ د حضور ﷺ په امر سره مديني منوري ته لاړولو او هلته ئي خلقو ته قرآن ښودل شورو کړه .هم له دي نه په مدينه منوره کښي د يو اسلامی اداري بنياد کيښودلے شو. يو کال پس بيا د حج د ادا کولو په ورځو کښي يوه لويه قافله د مديني منوري نه د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضره شوه . په دغي قافله کښي اويا سړي او دو زنانه وے . حضور ﷺ ئي استقبال وکړۀ او په يوه غونډۍ باندي ئي د ملاقات وعده ورسره اوکړله . د وعدي مطابق ټول د نيمي شپي په هغه مخصوص ځائے باندي راجمع شو . د حضور ﷺ سره دَرسول اللّٰه ﷺ ترۀ حضرت عباسؓ هم دغه موقع دغه ځائے ته تشريف يوسلو . دغه وخت حضرت عباسؓ اسلام نۀ وو قبول کړے . کوم وخت چي ټول راجمع شو. نو حضرت عباسؓ دغي ډلي ته مخاطب شو. ورته ئي اوفرمائيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

: (اے د مدینې خلقو!) دا زما ورارهٔ (محمد ﷺ) په خپله قبیله کښې همیشه په عزت او په امن سره پاتې شوې دے .تاسو دوی لره د ځان سره مدینې ته بوتلل غواړی .تا سو ښهٔ سوچ وکړی د دوی سره د دوی وعده به تاسو پوره کړے شے ؟ او د دښمنانو نه به ئې حفاظت وکړے شے ؟ کهٔ د دې دوو خبرو تاسو ذمه اخلې نو بیا خو ټهیك ده . خو کهٔ چرې تاسو د دې خبرو ذمه نهٔ شے اغستلے نو بیا ئې په خپل حال په خپله قبیله کښې پرېږ دے . د مدینې منورې یو مشر چې په دغې ځائے کښې په دغې ټولګی کښې ناست وو هغهٔ ووئیل چې بیشکه د دې خبرو مونږه ذمه اخلو او زمونږه د ژوند مقصد هم دغه دے چې ستا سو سره شوې وعده پوره کړو. حضرت اسعد بن زرارهٔ چې یو پوهه او هوښیار سړے وو پاسیدلود مدینې منورې خلقو ! ته مخاطب ! شو ورته ئې اوفرمائیل : اے د مدینې وسیدنکو خلقو! لږ صبر وکړی او ښهٔ سوچ وکړئ . چې تاسو نه د کوم څیز په باره کښې بیعت اغستلے کیږی ؟ تاسو دا خبره یاده ساتې چې دا بیعت د ټول عرب اود عجم د مخالفت یو عهد دے ، کهٔ چرته تاسو دغه پوره کولے شے نو بیعت وکړئ او کهٔ تاسو ئې سرته نهٔ شے رسولے . نو بیا بیعت مهٔ کوی . ټولو په جمع ووئیل چې مونږه به په یو حالت کښې هم د دغې بیعت نه نه وروستو کیږو.بیا حاضرینو عرض وکړهٔ چې کهٔ چرته مونږه دغه عهد پوره کړلو نو مونږ ته به په دغې څهٔ اجر ملاویږی ؟ حضور ﷺ ورته اوفرمائیل د الله تعالیٰ رضا او جنت به ستاسو ځائے وی . د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ د بيان نه پس ټولو په يو آواز ووئيل چي مونږه راضي يو . تاسو لاس راوړندي کړئ مونږه بيعت کوو. حضور ﷺ لاس مبارك وړاندي کړلو او ټولو حاضرينو بيعت وکړلو . دغه وخت د بيعت کونکو نارينو تعداد دري اويا او د زناناو تعداد دوه وو. دغي بيعت ته بيعتِ عقبه ثانيه وئيلے شي . بيا د بيعت نه پس د دغي ټولو مشري دولسو تنو ته حواله شوه .(90)

مديني منوري ته د هجرت ابتدا

هركله چي د دغي بيعت (دلاس نيوے) نه قريش خبر شو. نو هريو قريشي باندي د غصي اوربل شو . په مسلمانانو ئي د مخکښي نه زيات ظلمونه شوروکړه . دغه وخت رسول اللّٰه ﷺ مسلمانانو (صحابهؓ) ته مديني منوري طرف ته دَ هجرت کولو اجازت ورکړه . صحابهؓ پټ په پټه يو يو دوه دوه د مکي مکرمي نه مديني منوري ته روان شو. او په لږه موده کښي ډيرو مسلمانانو د مکي مکرمي نه مديني منوري ته هجرت وکړلو .څه لږ هغه کسان پاتي شو. چا چي دغريبي په وجه د هجرت کولو طاقت نهٔ لرلو او يا هغه غلامان پاتي شو .چاته چي د هغه آقا مديني منوري ته د تللو اجازت نهٔ ورکولو . د دغي مسلمانانو نه علاوه د حضور ﷺ سره حضرت ابوبکرصديقؓ او حضرت عليؓ هم پاتي وو. او د هجرت کولو د پاره ئي د اللّٰه د حکم انتظار کولو .د هجرت په دغي ورځو شپو کښي د هجرت کونکو سره حضرت سيدنا ابوبکر صديقؓ هم د هجرت نيت کړے وه . دوي خپله اراده حضور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ ته ښکاره کړه نو حضور ﷺ ورته اوفرمائيل . اے صديقه ! ترهغه وخته پورې ايسار شه ترڅو چې ماته اجازت نۀ وى ملاؤ شوے . حضرت سيدنا ابوبکرصديقؓ د حضور ﷺ سره د هجرت کولو د حکم په انتظار وو . د دغې سفر د پاره حضرت ابوبکر صديقؓ دوه اوښه تيارے ساتلے وے .

د کافرانو سازش او منصوبه

قريشو ته چې د دغې حالاتو او واقعاتو پته ولګيده . نو د حضور ﷺ خلاف د مشورې د پاره په دارالندوه کښې راغونډ شو . دارالندوه په مکه مکرمه کښې د کافرانو د مشورې يو ځائے وو په دغې ځائے کښې به د اسلام خلاف سازشونه کيدل . کله چې قريش دارالندوه ته راجمع شو . نو د حضور ﷺ خلاف قدم اوچتولو د پاره ئې غور فکر شورو کړه . د دغې سازش د پاره د مکې مکرمې غټ غټ کافران راجمع شوى وو . هريو دا سوچ کولو چې په دې موقع د حضور ﷺ خلاف کوم قدم اوچت کړو. بعضې مشرانو په دغه موقع د حضور ﷺ د (معاذ اللّٰه) قتل مشوره ورکړه . بعضې مشرانو رائے د قيد کولو وه . بعضې مشرانو غوښتله چې حضور ﷺ په خپل وطن پريښودو باندې مجبوره کړى . د هريو مشر په مشوره ښۀ غور اوفکر وکړے شو . ټولو ووئيل چې د خپل وطن مکې مکرمې نه ويستل په دې وجه ښۀ نۀ دى . کۀ چرته حضور ﷺ بل ځائے ته لاړو نو د حضور ﷺ ملګرې به د حضور ﷺ د اخلاقو په وجه نور هم زيات شى . دغه شان د قيدى کولو مشوره په دې وجه ښۀ نۀ ده او غلطه ده کۀ چرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ مونږه قيدي جوړ کړه . نو د حضور ﷺ ملګري به
ئي زمونږ نه په زور زبردستي سره آزاد کړي . د بدبخت
ابوجهل مشوره د حضور ﷺ (معاذ الله) د قتل وه .د ټولو په
دغه مشوره اتفاق راغے . بيا په مشوره ئي د حضور ﷺ د
قتل د پاره ئي د هري يوي قبيلي نه يو يو تن مقرر کړه . دا د دي
مقصد د پاره چي د حضور ﷺ په قتل کښي (معاذ الله) د
هري قبيلي برخه ووشي . بيا کۀ چرته بني عبدمناف (د
حضور ﷺ قبيله) بدله اغستل اوغواړي نو بدله اغستل ورته
ګران وی . نو مجبوراً به بني عبد مناف ديت اغستلو ته تيار
شي او ټولو قبيلو لره په شريکه باندي ديت ادا کول به ګران کار
نۀ وی . دوی ټولو يوه مقرر شوي کسان د دغي کار د پاره مقرر
کړه . يو خوا کافرانو دا مشوره وکړه بل طرف ته الله تعالیٰ
حضور ﷺ ته د وحی په ذريعه د دغي مشوري په باره کښي
خبر ورکړۀ . او ورسره د مولیٰ کريم نه حضور ﷺ ته د مکي
مکرمي نه مديني منوري ته د هجرت کولو حکم راغے .
کومه شپه چي د مکي کافرانو د حضور ﷺ د قتلولو د پاره
مقرر کړے وه هم په هغه شپه حضور ﷺ د هجرت کولو
اراده اوکړله . د حضور ﷺ په حکم باندي حضرت علیؓ د
حضور ﷺ په بستره کښي سملاستلو . بيا حضور ﷺ
مديني منوري ته خپل سفر شورو کړه. کوم وخت چي
حضور ﷺ د خپل کور نه بهر راوتلو دغه وخت حضور ﷺ د
سورتِ يٰسين په تلاوت کښي مشغوله وو .بهر د قريشو يو
لوئي جماعت ولاړ وو. په دي انتظار چي حضور ﷺ سحر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ د پاره بهر راووځي نو مونږ ټول به ئې شريکه (معاذ الله) قتل کړو . قريش دمکي مشرکان په خپل مقصد کښې ناکامه پاتې شو . حضور ﷺ د کافرانو د مخې نه راتير شو . دغه وخت حضور ﷺ د قران کريم ايت فاغشينٰهم فهم لا يبصرون ★ بار بار لوستلو . د کافرانو په سترګو پردې راغلے . حضور ﷺ ترينه صحيح سلامت د سيدنا صديق اکبرؓ کور ته تشريف يوسلو . حضرت سيدنا صديق اکبرؓ د مخکښې نه د هجرت د سفر تيارے کړے وۀ . د حضور ﷺ ئې په خوشحالي سره استقبال وکړۀ او د حضور ﷺ سره مدينې منورې ته روان شولو .(91,92,93,94)

په غارثور کښې دمه

کافران د حضور ﷺ د کور نه بهر د حضور ﷺ د راوتلو په انتظار ولاړ وو . بل طرف ته حضور د معجزې په ذريعه د مشرکانو د شر نه په ښۀ کامل حفاظت سره د سيدنا صديق اکبرؓ کور ته وورسيدلو او د هغه ځائے نه بيا مدينې منورې ته روان شو . په لاره کښې د دمې او د مشرکانو د شرنه د حفاظت په غرض يو غار ته ورننه شو . دغه غار ته غارِ ثور وائي . کوم وخت چې حضور ﷺ غارِ ثور ته ورداخل شو د الله تعالىٰ په امر هغه وخت يو جولاګې د دې غار په خُله د خپل بدن نه تارونه راښکل د کوم دپاره چې جولاګان مشهور دي . ورسره دغه وخت د مولىٰ کريم په حکم د ځنګل نه يوه کمتره راغله او د غار په خلۀ کښې ئې ځان له جاله جوړه کړه . بل طرف ته قريشو ته چې پته ولګيده چې حضور د خپل کور نه تشريف

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړے دے. هغوی د حضور ﷺ په تلاش کښې خوارۀ شول .بعضې دهغوی نه د حضور ﷺ د قدمونه دا ثارو په ذریعه د غار خُلې ته راغلل . خو چې د جولاګۍ تارونه او د کمترې جاله ئې ولیده . نو د غارۀ خلۀ نه واپس شول . دغه وخت سیدنا ابوبکر صدیقؓ تـه د حضور ﷺ د حفاظت فکر ولګیدلو . حضور ﷺ سیدنا ابوبکر صدیقؓ ته ووکتل نو د مخ د اثارونه پرې پوهه شو نو ورتـه ئې اوفرمائیل : غم فکر مۀ کوه اللّٰه تعالیٰ زمونږ ملګرے دے . په دغه غار کښې حضور ﷺ د سیدنا صدیق اکبرؓ سره یو څائے درې شپې ورځے تیرے کړے . پـه دغې ورځو شپو کښې بـه حضرت عبداللّٰه د سیدنا ابوبکر صدیقؓ ځوئے دغه غار ته د قریشو خبرونه راوړلو لـره راتـللو . حضرت اسماء بنت صدیق اکبرؓ ته د روټې انتظام ورپه غاړه شوې وو. دوی به حضور ﷺ لره او خپل والد محترم صدیق اکبرؓ لـره روټې ووړلـه . پـه دغې ورځو شپو کښې حضرت عبداللّٰه بن صدیقؓ خپل غلام ته وئیلی وو چې هـره ورځ د غـارثـور پـه لاره چیلـی بـوځـه او راولـه چې ورسره زمونږ د قدمونه نخې نخانې ختمیږی .(95)

د سلو اوښانو انعام

قـریـش چې د حضور ﷺ پـه نیولو پسې ستړی شو. او یو طرف تـه ئې هم حضور ﷺ اونۀ موندلو . نو د حضور ﷺ په په نیولو ئې د سلو اوښانو انعام وتړلو . د دغې انعام په لالچ ډیر کسان د حضور ﷺ د نیولو په تکل په مختلفو طرفونو خوارۀ شو . پـه دغـه کسـانـو کښـې یو نوم د سراقـه بن مالك دے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سراقه بن مالك قصه

سراقه بن مالك هم د انعام په لالچ د حضور ﷺ د نيولو د پاره كرځيدلو . ناڅاهانه ئي حضور ﷺ ځان ته مخامخ په تللو وليدلو . د سراقه دا خيال وو چي انعام خو ماوګټهلو خو كوم وخت چي حضور ﷺ ته ورنزدے كيدلو نو آس په زوره يو تيندك وخوړلو او سراقه ترينه لاندي راګزار شو. هغه بيا په اس سور شولو او دوباره ئي د حضور ﷺ د نيولو اراده وكړه. بيا هم هغه شان اوشو سراقه چي حضور ﷺ ته ور نزدي شو نو د اس خپي ئي د پڼهو پوري په زمكه كښي خښے شوے . سراقه تري په زمكه راګزار شو . هغه پاسيدو چي د اس خپے په زمكه كښي خښے شوي . سراقه كوشش اوكړۀ چي د اس خپے په څه چل د زمكي نه رابهر كړي . هغه ډير كوشش وكړۀ خو په خپل كوشش كښي ناكامه شو. مجبوراً ئي د نبى كريم ﷺ نه مدد وغښتلو . د حضور په بركت سره د هغه اس خپي د زمكي نه رابهر شوے. سراقه دغه وخت په خپلو ستركو وليده چي زمكي د كومي حصي نه د اس خپي راوتے وے د هغه ځائے نه لوكي خيژى . په دي ليدلو سره هغه نور هم ويريدلو او حضور ﷺ ته ئي خپل خوراك او دغه شان نور څيزونه وړاندي كړه . حضور ﷺ د هغه څيزونو د قبليدو نه انكار وكړه او سراقه ته ئي اوفرمائيل چي ته اسلام نۀ قبلوے نو زۀ دغه څيزونه نۀ شم قبلولے . بس تۀ صرف دومره وكړه چي زمونږه په باره كښي ستانه څوك تپوس كوى . نو زمونږه خبر پټ اوساته .بيا د حضور ﷺ نه سراقه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رخصت واغستلو او مكي مكرمي ته روان شو . او حضور ﷺ د ابوبكرصديق رض سره مديني منوري ته سفر شورو كړه .(96)

د حضور ﷺ يوه معجزه

د حضور ﷺ دغه سفر جاري وۀ . په لاره كښي د يوي زنانه د كور خواته تيريدلو . هغي زنانه يوه چيلۍ ساتلے وه خو لا تراوسه ئي پۍ وركول نۀ وو شورو كړي . حضور ﷺ په دغه چيلۍ خپل لاس مبارك راښكلو او چيلۍ پۍ وركول شورو كړل . حضور ﷺ ترينه پخپله هم پۍ اوڅكل او خپلو ملګرو ته ئي هم وړاندي كړل . بيا حضور ﷺ د دغي ځائے نه رخصت شو. د حضور ﷺ د رخصت كيدو نه پس د هغه كور خاوند چي خپل كور ته راغے او خپلي بي بي ورته تيره شوي ټوله واقعه بيان كړه . نو د كور مالك ووئيل معلوميږي داسي چي دا د مكي مكرمي هغه نيك انسان دے . او په يو بل روايت كښي داسي راغلي دي چي ددي واقعي نه پس دغي دوارو (ښځه ، خاوند) هجرت وكړلو او په مدينه منوره كښي ئي اسلام قبول كړه .(97)

په قبا كلي كښي ناسته او دمه

حضور ﷺ چي كله قبا ته ورسيدلو (قبا مديني ته نزدي يوه علاقه ده) په دغه مقام انصارو ښۀ په مينه محبت او ډير په ښۀ انداز د حضور ﷺ استقبال وكړۀ . رسول الله ﷺ د خپلو ملګرو سره څوارلس ورځے په قبا كښي مقيم وۀ .په دغي وخت كښي حضور ﷺ د يو جمات تيكه (بنياد) هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايخي وه . دغه جماعت ته د اسلام اولني جماعت وئيلے شي .

د حضرت عليؓ هجرت او د حضور ﷺ سره ملاقات

هر كله چي حضرت عليؓ د خلقو ټول امانتونه خلقو ته واپس كړل . نو مديني منوري ته را روان شو . د قبا په مقام د حضور ﷺ سره يو ځائے شولو . بيا د حضور ﷺ سره يو ځائے مديني منوري ته روان شو .(98)

مديني ته داخله

د ربيع الاول مياشت وه او د جمعي مباركه ورځ وه . حضور ﷺ د قبا نه مديني منوري ته سفر شورو كړۀ . د مديني منوري انصار ترينه كير چاپيره ووا او د حضور ﷺ د سورلۍ سره ځوك په سورلو سوارۀ او ځوك پياده روان وو . د مديني منوري د هريو كس دا تمنا وه . چي حضور ﷺ د هغوی سره پاتي شي . د بنی سالم بن عوف آبادۍ سره د جمعي دمونځ وخت شو . حضور ﷺ د خپلې سورلۍ نه راكوز شولو او د صحابهؓ سره ئي هلته د جمعي مونځ ادا كړلو . بيا په سورلي سور شولو او مديني منوري ته روان شو . كوم وخت چي د حضور ﷺ د مور له طرفه د خاندان كورونه راورسيدل د حضور ﷺ اوښه هغه كورونو سره خواته كيناستله . حضور ﷺ د خپلي سورلي نه راكوز شو . او د حضرت ابوايوب انصاریؓ په كور كښي ديره شو . يو څو ورځي شپي حضور ﷺ په دغه كور كښي ديره وو . (99,100)

★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسجد نبوی ﷺ تعمیر

په مدینه منوره کښې د جمات انتظام نهٔ وو .بس کوم ځائے چې به د مونځ وخت شولو هلته به مونځ ادا کیدلو . حضور ﷺ هغه ځائے په کوم ځائے کښې چې د اوښې ناسته شوې وه . په پیسو واغستلو . هغه ځائے د دوؤیتیمانانو وو . هغوی د قیمت اغستلو نه انکار وکړهٔ . خو حضور ﷺ ئې بیا هم قیمت ادا کړهٔ . هغه ځائے کښې د مسجد نبوی ﷺ بنیاد کیښودلے شو . دا په مدینه منوره کښې اولنې جمات وه . دیوالونه ئې د کچه ښختو نه جوړ وو ، د کهجورو ونې پکښې د ستنو په ځائے لګیدلے وے .او چهت ئې د کهجورو د پانړو نه جوړ کړے شوے وهٔ. د جمات سره خواته دوه کورونه هم تیار کړے شول ، هغه کورونو کښې یو د حضرت عائشې بی بیؓ د پاره وه . او بل کور د حضرت سودهؓ د پاره وهٔ . د مسجد نبوی د جوړیدلواود دغې کورونو د ودانیدلو نه وروستو حضور ﷺ د مکې مکرمې نه خپل ټبر(یعنې د کور خلق) راووُغستل . بل طرف ته دَ خپل والد محترم په حکم حضرت عبد الله بن صدیق اکبرؓ دَ خپل کور خلق د ځان سره مدینې منورې ته راوستل . د دوی په هجرت سره په مکه کښې یو څوکسان چې ډیر زیات غریبانان وه او د هجرت کولو ئې طاقت نهٔ لرو پاتې شو .(101)

د جهاد حکم او سریه حمزهؓ

هر کله چې په مسلمانانو باندې د مشرکانو له طرفه ظلمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيات شو . نو د رب كريم له طرفه مسلمانانو ته د جهاد كولو اجازت ملاؤ شولو . په اسلام كښي اولني جنګ په سريه حمزةؓ باندي ياديږي . چي د هجرت نه ا ووۀ مياشتي وروستو په مياشت د رمضان كښي شوي دے . حضور ﷺ د قريشو د يوي قافلي د مقابلي د پاره د حضرت حمزةؓ په مشري كښي د د مهاجرينو مسلمانانو يو لښكر وليږلو . د د غي لښكر مشر ته حضور ﷺ يوه سپينه جهنډا وركړه هركله چي دغه لښكر په لاره د سيند غاړي ته ورسيدلو . په دغه مقام دوى ته د قريشو تولګي رامخامخ شو . مقابله شوروشوه . دغه وخت مجدى بن عمرو جهني دغه جهګړه د صلح په ذريعه ختمه كړه .

په غزوات او سريو باندي سرسري نظر

★ د هجرت په اولني كال د حضور ﷺ په امر دوه سريي رواني شوي وے.

★ سريه حمزةؓ ★ سريه عبيدةؓ

★ د هجرت په دويم كال پينځۀ هغه جنګونه (غزوے) شوي وے چي په كومو جنګونو كښي حضور ﷺ پخپله شريك شوي وۀ . هغه نګ چي پكښي حضور ﷺ پخپله شركت كړے وى هغي ته غزوه وئيلے شي .

★ غزوة ابوا ، دغه غزوه په غزوة ودان هم ياديږي

★ غزوة بدر كبرىٰ ★ غزوة بواط ★ غزوة بني قينقاع

★ غزوة سويق

او په دغي كال دري سريي رواني كړے شوے وے .

★ سريه عبدالله بن جحش ، سريه عميرؓ ، سريه سالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هجرت په دریم کال دري غزوے (جنګونه) شوے وے .

★ غزوۂ غطفان ★ غزوۂ احد ★ غزوه حمراء الاسد

او په دغي کال دوۂ سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه محمد بن مسلمؓ ★ سریه زید بن حارثؓ

★ د هجرت په څلورم کال دوۂ غزوے شوے وے.

★ غزوۂ بني نضیر ★ غزوۂ بدر صغرئ

او څلور سریے لیږلے شوے وے .

★ سریه ابو سلمهؓ ★ سریه عبد اللّٰه بن انیس

★ سریه منذر ★ سریه مرثد

★ د هجرت په پنځم کال څلور غزوے شوے وے.

★ غزوۂ ذات الرقاع ★ غزوۂ دومة الجندل

★ غزوۂ مریسیع دغي غزوے ته غزوۂ بنی المصطلق

هم وئیلے شی. ★ غزوه خندق یا احزاب

★ د هجرت په شپږم کال دري غزوے شوے وے .

★ غزوۂ بني لحیان ★ غزوۂ غابه دغي غزوے ته ذي قرد

هم وئیلے شی .★ غزوه حدیبیه

او په دغي کال یوولس سریے رواني کړے شوے وے .

★ سریه محمد بن مسلمه قرطا طرف ته ★ سریه عکاشه

★ سریه محمد بن مسلمه ذی القصد طرف ته ★ سریه علیؓ

★ سریه زید بن حارثۂ بنو سلیم طرف ته ★ سریه کرز بن جابر

★ سریه عبد اللّٰه بن عوف ★ سریه زید بن حارثۂ ام قرفه طرف

ته . ★ سریه عبد اللّٰه بن عتیك ★ سریه عبد اللّٰه بن رواحۂ

★ سریه عمر الضمری

(c) ketabton.com: The Digital Library

★ د هجرت په ووم (۷) کال یوه غزوهٔ شوے ده چې ورته غزوهٔ خیبر وئیلے شی . په دغې کال پینځهٔ سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه ابوبکرؓ ★ سریه بشیر بن سعد ★ سریه غالب بن عبدالله ★ سریه بشیر ★ سریه اجزم

★د هجرت په اتهم کال څلور غزوے شوے وے .

★ غزوهٔ موته ★ فتح مکه ★ غزوهٔ حنین ★ غزوهٔ طائف او په دغې کال لس سریے روانه کړے شوی دی .

★سریه غالب بنو الملوح طرف ته ★سریه غالب فدك طرف ته ★ سریه شجاع ★ سریه کعب ★ سریه عمرو بن العاص ★ سریه ابوعبیده بن الجراحؓ ★ سریه ابوقتاده ★ سریه قطبه ★ سریه خالد چې ورته سریه غمیصا هم وئیلے شي . ★ سریه طفیل

★ د هجرت په نهم کال یوه غزوهٔ چې ورته غزوهٔ تبوك وئیلے شي . واقع شوے ده .په دغې کال درے سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه علقمه ★ سریه علیؓ ★ سریه عکاشه

★ د هجرت په لسم کال د غزوے نوبت نهٔ دے راغلے . په دغې کال دوهٔ سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه خالد بن ولیدؓ نجران طرف ته .

★ سریه علیؓ یمن طرف ته

سریه عبیده بن الحارثؓ

بیا د دغې سریه حمزهؓ نه وروستو د شوال میاشت کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ حضرت عبيده بن الحارثؓ ته د شپيتو کسانو مشرى حواله کړه . او د ابوسفيان مقابلي دپاره ئي وليږلو . په دغه سريه کښي سعد بن ابى وقاصؓ په کافرانو باندي د غشي ګزار کړے وۀ . دغه اولني غشي وۀ چي د اسلام د ترقى د پاره کافرانو طرف ته ګزار شوي وۀ .(102)

د قبلې دبدليدلو حکم

د هجرت په دويم کال د وحى په ذريعه حضور ﷺ ته حکم وشو چي خپل مخ د بيت المقدس نه بيت الله ته (کعبي) راواړه وۀ . دغه حکم سره په راروان وخت کښي د مسلمانانو قبله کعبه وګرځيده . له دي نه مخکښي په مدينه منوره کښي د مسلمانانو قبله بيت المقدس وه . هم هغه طرف ته به مسلمانانو مونځونه کول . په دي حکم سره مسلمانانو خپل مخونه کعبي طرف ته راواړول . او د حضور ﷺ د زړۀ يو خواهش چي د قبلي د بدليدلو وو پوره شو .(103)

سريه عبدالله بن جحشؓ

په دغه کال رسول الله ﷺ د دولسو مهاجرينو يوه ډله د حضرت عبدالله بن جحشؓ په مشرى کښي د قريشو د يوي قافلي د مخ نيوى د پاره روانه کړه . مياشت د رجب المرجب وه. مسلمانان د قريشو قافلي ته د رجب په اولني تاريخ باندي مخامخ شول . د غه وخت د مسلمانانو خيال دا وو چي ګني د جمادى الثانيه ديرشم تاريخ دے ځکه چي د عرب په ګوټ ګوټ کښي په رجب المرجب کښي د عام قتل وقتال ممانعت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو . (رجب المرجب په څلورو میاشتو کښي یوه میاشت ده
چي په هغي کښي د عربو ټولو قبیلو د یوبل سره جنگ
جهگړے نه کولے) د مشوري نه پس مسلمانانو د هغي
قافلي سره مقابله وکړه . په هغه قافله کښي د قافلے مشر
ژوبل شو او دوه کسان د هغه قافلي بندی جوړ شو . نورو ټولو
تیخته وکړه . مسلمانانو مال غنیمت راجمع کړۀ او بیا
وروستو هغه د شریعت موافق تقسیم شولو . دغه جنگ په
رجب کښي شوے وو له دي وجي مشرکانو د عربو د حضور
ﷺ متعلق دا خبره مشهوره کړه . چي حضور ﷺ د حرمت په
میاشت کښي هم قتل او قتال روا کړلو . . د قریشو د دغي
اعتراض جواب د پاره مولیٰ کریم په قرآن کښي آیت ﴿
یسئلونك عن الشهر الحرام ﴾ نازل کړلو . په دغه آیت کریمه
کښي د عربو د اعتراض پوره پوره جواب پروت وو .
(104 ، 105 ، 106)

غزوۀ بدر

بدر دیو کوهی نوم دے هم په دغه نوم ورسره خواته یو کلي
آباد دے . دغه کلي او کوهی د مدیني منوري نه اتیا میله
لرے دے په دغه ځائے کښي د اسلام اولني عظیم الشانه
غزوه شوي ده . چي د تاریخ په صفحو کښي په غزوه بدر سره
یادیږي . د یو خبر راوړونکی په ذریعه حضور ﷺ ته معلومه
شوه چي د قریشو یوه لویه قافله سره د سامانه د شام له طرفه
د مدیني په طرف راروانه ده . حضور ﷺ د رمضان په دولسم
تاریخ په دویمي هجري کښي د دري سوو او دیارلسو انصارو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرينو سره روحا طرف ته روان شولو . (روحا د مدينې منورې نه څلويښت ميله لرې د يو ځائے نوم دے) بل طرف ته د قريشو د قافلې مشر ته چې پته ولګيده . چې حضور ﷺ هغوی ته په لاره کښې په انتظار ولاړ دے . نو د قافلې مشر هغه لاره پرېښودله او په بدله لاره ئې قافله روانه کړله او ورسره ئې د قافلې نه مخکښې په تيز رفتارۍ سره يو قاصد مکې مکرمې ته روان کړلو چې د مکې مکرمې قريش د دغې حالاتو باندې خبر کړي . قريشو ته د قاصد په ذريعه چې د دغې حالاتو پته ولګيدله . نو هغوی له نوره هم غصه ورغله او ډير زيات فکر مند شو او په تادې سره ئې د مسلمانانو د مقابلې د پاره يو لوئے لښکر تيار کړلو . دا لښکر د نهه نيم سوو کسانو وو . بعضې خلقو دا تعداد زر ليکلې دے . په دغه لښکر کښې د قريشو سره سل اسونه او اووه سوه اوښان وو . بل طرف ته چې مسلمانانو ته پته ولګيده چې د کومې قافلې په تکل هغوی د مدينې منورې نه راوتې وو هغه قافله ترينه په يوه بله لاره تلے ده . او د دوی د مقابلې د پاره د مکې مکرمې نه د قريشو او د اهل مکه يو لوئې لښکر راروان دے . دغه وخت حضور ﷺ د صحابوؓ سره مشوره وکړه. هريو صحابيؓ خپل ځان د قربانۍ د پاره پيش کړۀ . د خزرج قبيلې مشر سعد بن عبادهؓ ووئيل کۀ چرته تاسو حکم وکړئ نو مونږ سيند ته ټوپ کيدو ته هم تيار يو. حضرت مقدادؓ ووئيل اے د الله پيغمبره ! ﷺ مونږ به ستانه مخکښې وروستو ښې او ګس طرف ته جنګيږو . د صحابهؓ دغې جذبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حضور ﷺ ډیر خوشحاله شو . او د مقابلې د پاره ئې د مخکښې د تګ حکم جاري کړۀ . مسلمانان د هغې مقام نه روان شو او بدر ته ورسیدل . د بدر په میدان حضور ﷺ او مسلمانانو ته پته ولګیده. چې د دې میدان په بل طرف قریش د مخکښې نه ډیره شوې دی . بل طرف ته هغه قافله چې د ابو سفیان په مشرې کښې د شام نه راروانه وه د مسلمانانو نه ډیره مخکښې تلے ده. اوس دا وخت یو طرف ته د بدر په میدان کافران ډیره وو بل طرف ته د مسلمانانو لښکر د جنګ د پاره تیار ولاړ وو. ابو جهل چې قریشو د لښکر ئې مشری کوله . هغۀ خپلو مشرکانو ملګرو ته ووئیل چې نن به په هره طریقه چې وی د مسلمانانو سره به داسې جهګړه کوو چې د هغوی نو مې نخانې پاتې نشی .د بدر په میدان کښې دمسلمانانو لښکر په هغه ځائے ولاړ وۀ . کوم ځائے چې د اُوبو کمې وۀ . هر طرف ته شګې وے . قریش دغه وخت د جنګ د پاره په یو ښۀ خاورینه زمکه ډیره شوی وو. چې په هغې تلل هم آسان وو. او ورسره په دغه ځائے کښې اوبه هم وے . دغه وخت مولیٰ کریم د آسمانه باران وکړلو . چې دهغې په وجه هغه خاورینه زمکه خټه شوله . او هغه شګلنه زمکه د ګرځیدو قابله شوه . دغې باران سره یو طرف ته مسلمانانو ته سهولت پیدا شو نو بل طرف ته دمکې قریش په تکلیف او مصیبت کښې ګرفتاره شو . د جنګ شورو کیدو کښې لږ وخت وو . حضور ﷺ په دغې موقع د مولیٰ کریم نه د مسلمانانو د کامیابۍ دپاره ډیرې دعاګانې وغښتلے . مولیٰ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریم هغه تہولي دعاګاني قبولي کړلے او حضور ﷺ ته ئي
دوحی په ذریعه د قریشو د ذلیله کیدو زیرے ورکړه .
د جنګ ِ بدر په میدان یو طرف ته حضور ﷺ د مسلمانانو
صفونه سمول ، بل طرف ته ابو جهل ملعون د غرور نه ډك د
مشرکانو صفونوله ترتیب ورکوۀ . دا جنګ د یو ي وړي ډلي
(چي تعداد ئي دري سوه او دیارلس وه) د یو لوئي جمات (چي
په شمیر سره زر ته وو) سره وه . د بدر میدان وو . صفونه تیار
شو .اول نه د یو یو مقابله شورو شوه . د قریشو د لښکر نه دري
تنه (عتبه، شیبه، ولید) راووتل . د دوی مقابله حضرت علیؓ ،
حضرت حمزهؓ او حضرت عبیده بن الحارثؓ وکړه .دري واړه
مشرکان قتل شو . بیا یو عظیم الشان جنګ شورو شو . د
جنګ په آخر کښي مشرکانو تیخته وکړه او مسلمانانو
کامیابی اوموندله . د بدر په دغه جنګ کښي د مسلمانانو نه
څوارلس تنه شهیدان شو او د کافرانو اویا تنه مردار شول . اویا
تنه د مشرکانو نه بندي جوړ شو . او ډیر زیات مال غنیمت
مسلمانانو ته په لاس ورغے.کوم وخت چي د بدر د قیدیانو
سره د مسلمانانو قافله مدیني منوري ته ورسیده . حضور ﷺ
د بدر قیدیان د نور مالِ غنیمت سره په مسلمانانو کښي
تقسیم کړل .او ټولو ته حضور ﷺ دا امر وکړۀ . چي د بدر
قیدیانو سره ښۀ سلوك او رویه ووساتئ . د حضور ﷺ د دغي
فرمان په وجه صحابهؓ په خپله په کهجورو ګزاره کوله او د بدر
قیدیانو لره به ئي ښۀ روټی ورکوله . بیا د حضور ﷺ په
مشوره سره د بدر ټول قیدیان د فدیي په عوض پریښودلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو. په دغه قیدیانو کښې د حضور ﷺ تره حضرت عباسؓ او
د حضور ﷺ ځوم ابوالعاصؓ هم وو د حضرت ابوالعاصؓ په
نکاح کښې حضور ﷺ مشره لور حضرت زینبؓ وه . دوی (
حضرت عباسؓ او حضرت ابوالعاصؓ) هم د نورو قیدیانو په
شان د فدیې په بدله کښې پرېښودلے شو . دا واقعه د
اسلامي مساوات یوه بهترینه نمونه وه . حضرت عباسؓ
مالداره وه . هغه نه د نورو مالدارو په شان زیاته فدیه
واغستلے شوه . او د ابوالعاصؓ د فدیې دپاره د مکې مکرمې
نه حضرت زینبؓ خپل امیل چې ورته خپلې مور د واده په
موقع ورکړے وۀ . د حضور ﷺ لره راوولېږلو. حضور ﷺ ته
چې هغه امیل مخامخ شو نو بې اختیاره ئې دسترګو مبارکو
نه اوښکے روانے شولے او صحابهؓ ته ئې اوفرمائیل که چرته
تاسو ټول راضي ئې نو دا امیل به حضرت زینبؓ ته واپس
کړو. ځکه چې دا ورسره د خپلې مور یو نښه پاتې ده
.صحابوؓ په یو اواز اووئیل چې مونږ ټول راضي یو . بیا
حضرت زینبؓ ته هغه امیل واپس کړے شو. او د آزدۍ د پاره
ئې ابوالعاصؓ نه لوظ واغستلو چې تۀ به حضرت زینبؓ لره
مدینې منورې ته رالیږې . ابو العاصؓ ته چې کله ازادي
اومندله او مکې مکرمې ته راغے . نو د حضور ﷺ د لوظ
مطابق ئې حضرت زینبؓ مدینې منورې ته روانه کړه .
ابوالعاصؓ یو لوئې سوداګر وۀ . په یوه بله موقع بیا دوی
مسلمانانو ته په لاس ورغلل . په دغه موقع چې کله راخلاص
شو او مکې مکرمې ته راغے. نو او ل ئې د ټولو قریشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

امانتونه واپس کړل او بيا ئي د اسلام د قبليدلو اعلان وکړلو.
د بدر بعضي قيديان ډير زيات غريبا نان وۀ . چي د فديي ورکولو طاقت ئي نۀ لرلو . خو د ليکلو اولوستلو هنر ورسره وۀ . هغوي ته ووئيلی شو چي تاسولره دا فديه ده چي تاسو د مسلمانانو لسو لسو تنو ته ليکل او لوستل وښائي . حضرت زيد بن ثابتؓ په دغه موقع ليکل زده کړي وۀ .
(107, 108,109)

غزوۀ غطفان

د غزوۀ بدر نه وروستو دعشور د يو لښکر سره (چي څلورسوه تنه وو) په مديني منوري باندي د حملي کولو اراده وکړه.هر کله چي حضور ﷺ ته نزدي شولو نو د لښکر ټول کسان ترينه وتختيدل . او غرونو کښي ئي پناه واغستله . حضور ﷺ چي ميدان صفا وليدلو نو واپسي ئي وکړله . دغه وخت مولیٰ کريم ﷻ د اسمانه باران راوورولو چي په هغي سره د حضور ﷺ کپړے لمدے شولے . رسول اللّه ﷺ خپلي کپړے د وچولو دپاره په يوه ونۀ کښي زوړندے کړلے او په خپله د هغه ونې په سيوري کښي د ارام کولو په نيت سملاستلو. بل طرف ته دعشور دا منظر دلري نه ليدلو . هغۀ چي وليدل چي حضور ﷺ د هغۀ نه ناخبره ملاست دے . هغه وخت په تيزي سره هغه د حضور ﷺ سر مبارك ته نزدي راغے توره ورسره په لاسو کښي وه . حضور ﷺ ته ئي ووئيل اوس به تاسو مانه څوك خلاصوی ؟ . حضور ﷺ ښۀ په اطمينان سره جواب ورکړه . زما اللّه به ماتانه خلاصوی . دعشور چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ د خلۀ مبارك دغه كلمات واوريدل . نو ويره پرې راغله .توره ئې د لاس نه ګزار شوه . هغه توره چې د دعشور د لاسو نه پريوتے وه بنۀ په اطمينان سره حضور ﷺ راؤچته كړه او د دعشور نۀ ئې تپوس وكړۀ اوس تۀ ا ووايه چې تا به زما نه څوك خلاصوى ؟ . دعشور پـه عاجزي سره ووئيل : زما خلاصولو والا هيڅ څوك نشته . حضور ﷺ چې د دعشور عاجزى او محتاجي وليده نو بې له انتقامه ئې معاف كړلو . دعشور باندې ددغې واقعې دومره ډير اثر ووشو . چې وروستو پـه خپلـه هم مسلمان شولو او د خپل قوم د پاره يو لوئې مسلمان مبلغ جوړ شولو . (110) دا د حضور ﷺ د اخلاقو يوه نمونه وه . داسې واقعات د سيرت په نورو كتابونو كښې ډيرزيات ليكلي شوى دي .

د حضرت حفصهؓ او زينبؓ سره نكاح

د هجرت پـه دريم كـال د شعبان په مياشت كښې حضرت حفصهؓ بنت عمرؓ د حضور ﷺ په نكاح كښې راغله او بيا د رمضان المبارك پـه مياشت كښې حضور ﷺ د حضرت زينب بنت خزيمهؓ سره نكاح وكړله .(111)

غزوۀ احد

دا هل علم په دې خبره اتفاق دے چې د احد جنګ (غزوه) د هجرت په دريم كال د شوال په مياشت كښې شوې دے . كوم وخت چې مشركان د بدر د شكست خوړلو نه وروستو مكې مكرمې ته لاړل . نو هغوى د بدر د انتقام اخستلو دپاره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرزيات اهتمام سره تياري شورو کړۀ . هم په دغه نيت ئي يو لوئي لښکر تيار کړلو . په دغه لښکر کښي دري زره کسانو سره دوه سوه اسونه ، دري زره اوښان وو . او څلوار لس زنانه د دي مقصد دپاره وے چي کۀ چرته دوی تيخته کوی نو ورته به د بدر جنګ رايادوی او د جنګ نه په تيخته به ورته غيرت ورولی .حضرت عباسؓ چي په پټه ئي اسلام قبول کړے وو او لاتراوسه ئي هجرت نه وو کړے . هغوی حضور ﷺ ته د مکي مکرمي د مشرکانو حالات وليکل او د يو تيز رفتار قاصد په ذريعه ئي دغه ليکل حضور ﷺ ته وليږل. حضور ﷺ ته چي پته ولګيدله نو د پوره حقيقت معلومولو دپاره ئي دوه کسان د مديني منوري نه مکي مکرمي ته روان کړل. چي د قريشو پوره پوره حالات حضور ﷺ لره راوړی . هغې دوؤ تنو حضور ﷺ ته خبر ورکړۀ چي د قريشو لښکر دمکي مکرمي نه راروان شوي دے او مديني منوري ته نزدي رارسيدلے دے . حضور ﷺ د دغه قاصدانو د خبر په رڼا کښي يوڅو تنه څوکيداران د مديني منوري نه ګير چاپيره په اهمو ځايونو باندي مقرر کړل. بيا حضور ﷺ د صحابهؓ نه مشوره واغستله .د مشوري نه پس حضور ﷺ سحر وختي د زرو تنو سره د مديني منوري نه بهر ووتلو .په دغه زرو تنو کښي د رئيس المنافقين عبد الله بن ابی منافق دري سوه ملګری هم وو. رئيس المنافقين عبدالله بن ابیٔ او د هغۀ ملګری د اسلامی لښکر نه په لاره کښي جدا شو. او دا بهانه ئي وکړه چي د هغوی مشوره نۀ ده منلے شوے . ځکه دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنګ کښې حصه نۀ اخلي . د منافقینو د اسلامي لښکر نه په جدا کیدو سره د اسلامي لښکر تعداد صرف اووۀ سوه پاتې شو. حضورﷺ د مدینې منورې نه بهر تشریف یوړلو او د اسلامي لښکر ئې په خپله معائنه وکړه . د معاینې په وخت حضورﷺ بعضې واړۀ واړۀ هلکان ولیده چې د جهاد له شوقه په صفونو کښې ولاړ دي . حضورﷺ هغه هلکان مدینې ته واپس ولیږل . په دغې هلکانو کښې رافع بن خدیج هم وۀ . کوم وخت چې هغۀ ته ووئیلې شو. چې تۀ لا ماشوم ئې او د جهاد کولو طاقت نۀ لرے په دې وجه مدینې منورې ته واپس لاړ شه . هغه د پښو په ګوتو اودریدلو. حضورﷺ چې د هغۀ هغه شوق او جذبه ولیدله نو ورله ئې په اسلامي لښکر کښې د شاملولو اجازت ورکړۀ . سمره بن جندبؓ چې وکتل . چې په وجود کمزورې رافعؓ ته په اسلامي لښکر کښې د شاملولو اجازت ملاؤ شو. نو هغۀ حضورﷺ ته ووئیل چې زۀ د رافعؓ نه په وجود کښې تکړه یم . څنګه چې هغۀ ته اجازت ورکړے شوے دے دغه شان دے ماته هم په اسلامي لښکر کښې د شاملیدلو اجازت راکړے شي . حضورﷺ د امتحان په غرض دوی یو بل لره په پرځونو وروستل . سمرهؓ په دغه موقع رافعؓ لره په زمکه څملولو . حضورﷺ ولیدل چې سمرهؓ د رافعؓ نه مضبوط او تکړه دے . نو د رافعؓ سره سره ئې سمرهؓ ته هم په اسلامي لښکر کښې د شاملولو اجازت ورکړۀ . د مسلمانانو صفونه حضورﷺ پخپله تیار کړل . حضورﷺ د پنځوسو تنو یوه ډله د اُحد د غرپه څوکه کینوله چې دښمن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستو نه په مسلمانانو حمله ونکړي . ورسره ئې هغې جمات ته دا امر هم وکړه . چې تاسو به خپل ځایونه نهٔ پرېږدئ . مسلمانان کهٔ برے مومی او کهٔ ورته شکست رسی . بیا یو ډیر لویې جنګ شورو شو . شورو شورو کښې د مسلمانانو تلهٔ درنه وهٔ . او مسلمانان په کټه کښې روان وهٔ . قریشو تیښته کول غنیمت ګڼل .مسلمانانو د قریشو نه پاتی مال غنیمت راټولول شورو کړل. هغه پنځوس تنو (چې د مسلمانانو د څوکیدارۍ د پاره دا احد د غر د پاسه حضور ﷺ کینولی وو) چې دغه منظر ولیدهٔ . نو هغوی خپل ځائے له دی وجې پریښودلو چې د حضور ﷺ فرمان د دي وخته پوري وهٔ . د هغوی مشر عبدالله بن جبیرؓ ورته ډیر په تاکید سره بار بار ووئیل چې د حضور ﷺ فرمان دے چې دا ځائے به تاسو په هیڅ حالت کښې نهٔ پرېږدئ . هغوی ووئیل چې مسلمانانو ته فتح نصیب شوے ده اوس دلته د پاتے کیدلو څهٔ ضرورت پاتے نهٔ شو . د حضرت عبدالله بن جبیرؓ سره صرف یو څو تنه په دغه مقام باندي پاتے شو. خالد بن ولید (چې لا تراوسه ئې ایمان نهٔ وو راوړے) چې دغه ځائے خالی ولیدهٔ نو د وروستو نه ئې په مسلمانانو حمله وکړهٔ . عبدالله بن جبیرؓ او د هغهٔ ملګرو ډیر په ښهٔ انداز سره د هغوی مقابله وکړه . ولې د تعداد د کم والی په وجه خالد بن ولید او د هغهٔ لښکر ئې رامنع نهٔ کړے شو او دوی ټول د خالد بن ولید او د هغهٔ لښکر سره په مقابله کښې شهیدان شو . د حضرت عبدالله بن جبیرؓ او د هغهٔ د ملګرو په شهادت سره خالد بن ولید ته لاره صفا شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اسلامي لښکر ئې د وروستو نه يوه زورداره حمله وکړه .
بل طرف ته چي قريش په تيخته وو هغوی هم راوپس شو.
دغه وخت ټول مسلمانان د کافرانو د دوؤ ډلو په مينځ کښي
راګير شو . يو طرف ته د خالد بن وليد لښکر وۀ او بل طرف ته د
قريشو لښکر وۀ . مسلمانان دغه وخت يو عجيبه امتحان
کښي وو . مصعب بن عمير ؓ چي د حضور ﷺ سره په صورت
مبارك کښي يو شان ښکاريدلو په دغه موقع شهيد شولو نو
دا خبره ګډه شوه چي حضور ﷺ شهيد شولو . د مسلمانانو
غوږونو ته چي کله دغه خبره وورسيدله . نو بي حوصلي
شو .او دا خيال کول ئي شورو کړۀ چي د حضور ﷺ نه بغير د
دنيا د ژوند به څۀ خوند کوي . دغه وخت دقريشو دلاسه ډير
مسلمانان شهيدان شو. ډير صحابهٔ ژوبل شو . ناګهانه د
حضرت کعب بن مالك ؓ نظر په حضور پريوتلو او د
خوشحالۍ نه ئي يوه چغه کړه . چي راشي مسلمانانو
حضور ﷺ صحيح سلامت دے . صحابو ؓ چي د حضرت
کعب بن مالك ؓ اواز واوريدلو نو ټول د حضور ﷺ طرف ته را
په منډه شول . دغه وخت مشرکانو ډير زور ولګولو چي
حضور ﷺ شهيد کړي او پرله پسي ئي په حضور ﷺ باندي
حملي وکړلے .صحابهٔ د حضور ﷺ مخي ته د يو ډهال پشان
ولاړ وو . او د کافرانو مشرکانو د هري حملي جواب به ئي په
ښۀ طريقه ورکولو . حضرت طلحهٔ ؓ دغه وخت د خپل وجود (
جسم) په ذريعه د مشرکانو ګزارونه منع کول، د جنګ نه
وروستو د هغوی په جسم اويا زخمونه جوړ شوي وو . دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موقع وه چې حضور ﷺ وفرمائيل څوك دى چې زما نه ځان قربان كړى ؟ حضرت زيادؓ سره د څلورو ملګرو حضور ﷺ لره نزدې راغلے او د كافرانو سره په مقابلې كښې شهيدان شول . په دغه موقع د قريشو د يو تن عبدالله بن قميه د لاسه د حضور ﷺ مخ مبارك زخمى شو . هغۀ په حضور ﷺ باندې د تورې ګزار وكړلو چې د هغې په وجه د مخ د ټوپۍ نه دوه كړې د حضور ﷺ مخ مبارك ته ورننه شولے .په دغې ګزار سره د حضور ﷺ يو غاښ مبارك هم شهيد شولو .حضرت سيدنا صديق اكبرؓ اراده وكړه چې د حضورﷺ د مخ د زخم نه دغه كړې لرې كړى خو حضرت ابوعبيدهؓ ورته د دغې سعادت حاصلولو د پاره منت وكړلو . حضرت ابوعبيدهؓ چې د حضور ﷺ د مخ مبارك نه د خلې په ذريعه دغه كړې اوويستلے نو ورسره ئې خپل دوه غاښونه هم پريوتل . دغه غزوه كښې حضور ﷺ يو كندې ته وغورځيدلو . هغه كنده مشركانو د ايمان خاوندانو ته د نقصان رسولو د پاره جوړه كړې وه . په دغه غزوه كښې دوه ويشت ، يا درې ويشت تنه د كافرانو نه مردار شوى وو. او د مسلمانانو نه اويا تنه شهيدان شوى وو. په دغه شهيدانو كښې د حضور ﷺ تره حضرت حمزهؓ هم وۀ . چې د هغوى په شهادت حضور ﷺ ته ډير تكليف رسيدلے وو. هنده چې لا تراوسه ئې ايمان نۀ وو قبول كړے او د ابوسفيان كور والا وه . هغې د حضور ﷺ د تره حضرت حمزهؓ سره د هغه د شهادت نه پس ډير بد سلوك كړے وه. د دغې جنګ په موقع مسلمانانو خپل بچې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زنانه په مختلفو قلعو کښې د يهوديانو نه د حفاظت دپاره بندے کړے وے . صرف هغه زنانه په ميدان کښې موجود وے چاچې د مسلمانانو مرسته او علاج کولے شو .حضرت فاطمې په دغې موقع د خپل والد محترم د زخمونو علاج ته تياره ولاړه وه . حضرت عائشةؓ ، حضرت ام سليمؓ او حضرت اُمِ سليطؓ زخميانو لره په مشکونو کښې اوبه راچلولے .

حضرت صفيهؓ چې د حضرت حمزهؓ خور او د حضور ﷺ ترور ده . هغې ته چې پته ولګيده چې مسلمانانو ته په جنګ کښې ډير زيات نقصان رسيدلے دے نو د مدينې منورې نه په تيزی سره راروانه شوه .او د احد ميدان ته راغله . حضور ﷺ ته چې د ترور د راتګ پته ولګيدۀ نو حضرت زبيرؓ ته ئې وفرمائيل د حضرت حمزهؓ د وجود ټکرې راغوندې کړه خور ته ئې پته اونۀ لګی . د دغې خبرې خبر چې حضرت صفيهؓ ته اوشو نو هغې اوفرمائيل .زۀ د خپل د ورور نه خبر شوې يم د اللّٰه په لاره کښې دغه قربانی څۀ لويه قربانی نۀ ده . د دغې وينا نه پس حضور ﷺ خپلې ترور له د حضرت حمزهؓ د ليدلو اجازت ورکړۀ .هغې چې خپل ورور وليدۀ نو انا للّٰه وانا اليه راجعون ئې ووئيل او دې امت ته ئې د صبر کولو يوه بهترينه نــــمـــــونـــــــــه پـــــــــريښـــــــوده .

دغـه جنګ کښې د يو انصاری زنانه پلار ، ورور او خاوند شهيدان شوی وو . پرله پسې د يو يو د شهادت خبر چې دغې زنانه ته راغے نو هغې زنانه به د هر خبر راوړونکی نه دا تپوس کولو چې حضور ﷺ څنګه دے؟ حضور ﷺ خو روږغ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے کنـه ؟ ورتـه بـه ووئیلـی شـو چـي حضور ﷺ صحیح سلامت دے . نـود ربّ شکـریـه ئي اویاسلو.بیا هم د ځان د تسلـی د پاره د حضـور ﷺ په دیدن پسي ګرځیدله . هر کله چي ئي په حضور ﷺ باندي نظر پریوتلو نو دربّ شکر ئي ادا کـړۀ او چغـه ئـي کـړه چـي تـاسـو سلامت ئي نو نور مـصیبتـونـه مـصیبتـونـه نـۀ دي . د دغي واقعي نـه پـس د مسلمانانو زمـکـي تـه د سپـارلو(تدفین) وخت راغـے نو مسلمانانو سره د غریبي په وجه دومره کپړه نۀ وه چي د دغي شهیدانـو تـرینـه کفن جوړ شي . د حضرت مصعب بن عمیر جنـازه تیـاره وه . خو د کفن د پاره ئي کپړه نه وه .په کپړي سره سر بـه ئي ورلـه پټـولـو نـو خپـے بـه ئي ښکاره کیدے او کۀ خپـے بـه ئي ورلـه پټـولـے نـو سـر بـه ئي ښکاره کیدلو. بیا د حضـور ﷺ په امر سره سر مبارك ئي پټ کړے شو او په خپو ئي ورلـه واښـهٔ واچـول. دا هـغـه مـنـظـر او هغه وخت وو چـي مسلـمـانانو ته به کله هم وریه یاد شو نو ژړا به ورتله .د جنګ احد شهیدان بغیر له غسله (لامبولو) په هغه وینو کښي لت پت د جنازو نه پس خپلو خپلو قبرونو ته اوسپارلے شو . په دي جنګ کښي مسلـمـانانـو تـه ډیر زیات نقصان رسیدلے وو. قـریـش مکي مکرمي ته روان شوی وو . خو د دي خبري یره وه چي کیـدے شي قریـش پـه مسلمانانو دوباره حمله وکړي . ځکـه رسول الـلّٰه ﷺ د اویاتنو یوه ډله چي پکښي حضرت ابـوبـکـرؓ او حـضـرت زبیـرؓ هم وو . د ابو سفیانؓ او د هغه لښکر پسي وروسـتـو روانـه کـړے وه . ابو سفیانؓ په لاره کښي بیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو باندي د حملي كولو اراده لرله خو د خزاعه قبيلي مشر معبد چي پټ پټه د مسلمانانو سره ملگري وو . هغه ابوسفيان ته ووئيل تۀ د مسلمانانو سره د مقابلي كولو طاقت نۀ لرے . زۀ ديو خبرراوړونكي په ذريعه خبر شوے يم چي محمد ﷺ تاسره دوباره مقابله كول غواړي اويو لښكر ئي ستا د مقابلي د پاره تاپسي ورستو راروان كړے دے . ښۀ خو دا ده چي صحيح او روغ ځان مكي مكرمي ته وورسے . ابوسفيان چي د معبد خبره واوريدله نو خپله اراده ترينه هيره شوه او مكي مكرمي ته روان شو . حضور ﷺ ته چي د ابوسفيان اودقريشو دلښكر پته ولگيده چي مكي مكرمي ته ورسيدل نو مسلمانانو ښۀ په اطمينان سره د حمراء نومي علاقي نه مديني منوري ته واپسي وكړه. (112 , 113)

د يهوديانو مخالفت

د مديني منوري فضا د مسلمانانو د پاره ښه وه . خو دلته هم د اسلام دښمنان وو . چي د تاريخ په كتابونو كښي په يهود سره ياديږي د يهوديانو دري قبيلي وے . بنو نضير ، بنو قينقاع ، بنو قريظه . په شورو كښي د دوي سره حضور ﷺ يوه د امن معاهده كړے وه چي ورته ميثاقِ مدينه وائي . د دي معاهدي مقصد دا وو چي د مديني خلق د با هر دښمن سره په شريكه مقابله وكړي . دغه يهوديان په شورو شورو كښي د مسلمانانو ملگري وو او دوي به دمسلمانانو سره په شورو شورو كښي ملگرتيا كوله ځكه چي كومه خبره به مسلمانانو كوله . نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې خبرې په ذريعه به دوى د خپلې خبرې (چې د آسماني کتاب سره به ئې تعلق وه) تائيد حاصلولو. ديهوديانو دا خيال وه چې د مسلمانانو په ذريعه به د دوى په سلطنت کښې وسعت او زيات والے راشي .خو يهوديان په دغې مقصد او اراده کښې کاميابه نۀ شو. په رو رو د وخت تيريدو سره يهوديانو ته پته ولګيده چې د کوم مقصد د پاره دوى د مسلمانانو سره مرسته او ملګرتيا کووى. هغه مقصد دوى ته نۀ حاصليږى د هغې مقصد نه دوى لرې روان دى . په مزه مزه يهوديان په دې هم پوهه شو. چې د مسلمانانو عقيده زمونږ د عقيدې نه ډيره زياته بدله ده . په دې وجه ئې پټ په پټه د مسلمانانو مخالفت شورو کړه . د دغې ځائے نه يهوديانو د مسلمانانو سره دښمنى شورو کړه . د يهوديانو په زړونو کښې د مسلمانانو د پاره د محبت په ځائے کينه بغض حسد راپيدا شو. يهوديانو د مسلمانانو د ويرې د لاسه ئې دغه دښمنى نه ښکاره کوله. بيا هم هغه کارونه به ئې کول چې په کومو کارونو اسلام او مسلمان بدنام شي او په څۀ طريقه اسلام او مسلمان ته نقصان اورسى . اوس اوخزرج چې د اسلام په نور راجمع شوى وو او د يو بل سره ئې دښمنى ختمه شوے وه . د يهوديانو دا کوشش وو چې دغه دښمنى بيا راتازه کړى . په دوى کښې بيا شرفساد بنور کړى . خود اسلام په وجه دوى ته خپل مقصد حاصلول ډير ګران وو . له دې وجې له پټې نه ښکاره مخالفت ته راغلل . او هغه معاهده ئې ماته کړه کومه چې د مسلمانانو او د يهوديانو ترمينځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوے وه . د دغي شر ابتدا د بنو قينقاع نه اوشوه .

بنو قينقاع سره جنګ

په اسلامي مياشتو كښي د شوال مياشت وه او د هجرت دويم كال وه . يوه مسلمانه زنانه د څۀ كار د پاره د بنو قينقاع محلي ته لاړه . هلته ئي د يو دكان نۀ څه اغستل . د هغه دكان مالك دغي مسلماني زنانه ته په غلط نيت لاس واچولو . دغه ځائے يو بل مسلمان ولاړ وو هغي چي وليدل چي د يو مسلماني زنانه عزت پاتي نۀ شولو نو كوم يهودي چي دغه حركت كړے وو . هغه ئي مردار كړه . بيا يهوديانو د يهود په بدله كښي مسلمان شهيد كړه . حضور ﷺ ته چي د دغي واقعي پته ولګيدله نو رسول الله ﷺ د دوی سره د مقابله كولو مسلمانانو ته د تياري كولو حكم وكړۀ . بنو قينقاع ته چي معلومه شوه چي رسول الله ﷺ د مسلمانانو سره دوی طرف ته راروان دے او په دوی حمله كوونكے دے . نو دوی ځان په يوه قلعه كښي بند كړۀ . حضور ﷺ ترينه ګيره تاؤ كړه او پنځلس ورځے ئي د دوی په انتظار د دغي قلعي نه بهر تيرے كړے . بنو قينقاع ته پته ولګيده چي مسلمانان خو د دي ځائے نه د تللو نوم نۀ اخلي . نو د قلعي نه بهر راوتو ته مجبوره شو . او ټولو ووئيل چي حضور ﷺ د دوی په حق كښي څۀ فيصله وكړه . نو هغوی ته به منظوره وی . حضور ﷺ د عبدالله بن ابی په سفارش (چي د مسلمانانو حليف وۀ) دوی ته د خپل وطن نه د وتلو اجازت وركړۀ . دوی خپلي زمكي او كورونه پريښودل او شام طرف ته لاړل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(114,115,116)

د اویا (۷۰) قاریانو واقعه

د اسلام نور رو رو ښوریدلو . په دغه زمانه کښي د کلاب قبیلي مشر د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شو .او حضور ﷺ ته ئي درخواست وکړلو چي تاسو ماسره څۀ مسلمانان ملګري کړی چي زما قوم قبیله اسلام ته راوو بلی . او د اسلام رڼا سره د هغوی زړونه منوره شی . حضور ﷺ ورته ووئیل د نجد خلق د بهروسي خلق نۀ دی . هغۀ ووئیل چي د دغي خبري زۀ ضامن جوړیږم . حضور ﷺ د هغۀ سره اویا تنه ملګری کړل چي د قران کریم بهترین لوستونکي وو. دوی چي کله د بنوسلیم علاقي معونه ته ورسیدل .او هلته ئي دمه کوله . دغه وخت د دغي علاقي مشر عامر بن طفیل د دوی نه ګهیر چا پیره څۀ کسانو ګهیره وا چوله .او دوی ئي ټول قتل کړل .صرف یو صحابی عمرو بن امیه ؓ ئي پریښودلو .چي د چا په ذریعه د مدیني منوري خلقو د دغي مظلومو قاریانو واقعه واؤروله .(117)

د رجیع مقام شهیدان

په دغه ورځو کښي د عضل او د قاره قبیلي څۀ تنه حضور ﷺ لره راغلل او درخواست ئي وکړۀ چي زمونږه قبیله د اسلام په نور سره منوّره شوے ده . تاسو مونږلره هغوی ته د اسلام سبق ښودلو دپاره یو څو کسان راکړئ . حضور ﷺ دوی سره لس تنه ملګری کړل . دوی چي کله رجیع ځائے ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسيدل نو دغي ظالمانو خپله وعده هيره كړه . د بنى لحيان دوه سوه كسان غشي ويشتونكى د دوى نه ګهير چاپيره شو . دغه لس تنه مسلمانان د حفاظت دپاره يو غر ته وختل . او د دوو تنو نه علاوه ټول شهيدان شو . هغهٔ دوؤ كسانو كښې د يو نوم حبيبؓ او د بل نوم زيدؓ وه . دغه مشركانو حضرت زيدؓ او حضرت حبيبؓ مكې مكرمې ته راوستلو . حضرت زيدؓ ئې په يو قريشى مشرك باندې خرڅ كړه . هغه حضرت زيدؓ په دې نيت واغستلو چې د مكې مكرمې خلق د دهٔ د قتل تماشا ووينې . هركله چې قاتل د توري سره حضرت زيدؓ ته مخامخ راغــے نو دغه وخت ابو سفيان (چې لا ايمان ئې نهٔ وو راوړے) حضرت زيدؓ ته ووئيل . اے زيدهٔ ! رښتيا ووايا كه چرته نن ستا په بدله كښې محمد ﷺ (معاذ اللّٰه) قتل شوے وے نو تهٔ به خوشحاله شوے وے ؟ حضرت زيدؓ ووئيل . زما دے په رب باندې قسم وى چې د رسول اللّٰه د خپو تلى د غنو نه د بچ كولو د پاره كهٔ چرته زما دا وجود قربان شوے وے نو دا به زما نيك بختى وے . د دغې فقرې وئيل وو چې قاتل د حضرت زيدؓ سر مبارك د تن نه جدا كړلو او حضرت زيدؓ ته د شهادت لويه مرتبه ملاؤ شوه . بل طرف ته حضرت حبيبؓ د حارث بن عامر ځامنو واغستلو . دا هغه حارث دے چې د اُحد په كښې جنګ كښې د حضرت حبيبؓ د توري د لاندې راغلے وه او مردار شوې وه . هركله چې حضرت حبيبؓ لره د پهانسې ځائے ته بوتللے شو . نو دغه وخت حضرت حبيبؓ د دوه ركعته نفل ادا كولو اجازت اوغښتلو . مشركانو ورته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوافلو ادا کولو اجازت ورکړه . د هغې نه وروستو حضرت حبیبؓ ته پهانسي ورکړے شوه. (119 ، 118)

د بنو نضیر قبیلې سازش

بنو نضیر د مدینې منورې دیهودیانو دویمه غټه قبیله وه . د دوی دمسلمانانو سره یوه معاهده شوې وه . چې کۀ د دغې قبیلې (بنی نضیر) نه یو کس په غلطۍ سره مړې وکړئ . نو د هغه مړ کس دیت به مسلمانان او یهودیان دواړه فریقه په شریکه ادا کوی . هم دغه شان کۀ چرته د یو مسلمان نه په غلطۍ سره مړې وشی . نو د هغې مړی دیت به هم په شریکه مسلمانان او یهودیان ادا کوی . په دغه زمانه کښې د بنی عامر دوه کسان د یو مسلمان د لاسه په غلطۍ سره قتل شو. د مقتولینو سره د حضور ﷺ له طرفه د امن ملاویدلو یوه چهیټهی پرته وه . د دغه معاهدې مطابق د دغې دوو تنو (مقتولینو) دیت په مسلمانانو او په یهودیانو (بنو نضیر دواړو راتللو . مسلمانانو د بنی نضیر نه په دغه دیت کښې د هغې حصې مطالبه وکړۀ . او د دغې مقصد د پاره حضور ﷺ د بنو نضیر محلې ته هم لاړلو . په ظاهره خو دوی د حضور ﷺ خبره اومنله ، خو د دننه نه دوی دیت ورکولو ته تیار نۀ وو . حضور ﷺ ئې په دغه سلسله کښې د یو دیوال سره خواته کینولو . ورسره ئې دغه منصوبه هم جوړه کړه چې دغه دیوال سره د بره نه به یو لوئې کاڼې په حضور ﷺ راګزار کړو . (د هغې د لاسه به حضور ﷺ شهید شی نو نۀ به حضور ﷺ پاتې شی او نه به دیت مطالبه وی) .حضور ﷺ ته د وحی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذريعه د دغي سازش پته ولګیده . سمدست د هغۀ ځائے نه پاسیدلو او مدینې منورې ته روان شو. بنو نضیر ته چې د حضور ﷺ د تللو خبر وشو د هغوی یو تن د حضور ﷺ خوا لره مدینې منورې ته ولیږلو . او ورته ئې دا پیغام ورکړۀ . چې حضور ﷺ ته ووایه . چې تاسو هم دیرش تنه راولی او مونږ به هم د خپل پوهه دیرش کسان راجمع کړو بیا کۀ چرته زمونږ د دین پوهه خلقو ستاسو خبره وومنله نومونږ به ترینه هم انکار ونکړو. د هغوی په منلو سره به بیا مونږ ته څۀ اعتراض نۀ وی . حضور ﷺ ورته خبر واستولو چې ترڅو تاسو یو کلك عهد نۀ وی لیکلے . زه په تاسو بهروسه نۀ شم کولے . د عهد راتازه کولو د پاره حضور ﷺ د بنو قریظه ته هم یو قاصد ولیږلو هغوی په خوشحالۍ سره خپل هغه زوړ عهد راتازه کړلو . بنو نضیر اول انکار وکړۀ بیا ئې عهد تازه کولو ته سر کیښودلو . او حضور ﷺ ته ئې خبر ورکړۀ چې تاسو د درې تنو سره راشے چې دغه عهد تازه کړو . حضور ﷺ چې کله هغوی طرف ته روان شولو . نو په لاره کښې ورته معلومه شوه چې بنو نضیر د تورو سره (د جګړے په نیت) په لاره کښې د حضور ﷺ او د مسلمانانو انتظار کوی . د هغوی منصوبه دا وه . چې دغه ځائے ته د راتلو سره په حضور ﷺ باندې حمله وکړی او (معاذ اللّٰه) حضور ﷺ شهید کړی . حضور ﷺ دوباره د لارې نه راواپس شولو . او د مسلمانانو د یو لښکر سره ئې د بنو نضیر د علاقې نه ګیره تاؤ کړه . بنو نضیر په ځان پسې د قلعو دروازے بندې کړے . بنو نضیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلس ورځے د مسلمانانو په کیره کښې وو. آخر په دې شرط د خپلو قلعو نه راوتلو ته تیار شو. چې څومره سامان مونږ د ځان سره په اوښانو وړے شو هغه به د ځان سره واخلو او دا ځائے به مسلمانانو ته پریږدو. حضور ﷺ د هغوی خبره وومنله او هغوی چې د ځان سره څومره مال په سورلو وړلے شو د ځان سره اوچت کړه او خیبر ته نورو یهودیانو له لاړل بیا هم هلته دیره شو. دغه وخت د بنو نضیر په دغه مشرانو کښې غټ غټ یهودیان لکه ابو رافع سلام بن ابی الحقیق، کنانه بن الربیع او حُیَی بن اخطب هم وو. په دې طریقه د مسلمانانو قوت او طاقت نور هم زیات شو. (120)

د خندق یا د احزاب جهګړه

کوم وخت چې بنو نضیر د مدینې منورې نه بهر ووتل او په خیبر کښې دیره شو. د هلته نه هغوی په جمع د مسلمانانو د ختمولو سازشونه شروع کړل. او په دغه مقصد کښې ئې د ځان سره د عربو نورې قبیلې هم شاملې کړے. له دې دجې دغې جهګړے ته د احزاب (د ډیرو ډلو) جهګړه وئیلے شي. احزاب په عربی ژبه کښې ډیرو ډلو ته وائی. چونکه په دې جهګړه کښې د عربو ډیر قبائل د مسلمانانو خلاف راټو ځائے شوی وو. ځکه دې جنګ ته د احزاب جنګ وئیلے شي. د مسلمانانو په دغې مخالفینو کښې د بنو نضیر سره ملګرو کښې په خصوصی توګه د قبیله بنی غطفان، قبیله بنو اسد، او د قریشو نوم اغستلے شي. دوی ټولو د لس زرو لښکر تیار کړلو او مدینه ته راروان شو. حضور ﷺ ته چې کله د دغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالاتو پته ولګيدله نو مسلمانان ئي راجمع کړل او د هغوی نه ئي د دغي لښکر (مشترکه دښمن)په باره کښي مشوره واغستله . هر يو صحابيؓ خپله رائي وړاندي کړه . حضرت سلمانؓ چي د فارس(موجوده ايران) سره ئي تعلق لرلو هغه ووئيل چي د مديني منوري دري طرفونه په کورونو او د کهجورو په باغو نو سره محفوظ دي . صرف يو طرف داسي دے چي نۀ پکښي کورونه شته او نۀ دغه ځائے څه نور د حفاظت سامان شته .دا وخت پکار دا دي چي په دغه مقام باندي يو خندق (کنده) وکنستلے شی . چي د کافرانو مدينه ته د راتګ لاره بنده شي . حضور ﷺ د حضرت سلمانؓ رأئے خوښه کړله او په هغي باندي ئي د عمل کولو حکم ورکړلو . حضور ﷺ د دري زرو صحابوؓ سره دغه خندق کسنتلو . هر يو صحابيؓ ډير په اخلاص سره په دغه خندق کښي کار کولو . دا ګران کار په ډير محنت سره شلو ورځو کښي سر ته ورسيدلو . په دغه موقع يو خبر راوړونکي دا خبر راوړلو چي د کافرانو لښکر مديني منوري ته رانزدي شوي دے . منافقينو ته چي پته ولګيدله نو په مختلفو حيلو او بهانو ئي ځان د مسلمانانو د لښکر نه جدا کړلو او خپلو کورونو ته لاړل . د مسلمانانو سره په مدينه کښي د يهوديانو يوه قبيله پاتے کيدله .مسلمانانو ته د دغي قبيلي نه هم خطره وه . په دغي وجه د دغي قبيلي دپاره دوه سوه تنه جدا کړے شوی وو چي په دوی باندي نظر ساتي . بنوقريظه قبيلي لاتراوسه پوري د مسلمانانو مخالفت نۀ کولو په ظاهره ئي د کافرانو ، مشرکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرتیانهٔ کوله . په پټه پټه دوی هم د کافرانو ملګري وه خو د
دي خبري نه ویریدل چي کهٔ چرته مونږ د دغه کافرانو او
قریشو ملګري شو . صبا خو به دوی لاړ شي او مونږ ته به
مدینه کښي پاتي کیدل ګران شي . بنوقریظه ته حیی بن
اخطب د بنو نضیر مشرپیغام ولیږلو کهٔ چرته تاسو نن د
مسلمانانو خلاف زمونږمرستهٔ او ملګرتیا وکړهٔ . نو زمونږه د
مسلمانانو خلاف دغه جنګ ګټل به یقیني شي ځکه چي
نن د عرب ټولي قبیلي د مسلمانانو د ختمولو د پاره د مدیني
نه بهر را جمع شوي دي .د حیی بن اخطب په سازش سره
بنوقریظه قبیلي خپل عهد چي د نبی کریم ﷺ او د
مسلمانانو سره ئي کړے وو هیر کړلو او د مسلمانانو خلاف
په دغه جنګ کښي د قریشو د او د نورو کافرانو ملګري شو .
قریش او دغه رنګ نور کافران د مدینې منورې نه بهر
دیرشوي وو . او د یو داسي ځائے په تالاش کښي وو چي د
هغي په ذریعه مدیني منوري ته دننه شي . او د مسلمانانو
سره مقابله وکړئ .. خو داسي یو ځائے ئي هم او نهٔ موندلو
چي د هغي په ذریعه د کافرانو دغه لښکر په مسلمانانو حمله
وکړئ . په دغه حالت او کیفیت کښي قریشو او نورکافرانو د
مدیني منوري نه بهر شل ورځے تیري کړے . د مدیني
منوري د مسلمانانو او په د مکي مکرمي د کافرانو په مینځ
کښي بس د یو خندق فاصله وه . دغي خندق سره کافرانو د
مسلمانانو خوا له نزدي نشو تللے .مسلمانانو د کافرانو د شر
او حملي نه په دغي خند ق سره بچ وو. عمرو بن وډ چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقـریشو یو ډیر زیات بهادر سړے یادیدیو هغه د خندق (کنده) نـه بل طرف ته د پوري وتلو کوشش وکړۀ . خو د مسلمانانو له طرفه حضرت علی د هغه کوشش ناکامه کړه . کافرانو به هره ورځ پـه مسـلـمـانـانـو بـانـدې د کـانړو او غشو یو باران جوړوو. مسـلـمـانـان دلته په دغه تکلیف او مصیبت کښې وو . ورسره بـل طرف ته د مسلمانانو زنانه چې په کومه قلعه کښې پاتې کیـدلـے هـغـه قـلـعـه د بـنـوقـریظه د آبادې سره خواته وه . یو یهـودی د دغې قبیـلـې نـه دغه قلعه ته نزدې شو او قلعې ته د ورنـنـوتـلو په کوشش وو دغه وخت حضرت صفیهؓ چې دنورو زنانو سره په دغې قلعه کښې وه .د مسلمانانو زنانو د حفاظت د پاره تـوره پـه لاس تیاره ولاړه وه . هغې د هغه یهودی سر د تن نـه پـه تـورې سـره جـدا کـړلـو . اونورو یهودیانو ته ئې د عبرت اخستـلـو د پاره پـه یو میدان کښې وروغرځولو . بنوقریظې قبیـلـې چې دغه حالت او کیفیت ولیده . نو ویریدله او دا خیال اوګمان ئې وکړه چې ګنې په قلعه کښې د مسلمانانو د لښکر یـوه حـصـه د قـلعې د حفاظت د پاره موجوده ده . مسلمانان په دغـه آزمـائـش او امـتـحـان کښـې وو . یو طرف تـه د مدینې مـنـورې یهـودیان وو چـې د مسـلـمـانـانو پټ په پټه ډیر زیات مـخـالف وو . بـل طرف تـه د قـریشـو اود نورو ډیرو قبیلو هغه لـوئـې لښـکـر وو . د دغـې حـالـت او کـیـفـیت پـه وجـه د مسـلـمـانـانـو تـکـلیفونه ورځ تـرورځه زیاتیدل . بل طرف ته کـافـران او د مکې مکرمې قریش په خیمو کښې په زیات دیره کیـدلـو سره تنګ شوی وو . دغه وخت وو چې د غطفان قبیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو كس چي په پټه ئي ايمان راوړے وو قريش ته ورغلو او قريش ئي د نورو كافرانو نه ئي بد ظنه كړل . بيا نورو قبيلو ته ورغلو او هغوي ئي د قريشو نه بد ظنه كړل . په دغه طريقه د قريشو او د نورو قبيلو په مينځ اختلاف جوړ شو . دغي اختلاف سره سره په دوی د شپي يوه تيزه سيلي راغله . هغي طوفان او سيلي د كافرانو خيمي په هوا كړے د كافرانو لوښي د يو ځائے نه بل ځائے ته لاړو . دغي حالت او كيفيت قريش او نوري قبيلي دي خبري ته مجبوره كړے چي خپلو خپلو كلو ته لاړ شي . اول بنوقريظه ميدان خالي پريښودلو او كورونو ته لاړل بيا وروستو نوروكافرانو هم د ميدان نه تيخته وكړه او نمبر په نمبر خپلو خپلو كلو ، علاقو ته روان شو . د كافرانو په تلو سره مسلمانانو ساه واغستله . او د مولیٰ كريم ئي ډير ډير شكر ادا كړۀ چي د يو لوئي آزمائش او امتحان نه بچ شو .(121,122,)

د بنوقريظه د عهدشكني انجام

هركله چي مسلمانان د قريشو او نورو قبيلو د شر اوفساد نه په كوم وخت چي دعربو قبيلو او قريشو د مديني منوري نه ګهيره اوچته كړه او مسلمانانو د بهرد هر قسمه خطري نه په امن كښي شو .نو حضور ﷺ دمسلمانانو سره د بنو قريظه نه د عهد ماتولو بدل اغستلو دپاره د بنوقريظي د قلعو نه ګيره تاؤ كړله . بنوقريظه تريوي مياشتي پوري په خپله قلعه كښي بند وو .آخر كار تنګ شو او د راوتلو د پاره ئي حضو ﷺ ته درخواست وكړۀ . حضور ﷺ د بنوقريظه نه د عهد ماتولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدل اغستلو د پاره چي زمونږ فيصله دي د اوس د قبيلي مشر حضرت سعدؓ بن معاذؓ وكړي . هغه چي څۀ فيصله وكړه . مونږ ته به منظوره وي . حضرت سعدؓ چي د خندق په جهګړه كښي زخمي شوي وه او ډير په تكليف او مصيبت كښي وه . د دغي تكليف باوجود حضرت سعدؓ د فيصلي كولو د پاره دغي مقام ته تشريف راوړلو . د حضرت سعدؓ قبيلي غوښتل چي د بنو قريظه سره نرمي وشي او هغوی ته د هغوی غلطی معاف كړي شي . خو حضرت سعدؓ او نۀ منل او فيصله ئي وكړه چي په بنو قريظه كښي څوك چي د جنګ كولو قابل دی هغوی دے قتل كړے شي .زنانه او ماشومان دي بندی (قيديان) جوړ شي . او د دوی مال او زمكي دي په غريبانانو مسلمانانو كښي تقسيم كړے شي . د حضرت سعدؓ په دغه فيصله باندي عمل وكړے شو او په دي طريقه د بنو قريظي مخ نيوه وشوه .(123 , 124)

د حديبيے راضي نامه

د مسلمانانو د ډير وخت نه دا آرزو او تمنا لرله چي د اللّٰه تعالیٰ د ښكلي كور طواف او ديدن وكړي . خو د مشركانو او كافرانو د لاسه مسلمانان د دغي نعمت نه تر ډير وخته پوري محرومه پاتي شوی وو . هم دغه تمنا د حضور ﷺ په زړۀ كښي وه په دغه زمانه كښي حضور ﷺ يو خوب وليدلو . چي د عمري د ادا كولو د پاره حضور ﷺ د خو تنو صحابهؓ سره مكرمي مكرمي ته سفر كړے دے او بيا د عمري د ادا كولو نه وروستو هغوی كښي بعضي كسانو سرونه خرولي دي او بعضو ترينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر ځۀ وبښتۀ اغستي دي . دغه خوب چې د حضور ﷺ د
خلي مبارکي نه صحابهؓ ته بيان شولو نو د هغوی جذبه او
شوق نور هم راوچت شولو . په دغي وجه حضور ﷺ د
څلوارلسو سوو (بعضي روايتونو کښي تعداد کم او بعضي
کښي زيات هم بيان شوے دے) تنو سره د عمري د ادا کولو
په نيت د مديني منوري نه مکي مکرمي ته د تللو اراده وکړه .
دا ساعت د ذی القعدي ړومبي تاريخ وه او د هجرت شپږم کال
وه . د ذوالحليفه نه حضور ﷺ احرام وتړلو او بسر بن سفيان
ئې د قريشو د حالاتو دمعلولو د پاره د ځان نه مخکښي مکي
مکرمي ته روان کړلو . د حضور ﷺ دا سفر د جنګ کولو د پاره
نۀ وو په دي وجه د غي قافله سره وسله (د جنګ کولو
څيزونه) نۀ وه . حضور ﷺ مکي مکرمي ته روان وو په لاره وو
په لاره کښي يو خبر راوړونکي حضور ﷺ له خبر راوړلو چې
قريشو ته د مسلمانانو د راتللو پته لګيدلے ده او هغوی ټول د
دي خبري د پاره راجمع شوی دی چې حضور ﷺ او صحابهؓ به
په هيڅ شکل کښي مکي مکرمي ته دا خليدو ته نۀ پريږدو.
او د قريشو يو لښکرچي پکښي دوه سوه کسان دی د خالد بن
وليد په مشري کښي د مسلمانانو د مقابلي د پاره را روان
کړے شوے دے . او په غميم کښي ديره دے . حضور ﷺ ته
چې پته ولګيده . نو رسول الله ﷺ هغه لاره پريښودله او په
بله لاره حديبي ته وورسيدلو . حديبيه کښي د حضور ﷺ
اوښه (قصویٰ) کيناستله . دغه ساعت حضور ﷺ مکي
مکرمي ته د تللو اراده وکړله او اوښه ئې پاسوله خو اوښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاسیدلو ته تیاره نهٔ شوه . خلقو ډېر کوشش وکړهٔ خو هر کوشش صرف کوشش پاتې شو. بعضي خلقو اوئیل چې قصوئ (اوبنه) سترے شوے ده . حضور ﷺ اوفرمائیل چې قصوئ (اوبنه) سترے شوے نهٔ ده . دلته ورته دالله له طرفه د پاتې کیدلو حکم دے . بیا حضور ﷺ اوفرمائیل زما دے په هغه ذات باندې قسم وی چې د چا په په لاس (اختیار) کښې چې زما دا ژوند دے نن کهٔ قریش زما نه د داسې څیز مطالبه وکړئ چې پکښې د شعائر الله تعظیم وی نو زهٔ به د هغوی هغه مطالبه منمه . بیا حضور ﷺ په حدیبیه کښې د پاتې کیدلو اعلان وکړلو . د ګرمۍ موسم وه . سخته ګرمي وه . په دغې وجه مسلمانانو سره د څکلو اوبه په مزه مزه په ختمیدلو شولے او ډېر په کم مقدار د څکلو اوبه پاتې شولے . دغه وخت د حضور ﷺ د معجزې په ذریعه د اوبو یو ډېره لویه ذخیره مسلمانانو ته ملاؤ شوله چې ورسره د ټول لښکر تنده ماته شوه او بیا ئې ترینه خپل خپل لوښې هم ډك کړل . بیا حضور ﷺ حضرت عثمانؓ له مکې مکرمې ته ولیږلو چې قریشو ته اطلاع وکړی چې د حضور ﷺ اود مسلمانانو اراده د عمرې د ادا کولو ده بله څهٔ اراده ئې نشته . هرکله چې حضرت عثمانؓ مکې مکرمې ته لاړو نو مشرکانو د ځان سره ایسار کړلو .بل طرف ته په مسلمانانو کښې دا خبره ګډه شوه چې حضرت عثمانؓ د مکې کافرانو شهید کړلو . دا خبر چې حضور ﷺ واوریدلو نو د یو کیکر وني د لاندې حضور ﷺ کینساتلو او د حضرت عثمانؓ د بدل اغستلو دپاره ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهٔ نه بیعت (لاس نیوه) اغستل شورو کړه او په لږ وخت کښې ټول لښکر د حضور ﷺ په لاس باندې بیعت وکړلو. دغې بیعت ته بیعتِ رضوان وئیلے شي . مولیٰ کریم د دغې بیعت ذکر په قرآن کښې هم راوستے دے . د بیعت نه وروستو پته ولګیدله چې د حضرت عثمانؓ د شهادت خبر غلط وو، حضرت عثمانؓ په مکه مکرمه کښې صحیح سلامت دے . هرکله چې قریشو ته د دغې بیعت پته ولګیدله نو ډیر زیات فکر مند شو او ویره پرې راغله . نو د راضي نامې کولو کوشش ئې شورو کړه . په دغه راضي نامه کښې د قریشو له طرف سهیل بن عمرو د قریشو نمائنده وو . هرکله چې هغه مسلمانانو ته رامخامخ شولونو حضور ﷺ وفرمائیل چې اوس ستاسو کار آسان شو. سهیل بن عمرو د راضي نامه په باره کښې د حضور ﷺ سره ډیرې خبرې وکړلے . بیا په یو څو شرطونو سره راضي نامه وشوله . هغه شرطونه په ظاهره د مسلمانانو خلاف کیښودلے شوی وو بیا هم دغې راضي نامې ته په قرآن کښې لویه ګټه (فتح)وئیلے شوے ده . د دغې په باره کښې د سورة فتح آیاتونه نازل شوی دی . حضور ﷺ حضرت علیؓ ته حکم وکړۀ چې دغه راضي نامه په یو تحریري شکل کښې ولیکی . حضرت علیؓ دغه تحریر د بسم الله الرحمٰن الرحیم نه شورو کړه نو سهیل بن عمرو اعتراض وکړۀ چې زۀ خو دغه ټکی نه پیژنم . په دغه وجه په تحریر کښې د بسم الله الرحمٰن الرحیم په ځائے باسمك اللّٰهم ولیکلے شو .دغه ټکي به عربیانو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

عامو خطونو کښې په ابتداء کښې ليکلو. بيا حضور ﷺ حضرت عليؓ ته ووئيل چې وليکله چې دا راضى نامه ده چې په دې سره محمد ﷺ چې دالله رسول ﷺ دے راضى شوے دے .دغه وخت سهيل بيا اعتراض وکړۀ. اعتراض دا وه چې د الله درسول ﷺ دا ټکې دے ترينه ختم کړے شى ځکه چې مونږ ورته د الله رسول نۀ وايو . حضور ﷺ حضرت علىؓ ته حکم وکړۀ چې دغه ټکې ترينه ورون کړه .او د دغې په ځائے محمد بن عبدالله وليکله . حضرت علىؓ ته د هغه ټکې ورانول ګران وو په دغې وجه حضور ﷺ پخپله هغه ټکې وران کړلو . بيا د راضې نامې لاندينې شرطونه وليکلے شول.

★لس کاله به په خپلو کښې جنګ جهګړه نۀ کوو.

★مسلمانان دے اوس واپس لاړ شى

★راروان کال به عمره ادا کوى خو په مکه کښې به صرف درې ورځې به تيروى .

★دځان سره به وسله (د جنګ سامان) نۀ راوړى .

★د مکې اوسيدونکى مسلمانان به د ځان سره نۀ بو ځى .

★کۀ يو مسلمان په مکه کښې پاتې کيدل غواړى نو هغۀ ته به د مسلمانانو له طرفه څۀ رکاوټ نه جوړيږى

★بل طرف ته کۀ يو تن (مسلمان) د مکې مکرمې نه مدينې منورې تلل غواړى او مدينې ته لاړ شى نو هغه به د مکې مکرمې خلقو ته واپس کيږى.او کۀ يوتن (اسلام نه پس مرتد شى او بيا) د مدينې منورې نه مکې مکرمې ته راشى نود مکې مکرمې خلق به هغه د مدينې خلقو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نۀ حواله کوی.

★ د عربو نورو تهولو قبيلو ته دے اختيار ورکړے شي چې د چا سره ملګرتيا يا تعلقات ساتل غواړي هغوی سره دے ملګري شي . د دغې عهدنامې په رڼا کښې بنو خزاعه د مسلمانانو ملګری شو او بنو بکر د قريشو ملګرتيا خوښه کړه .راضی نامه لا په ليکلو سره پوره شوې نۀ وه . دغه وخت د سهيل ځوئے ابو جندلؓ چې دقريشو سره د اسلام قبلولو په وجه بندی وو د قيد نه ئې په څه چل ځان راخلاص کړلو او د حضور ﷺ په خدمت کښې د پناه اغستلو د پاره راغے . سهيل چې ابو جندلؓ وليده نو سمدست ئې ووئيل چې د عهدنامې مطابق دا اولني کس دے . چې زمونږ نه تاسو لره درغلے دے . تاسو دې مونږ ته حواله کړے . د ډيرو خبرو اترو نه پس حضور ﷺ ابو جندلؓ سهيل ته حواله کړلو . بيا ورله حضور ﷺ تسلي ورکړه او د صبر کولو نصحيت ئې ورته وکړۀ .بيا په هغې عهد نامې باندې فريقينو دستخطونه وکړل . د راضي نامې نه پس حضور ﷺ صحابهؓ ته د قرباني کولو او د سرښرولو امر وکړلو .بيا په خپله ئې قرباني وکړله او په سر ئې اُستره راښکله . صحابوؓ چې حضور ﷺ وليدۀ نو هغوی هم قرباني وکړلے او سرونه ئې وُښرول .څه لږه موده پس حضور ﷺ د دغې مقام نه مدينې منورې ته سفر شورو کړلو .په لاره کښې د سورة فتح آياتونه نازل شول. امام زهريؒ ليکي چې دغه واقعه د مسلمانانو دپاره يوه ښکاره کټه(فتح) وه . چې ددې په وجه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو او کافرانو په مینځ کښې جهګړے ختمې شولے او هرطرف ته د امن فضا جوړه شوه . او هغه خلق چې مخکښې به ئې اسلام پټولو هغوی خپل اسلام ښکاره کړلو . د نفرت هواګانې ختمې شوے . يو بل سره د خبرو موقع ملاؤ شوه . اهل عرب قرآن کريم په غور سره واوريدلو . او د هغې د اسرار او برکات نه خبر شول .په دغې وجه دغه راضي نامه د انجام په اعتبار سره د ټولو مسلمانانو د پاره يوه لويه فتحه(کټه) وه . بيا په مزه مزه رسول الله ﷺ مدينې منورې ته ورسيدلو . ابوبصيرؓ چې د مشرکانو سره بندی وۀ . هغه د مشرکانو دقيد نه په څۀ چل ځان راخلاص کړلو . او مدينې منورې ته راغللو. قريشو د ابوبصيرؓ د ګرفتارۍ د پاره دوه تنه د مکې مکرمې نه مدينې منورې ته رااوليږل . چې د حضور ﷺ نه د ابوبصيرؓ د واپسې مطالبه وکړئ . دغه دواړه تنه د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضر شو او د ابو بصيرؓ د واپس کولو مطالبه ئې وکړۀ . حضور ﷺ ورته د عهد نامې مطابق ابوبصيرؓ حواله کړۀ .کوم وخت چې ابو بصيرؓ د حضور ﷺ نه جدا کيدلو هغه وخت حضور ﷺ ابوبصيرؓ ته د صبر کولو تلقين وکړۀ او ورته ئې اوفرمائيل زرده چې الله تعالىٰ به ستا د پاره د نجات يوه لاره راپيدا کړی. ابو بصيرؓ د قريشو دغه دوو کسانو سره د مدينې منورې نه مکې مکرمې ته روان شو . کوم وخت چې دوی ذوالحليفه ته ورسيدل نو د آرام کولو د پاره او د کهجورو او د دم(د قربانۍ ځناور) اغستلو د پاره ئې هلته کښې دمې ته ودريدل . دغه موقعه وه چې يو د هغه دوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو (مشرکانو) نه خپله توره په لاسو کښې نیولې وه . ابو بصیر ورته ووئیل چې دا خو ډیره اعلیٰ ښکاري . او اجازت ئې ترینه د کتلو د پاره وغښتو . هغه قریشي مشرك ورله هغه توره د کتلو د پاره ورکړه . ابو بصیر ته چې توره لاس له ورغله نو سمدس ئې د هغه دووتنو نه په یوتن د توري ګزار وکړۀ . په هغه ګزار سره د هغه مشرك سر د تن نه جدا شولو .د هغه ملګری چې دغه حال ولیدۀ نو په منډه منډه مدینې منورې ته لاړو . بیا د هغه نه وروستو ابو بصیر دوباره مدینې منورې ته لاړو . خو چې هغه ته محسوسه شوه . چې د عهدنامې موافق به بیا زۀ د قریشو لاسو ته ورځم . نو د مدینې منورې نه بهر د یو سیند خواته ډیره شو . دده په دغه ځائے کښې ډیره کیدلو سره د دۀ نه د مکې مکرمې نور مسلمانان خبر شول هغوی ته هم د پناه ځائے ملاؤ شولو . هغوی یو یو د ابوبصیرؓ ملګری کیدل .په دغه ورځو کښې ابو جندلؓ هم د ابوبصیر خواله راغے . په مزه مزه په دغه ځائے کښې د مسلمانانو تعداد اویا ته ورسیدلو . د قریشو چې کومه یوه قافله به هم د دوی سره خواته تیریدله نو دوی به د هغې قافلې نه ګهیره راتاووله بیا چې څومره مال به د هغې قافلې سره وو . هغۀ به ئې ترینه په زوروه اغستلو . دغه سامان او دغه طریقه کار د دوی د ژوند د تیرولو یوه ذریعه وه . په دغې طریقې سره د دوی ورځے شپے تیریدلے . د دوی په دغې طریقه کار سره د مکې کافران دغې خبرې ته مجبوره شو . چې په دغې مقام څومره مسلمانان پاتې کیږی حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے ئې ځان تـه راووبلي . حضور ﷺ د قریشو په مطالبه د یو خط په ذریعه ابو بصیرؓ او د هغه ملګری تېول ځان ته راووبلل. هرکله چې د حضور ﷺ خط مبارك ابوبصیرؓ ته ملاؤ شولو هغه وخت د ابو بصیرؓ د زنکدن وه. .ابو جندل په هغه ځائے کښې د ابوبصیرؓ د تدفین انتظامات وکړه او هم هلته ئې قبر ته وسپارلو . بیا د حضور ﷺ په حکم د نورو مسلمانانو سره د هغه ځائے نه مدینې منورې ته راغے .
(125,126,127,128)

د شاهانو په نومونو خطونه

هر کله چې حضور ﷺ د قریشو د شراوفساد نه په امن کښې شو نو اراده ئې اوکړه چې دغه دینِ اسلام د دنیا ګوټ ګوټ ته ورسي . په دغې نیت حضور ﷺ د مختلفو علاقو د بادشاهانو په نومونو خطونه ولیکل . حضرت عمرو بن امیهؓ ئې نجاشي(د حبشې بادشاه) بادشاه ته ولیږلو . هغه د حضور ﷺ خط مبارك په خپلو سترګو باندې کیښودلو (دغه د خط د خکلو یو صورت دے).بیا د خپل تخت نه راکوز شولو او په خوشحالۍ سره اسلام قبول کړلو . د دغې بادشاه نوم مؤرخینو اصمحه لیکلے دے . او د حضور ﷺ په دغې مبارکو وختونو کښې وفات شو .دغه شان دحیه کلبیؓ د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت هرقل بادشاه له لاړلو .هغهٔ ته هم د اسلام د حقانیت پته ولګیدله خو د خپلې قبیلې او د ملك د خلقو د ویرې د لاسه د اسلام د نعمت نه محرومه پاتے شو .د حضور ﷺ په دغه قاصدانو کښې یو عبداللّٰه بن

(c) ketabton.com: The Digital Library

حذافهؓ وه . هغه د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت کسریٰ خسرو پرویز ته تلے وه . دغي بدبخت خسرو پرویز د حضور ﷺ خط مبارك وشلولو . او ټکړے ټکړے ئي کړلو . کله چي حضور ﷺ ته د خسرو پرویز د دغي عمل پته ولګیدله نو حضور ﷺ ورته بددعا وکړه . حضور ﷺ اوفرمائیل : اے اللّٰه ! څنګ چي دۀ (خسرو پرویز) زما خط ټکړے ټکړے کړے دے هم دغه شان د دۀ ملك ټکړے ټکړے کړے . د حضور ﷺ د بددعا اثر وولړ وخت پس خسرو پرویز د خپل ځوی د لاسه مردار شو . د حضور ﷺ په قاصدانو یو نوم د حاطب بن ابی بلتعهؓ هم دے . حضور ﷺ دوی لره د مصر او اسکندریه (مقوقس) بادشاه په نوم خط ورکړے وۀ . دوی هم د اسلام او د اسلام د تعلیماتو نه ډیر متاثره شو. د ډالي په شکل دوی حضور ﷺ لره د نورو ډیرو څیزونو سره یوه وینځه او سپین خر(چي ورته د ډیري میني د وجي دلدل وئیلے کیدو) راووليږلو . د دغي وینځي نوم ماریه قبطیه وه. حضرت عمرو بن العاصؓ د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت دعمان بادشاهانو (جعفر او عبداللّٰه) ته لیږلے شوے وو. دوی ته هم د دلائلو په ذریعه د اسلام د حقانیت پته ولګیدله . دوی دواړو اسلام قبول کړۀ او د زکوٰة په نیت ئي د مال یوه حصه حضرت عمرو بن العاصؓ ته حواله کړه .(129)

غزوه خیبر

رسول اللّٰه ﷺ چي کله د حدیبي نه واپس شولو او په لاره کښي د سورتِ فتح نزول وشولو . په دغه ایت کښي د اللّٰه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالیٰ د مسلمانانو سره اوبیا خاص د د غه بیعت کوونکی
صحابهٌ سره دا وعده وه چې دوی ته به په راروان وخت کښې
ډیرزیات مالِ غنیمت او فتوحات ملاویږی . غزوه خبیر د هغې
وعدې تکمیل وو . خیبر د مدینې منورې سره نزدې یو ځائے
وۀ . په دغه مقام یهودیان دیره شوی وو . دوی د مسلمانانو د
ختمولو د پاره دغزوه خندق (جنګ احزاب) په موقع د عربو
نورې قبیلې راغنډې کړے وے .د غزوه احزاب (غزوۀ خندق)
سبب او باعث یهودیان وو . دغې یهودیانو مسلمانانو ته ډیر
تکلیفونه رسوُلی وو . د محرم الحرام میاشت وه . رسول اللّٰه
ﷺ ته د وحی په ذریعه حکم وشو چې د خیبر د یهودیانو نه د
بدل اغستلو د پاره د هغوی سره مقابله وکړے . حضور ﷺ د
څلوارلس سوؤو پیاده مسلمانانو او د دؤو سوو سوارۀ کسانو
سره خیبر ته روان شو . دغه وخت دمنافقینو خواهش او تمنا
وه . چې دوی ته هم په اسلامی لښکر کښې د شاملیدلو
اجازت ملاؤ شی . (د دوی په اسلامی لښکر کښې د شمولیت
مقصد صرف د مالِ غنیمت حاصلول وو). مولیٰ کریم رسول
اللّٰه ﷺ ته د وحی په ذریعه حکم راوولیږلو . چې دغه
منافقین د ځان سره مۀ بو ځه . حضور ﷺ خیبر طرف ته روان
شو . په ازواجِ مهطرات کښې حضرت امّ سلمهؓ په دغه سفر
کښې د حضور ﷺ سره ملګرې وه . اسلامی لښکر په لاره
کښې رجیع (دیو ځائے نوم) نومې ځائے کښې اودریدلو .
رجیع د خیبر او غطفان په مینځ کښې یو ځائے دے . په دغه
مقام غطفان قبیله آباده وه . په رجیع کښې د اودریدلو مقصد

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وو . چې د غطفان قبیلې یهودیان ویریږي او د مسلمانانو
خلاف د خیبر د یهودو مدد اونکړي . د څۀ لږ ساعت دمې نه
پس مسلمانان خیبر طرف ته روان شو . مسلمانان چې خیبر ته
اورسیدل . نو د شپې تیاره لګیدلے وه . د حضور ﷺ عادت
مبارك په دښمن باندې د شپې د حملې کولو نه وو . په دې
وجه رسول الله ﷺ د سحر کیدو په انتظار شو . سحر چې
تیارۀ لاړه او د خیبر کلی نه د بانګو آوازونه را نۀ غلل . نو
رسول الله ﷺ صحابۀ ته په خیبر باندې د حملې کولو د پاره د
ځان تیار ساتلو حکم وکړۀ . (د بانګو آواز نۀ راتلل دا د دې
خبرې علامه وه چې په دغې علاقه کښې مسلمانان نشته)
دلته یو طرف ته مسلمانانو په خیبر باندې حملې ته ځان تیار
کړۀ . بل طرف ته دخیبر یهودیانو ته پته ولګیده چې حضور
ﷺ د دوی سره د مقابله د پاره خیبر ته تشریف راوړے دے نو د
ویرې د لاسه ئې په ځان پسې د قلعې دروازې بندې کړے .
خیبر کښې یهودیانو د خپل حفاظت د پاره ډیرے قلعے
جوړے کړے وے . د هرې یوې قلعې فتح کول ضروري وو.
حضور ﷺ اول د مسلمانانو د لښکر په ناعم قلعه باندې
حمله وکړۀ . او ډیر زر ئې په هغې قبضه واچوله .
قلعه ناعم په خیبر کښې د یهودیانو اولنې قلعه وه چې د
یهودیانو د لاسو نه مسلمانانو ته ورغله . بیا قموص قلعه
باندې مسلمانانو قبضه واچوله .بیا د دغې قلعې نه ورستو
صعب بن معاذ قلعه مسلمانانو ته په لاس ورغله . بیا حصن
قُلّه قلعه د یهودیانو د لاس نه ووتله .په دغه طریقه یوه یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلعه د یهودیانو دلاسو نه وتله او د مسلمانانو په قبضه کښي راتله. اخر کار مسلمانانو په ټول خیبر باندي قبضه وکړۀ .(130,131,132,133)

د فدك فتح کیدل

د فدك خلقو ته چي پته ولګیدله چي د خیبر علاقه مسلمانانو ته په قبضه ورغله نو ورسره د خپلو ځانونو ویره پیدا شوه او حضور ﷺ ته ئي پیغام واستولو چي مونږ هر څۀ پریښودلو ته تیاریو .خو مونږ ته امان راکړئ . حضور ﷺ د هغوی خبره اومنله . او د فدك علاقه بغیر څۀ جنګه او بغیر څۀ کوشش حضور ﷺ ته په قبضه کښي ورغله . په دي وجه د فدك زمکه او نور څیزونه حضور ﷺ سره تراخر وخته پوري وو . د خیبر مال په مسلمانانو کښي تقسیم شولو او هر شریك ته د مالِ غنیمت یوه مقرره حصه ملاؤ شوه . د خیبر په دغه جنګ کښي پنځلس یا څوارلس تنه د مسلمانانو نه شهیدان شوی وو . او د کافرانو نه ووه کم سل تنه (۹۳) مردار شوی وو.(134)

د حضرت صفیهؓ سره د حضور ﷺ نکاح

د خیبر په قیدیانو کښي حضرت صفیه هم شامله وه چي د حی بن اخطب لور وه او د حضرت هارون علیه السلام د خاندان سره ئي تعلق لرو . کله چي قیدیان جمع کړے شو نو حضرت دحیه حضور ﷺ ته دراخواست وکړۀ چي ماله یوه وینځه راکړه . حضور ﷺ ورته اوفرمائیل چي ځان له خوښه کړه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت دحیهؓ حضرت صفیهؓ ته کوته ونیوله . صحابوؓ حضور ﷺ ته ووئیل چي دا خو د یو د یهودیانو د یو مشر سردار لور ده . ښهٔ دا ده چي تا تاسو سره وی .په دي حضور ﷺ حضرت دحیهؓ لره د حضرت صفیهؓ په بدل کښي بله وینځه (چي د حضرت صفیهؓ د ترهٔ لور وه) ورکړهٔ او حضرت صفیهؓ ئي د ځان سره ایساره کړه .بیا څهٔ وخت پس حضور ﷺ ورسره نکاح وکړهٔ . دا نکاح د حضرت صفیهؓ د آزادولو نه پس وه .
(135)

قضاشوي عمره

په صلح حدیبیه کښي کښي دا لیکل شوی وو چي حضور ﷺ دے اوس واپس مدیني منوري ته لاړ شي بیا راروان کال دے د عمري د پاره راشي . او د عمري ادا کولو نه پس په دري ورځو کښي دننه دننه دي د مکي مکرمي نه مديني منوري ته واپسی وکړی .حضور ﷺ د هغه عهدنامي مطابق د ذیقعدي په میاشت کښي د هغي عمري د ادا کولو اراده اوفرمائیله . او هغه ټول صحابهٔؓ ئي په دي سفر کښي د ځان سره ملګری کړل چا چي په صلح حدیبیه کښي برخه اغستي وه . حضور ﷺ سره په دي سفر کښي د صحابهؓ یو لوئي تعداد وو . د قرباني دپاره اویا اوښان اغستلے شوی وو. حضور ﷺ د ذوالحلیفه نه د نورو مسلمانانو (صحابهٔؓ) سره د عمري د ادا کولو د پاره احرام وتړلو. او بیا د بیت الله (کعبي) په طرف روان شولو . حضور ﷺ او صحابهٔؓ تلبیه وئیله . اول مسلمانانو د بیت الله طواف وکړهٔ بیا ئي په صفا مروۍ کښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعي وكړۀ د سعی نه پس ئي قرباني وكړه. بيا ټولو مسلمانانو حلق يا قصر وكړۀ او د عمري په مكمل كيدلو سره حلال شو. د عمري د ادا كولو نه پس دري ورځې حضور ﷺ په مكه مكرمه كښي تيرے كړے. په دغه ورځو كښي د حضور ﷺ سره د حضرت ميمونهؓ نكاح اوشوه . بيا په مزه مزه د مسلمانانو قافله د مكي مكرمي نه مديني منوري ته روانه شوه .مسلمانان د ذی الحجي په مياشت كښي مديني منوري ته وورسيدل .(136 ,137)

بنو سليم ته د اسلام دعوت وركول

د هجرت ووم كال وۀ .په اسلامی مياشت ذی الحجي كښي حضور ﷺ پنځوس تنه بنو سليم ته د تبليغ په سلسله كښي وليږل .هغوی اسلام ته سپك وكتل او په هغه پنځوسو(۵۰) تنو ئي د غشو باران جوړ كړۀ . په دغي غشو سره د يوتن نه علاوه نور ټول مسلمانان شهيدان شو. هغه يو مسلمان چي بنو سليم په مړو كښي شمير كړے وۀ . د زخمونو د لاسه خوزيدونۀ شو . څۀ لږه موده پس مولیٰ كريم ورله صحت وركړلو بيا د مديني منوري په طرف را روان شولو او د صفر په مياشت كښي مديني منوري ته را وورسيدلو . دغه صحابیؓ په اخرم نوم سره ياديږی.(138)

سريه غالب بن عبداللهؓ ليثیؓ

د هجرت په اتهم كال د صفر په مياشت كښي حضور ﷺ يو لښكر د غالب بن عبداللهؓ په مشري كښي بنی الملوح طرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ولیږلو . مسلمانانو په بني الملوح باندي د شپې حمله وکړه . او د اوښانو په شکل ئې ترینه مالِ غنیمت حاصل کړه . بیا مدینې منورې ته ئې واپسی اوشوه. (139)

د موته جنګ

په کوم کال چې حضور ﷺ د بادشاهانو او دلویو لویو مشرانو په نومونو خطونه لیګلی وو . په دغه خطونو کښې یو خط د شرجیل بن عمرو غسانی په نوم وۀ. شرجیل د قیصر له طرفه د شام مشروۀ .د حضور ﷺ خط د حارث بن عمیرؓ په ذریعه شرجیل بن عمرو غسانی ته وورسیدلو . شرجیل چې د حضور ﷺ خط ولیدلو نو په غصه شو او د حضور ﷺ قاصد حارث بن عمیرؓ ئې شهید کړلو . حضورﷺ ته چې د خپل قاصد حضرت حارث بن عمیرؓ د شهادت پته ولګیدله نو د شرجیل د مقابلې د پاره ئې د مسلمانانو یو لښکر روان کړلو . دغه لښکر کښې دري زره مسلمانان وو. حضرت زید بن حارثهؓ ئې د لښکر مشر جوړ کړۀ او ورسره ئې د مسلمانانو لښکر ته اوفرمائیل: کوم وخت چې حضرت زیدؓ شهید شي نو بیا به د لښکر مشری حضرت جعفر بن ابی طالبؓ کوی . بیا کۀ چرے حضرت جعفرؓ هم شهید شي نو عبدالله بن رواحهؓ به د لښکر مشر وی . او کۀ چرے حضرت عبدالله هم شهید شو نو بیا د مسلمانانو خوښه ده چې هرڅوك ئې د خپل لښکر مشر جوړ کړۀ . په دي وجه دغې جنګ ته جیش الامراء هم وئیلے شي . بیا ئې یوه سپینه جهنډا حضرت زید بن حارثهؓ ته حواله کړه . او ورته ئې ارشاد وفرمائیلو د دلته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول هغه ځائے ته لاړه شه کوم ځائے کښې چې حضرت حارث بن عمیرؓ ته شهادت ملاؤ شوے وو. بیا د هغه ځائے خلقو ته د اسلام دعوت ورکړۀ . کۀ چرته هغوی د اسلام دعوت قبول کړۀ او په اسلام کښې داخل شو نو ډیره ښه ده خو کۀ چرته هغوی د اسلام د قبلیدو نه انکار وکړۀ . نو بیا ورسره مقابله(جنګ) وکړۀ . بیا حضورﷺ په ثنیة الوداع کښې د لښکر امیر ته د تقویٰ او پرهیزګارۍ سره سره نور وعظ او نصیحت وکړلو . او په دغه طریقه حضورﷺ دغه لښکر د ثینة الوداع نه رخصت کړلو . بل طرف ته چې شرجیل ته پته ولګیدله چې د مسلمانانو لښکر د دوی د مقابلې د پاره راروان دے . نو د مقابلې د پاره ئې یو لاکه (۱۰۰۰۰۰) لښکر تیار کړلو . د شرجیل د مدد دپاره هرقل هم یو لاکه(۱۰۰۰۰۰) فوجیان راوستل . یو طرف ته د کافرانو د لښکر دوه لاکه کسان وو بل طرف ته د مسلمانانو د لښکر صرف درې زره تنه وو. د دوی په موته کښې د یو بل سره مقابله وشوه . د مسلمانانو د رعب جذبې او د خلوص په برکت دښمنان په وروستو شو . او مسلمانانو ته ډیر مال غنیمت ملاؤ شو. په دغه جنګ کښې د مسلمانانو نه دولس تنه شهیدان شو. د هغوی نومونه دا دی:

★ حضرت زید بن حارثهؓ ★ حضرت جعفر بن ابی طالبؓ ★ حضرت عبداللّٰه بن رواحهؓ ★ مسعود بن اوسؓ ★ وهب بن سعدؓ ★ عباد بن قیسؓ ★ حارث بن نعمان ★ سراقه بن عمرؓ ★ ابو کلیبؓ بن عمرو بن زیدؓ ★ حضرت جابر بن عمرو بن زیدؓ ★عمرو بن سعدؓ ★ عامر بن سعدؓ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومه ورځ چې د دغې لښکر د مشرانو (امیرانو) د شهادت واقعه پېښه شوې وه . هغه ورځ د معجزې په ذریعه حضور ﷺ ته د جنګِ موته منظر مخامخ کړې شو حضور ﷺ دغه ټول د جنګ موته منظر مدینې منورې صحابهؓ ته یو په یو بیانولو . موته په شام کښې د بلقاء علاقه سره نزدې د یو ځائې نوم دے . د دغې علاقې په وجه دغې جنګ ته جنګِ موته وئیلے شي .-(140,141)

په مکه مکرمه د مسلمانانو قبضه

د حدیبې په راضی نامه کښې چې څۀ لیکلی شوی وو .مسلمانان او مشرکان دواړه په هغې باندې په عمل کولو پابند وو.په هغه راضی نامه کښې لیکلی شوی وو چې د عربو قبیلو ته اختیار دے چې د چا سره ملګرتیا کول غواړی . او د چا سره په دوستی ځان شریکوی . د دغې قاعدې ضابطې مطابق بنوبکر د قریشو ملګرتیا خوښه کړې وه او بنو خزاعه د رسول اللّه ﷺ ملګری شو . د غه دوه د عرب داسې قبیلې وې چې پکښې د ډیر مخکښې نه خفګانونه او دښمنی راروانې وې . بنو بکر د صلح حدیبې په زمانه کښې یوه شپه د شپې په تیارۀ کښې په بنو خزاعه باندې حمله وکړۀ . په دغه واقعه کښې قریشو د بنوبکر سره هر قسمه تعاون او ملګرتیا وکړۀ . او په شریکه ئې د بنو خزاعه څۀ کسان قتل کړل . د قریشو دا خیال وو چې حضور ﷺ ته به د دې پته ونۀ لګی . قریش لا په دغه وهم وګمان کښې وو چې د بنو خزاعه یو وفد د عمرو بن سالم خزاعی په مشرې کښې مدینه ته لاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او حضور ﷺ ته ئي خپل فرياد وړاندي کړلو . حضور ﷺ دغه وخت په جمات کښي تشريف فرما وه . حضور ﷺ د دغي وفد نه تپوس وکړۀ . آيا په دغه واقعه کښي نول بنوبكر شريك وو ؟ عمرو بن سالم خزاعی ووئيل دغه ظلم د بنو نفاثه خلقو کړے دے . حضور ﷺ د هغه مظلومانو وفد لره تسلي ورکړۀ او ورته ئي د مسلمانانو له طرفه د هر قسمه تعاون مرسته کولو يقين دهاني ورکړۀ . کله چي هغه وفد رخصت شولو . نو حضور ﷺ ديو قاصد په ذريعه قريشو ته پيغام وليږلو چي په دري خبرو کښي يوه خبره خوښه کړے . يا د خزاعه د مقتولينو ديت ورکړے يا د بنونفاثه ملګرتيا پريږدے يا د حديبي د صلحي د ختمولو اعلان وکړئ . کله چي د حضور ﷺ قاصد قريشو ته دغه دري خبرے واورولے نو قريشو د اولنو دوو خبرو د منلو نه انکار وکړۀ . دريمي خبري ته تيار شو او د حديبي د عهدنامي د ختمولو اعلان ئي وکړۀ . بيا کوم وخت چي د دغي خبر سره د حضور ﷺ قاصد د مکي مکرمي نه مديني منوري ته روان شو . قريشو محسوسه کړه . چي د دوی نه خو ډيره غټه غلطی اوشوه . او په خپلو کړو باندي ستو مانه شو . نو د خپلي غلطي د ازالي (ختمولو) دپاره ئي ابو سفيان مديني منوري ته روان کړلو . د ابو سفيان ئي ډيوټي ولګوله چي د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شی . او حديبيي هغه عهدنامه راتازه کړه . حضور ﷺ ته د وحی په ذريعه د ابو سفيان د راتګ پته ولګيده . او د ابو سفيان د راتګ خبر ئي صحابهؓ ته ورکړۀ . حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابه ؓ ته اوفرمائيل : ابوسفيان د مکي مکرمي نه مديني منوري ته د حديبيي عهدنامي د وخت زياتولو او د هغي د مضبوطولو د پاره راروان دے . په لاره کښي د ابوسفيان ملاقات د بديل بن ورقه خزاعي سره وشولو . ابوسفيان ترينه (په خبرو خبرو کښي) تپوس وکړۀ چي د کوم ځائے نه راروان ئي ؟ هغه ورته ووے د دغي نزدي غنډۍ (وادي) نه راروان شوے يم بيا ترينه بديل مکي مکرمي ته روان شو . کوم وخت چي بديل د ابوسفيان نه جدا شو ابوسفيان فکرمند شو د بديل ددمي کولو ځائے له ورغے . هلته ئي د اوښانو غوشان وليدل په هغي کښي د کهجورو هډوکي وو . نو پوهه شو چي بديل د مديني منوري نه راروان شوے وو . ابوسفيان د بديل د ملاقات نه پس نور زيات فکر مند شو . بيا د دغي فکر سره مديني منوري ته داخل شو نو اول په مدينه منوره کښي د خپلي لور ام المؤمنين ام حبيبه ؓ خواله لاړلو . د ام المؤمنين امّ حبيبي ؓ سره خواته يو بستره خوره پرته وۀ. ابوسفيان په هغي باندي ناسته غوستله . امّ حبيبه ؓ چي د ابوسفيان ؓ په نيت پوهه شوه نو بستره ئي راغونډه کړه . ابوسفيان ترينه تپوس وکړۀ لوري دا بستره دے ولے راغونډه کړه ؟ دا دے زما لائقه ونګڼله ؟ يا زۀ دے د دي بسترے لائق ونګڼلم ؟ حضرت ام حبيبه ؓ ورته په جواب کښي ووئيل چي دا د حضور ﷺ بستره ده . په دي باندي يو مشرکه چي د شرک په ګندګي ګنده وي ناسته نۀ شوے کولے. ابوسفيان له غصه ورغله او په غصه کښي ئي خپلي لور ردے بدے ووئيلے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ام حبیبهؓ ورته په جواب کښي ووئیل زهٔ د کفر د تیرو نه د اسلام په رڼا کښي داخله شوے یم . او په دي خبره تعجب کوم چي تهٔ د قریشو یو مشر ئي بیا هم تهٔ داسي کاڼو ته سجدي کوے چي نهٔ لیدل کوی او نهٔ اوریدل کوی . ابوسفیان د لورد کور نه د غصي په حالت کښي جمات ته لاړو. دغه وخت حضور ﷺ په جمات کښي تشریف فرما وهٔ . ابوسفیان حضور ﷺ ته مخامخ کیناستلو بیا ئي د مکي مکرمي نه مديني منوري ته د راتلو وجه بیان کړه . حضور ﷺ د ابوسفیان خبره واوریدله خو ورله ئي هیڅ څهٔ جواب ورنکړه . ابوسفیان سره نور هم زیات فکر شو او د حضرت ابوبکر صدیقؓ خواله ورغے . خو د هغوی نه ورته هم څه جواب ملاؤ نهٔ شولو . نو د حضرت عمر بن الخطابؓ خواله راغے .حضرت عمرؓ هم په دغه سلسله کښي د ابوسفیان د مدد کولو نه انکار وکړهٔ . نو مجبوراً د حضرت عليؓ نه ئي مدد وغښتلو . حضرت عليؓ ورته ووئیل چي حضور ﷺ په دي باره کښي خپله څهٔ فیصله کړے ده . له دغي وجي په دي باره کښي هیڅ څوک حضور ﷺ ته سفارش نهٔ شی کولے . ابوسفیان چي د حضرت عليؓ نه په دغه سلسله کښي ناامیده شو نو حضرت فاطميؓ ته ئي د خپلي تېردارے خپلولي واسطه ورکړهٔ . او ورته ئي ووے اے د محمد ﷺ لوري ﷺ ! کهٔ چرته دے ماشوم (حسنؓ) دومره ووئیل چي ما قریشو ته پناه ورکړے ده نو د ټول عربو به مشر وومنلے شي . حضرت فاطميؓ ورته په جواب کښي اوفرمائیل چي دا خو ماشوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے یعنی پناه ورکول د مشرانو کار دے .بله دا چې د حضور ﷺ د اجازت او مرضے خلاف څوك چاته پناه ورکولے شي ؟ ابوسفیان چې ولیدۀ د هغۀ خبره ځائے نۀ نیوی . نو حضرت علیؓ ته ئې ووئیل چې اخر په دې موقع ماله څۀ کول پکار دی ؟ حضرت علیؓ ورته ووئیل: جمات ته لاړ شه او هلته کښې په زوره زوره ووایه زۀ د حدیبیې عهد راتازه کوم او د هغې وخت زیاتووم. بیا خپل کلی ښار (یعنی مکې مکرمې) ته واپس لاړ شه . ابوسفیان د حضرت علیؓ په مشوره عمل وکړۀ . جمات ته لاړو هلته ئې په چغه چغه ووئیل چې زۀ د حدیبیې عهد راتازه کوم او د هغې عهد وخت نور هم زیاتوم . بیا مکې مکرمې ته لاړو . ابوسفیان چې مکې مکرمې ته ورسیدلو او د مدینې ټول حالات ئې قریشو ته بیان کړل . نو قریشو ابوسفیان ته ووئیل . تا چې کوم وخت په چغه چغه دغه اعلان وکړۀ نو حضور ﷺ د دغې اعلان په باره څۀ اوفرمائیل . ابوسفیان ووئیل چې هیڅ هم نه .قریشو ووئیل چې د محمد ﷺ د اجازت او رضا نه بغیر دغه اعلان هیڅ فائده نۀ لری .تا خو نۀ د راضی نامې خبر راوړے دے او نه دغه د هغوی د طرف نه د جنګ اعلان دے .چې د هغې د پاره تیارے ووشی . بل طرف ته حضور ﷺ صحابهؓ ته د جنګ د پاره ځان د تیار ساتلو حکم وکړۀ . او ورسره رسول الله ﷺ دا فرمان جاری کړۀ چې د دغې تیارې پته د مکې مکرمې خلقو ته ونۀ لګی.

د حاطب بن ابی بلتعهؓ خط

په صحیح بخاری کښې راغلی دی په دغه ورځو کښې حاطب

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن ابی بلتعهؓ د مکي مکرمي دخلقو په نوم یو خط ولیکلو . په خط کښي ئي دا مضمون لیکلے وو چي حضور ﷺ مکي ته د تللو اراده لري . او په دغه سلسله کښي تیاري شورو دے . بیا ئي هغه خط یوي زنانه ته حواله کړه . چي دغه خط د مکي مکرمي خلقو ته وورسوی . حضور ﷺ ته د وحی په ذریعه د دغي خط په باره کښي پته ولګیدله . نو حضور ﷺ دري صحابهؓ حضرت علیؓ ، حضرت زبیرؓ او حضرت مقدادؓ د هغه خط د واپس راوړلو دپاره ولیږل او ورته ئي اوفرمائیل چي کله تاسو روضه خاخ (د ځائے نوم دے) ته ورسیږے نو هلته به تاسو ته په اوښ باندي سوره یوه زنانه ملاؤ شی . د هغي زنانه سره به د حاطب بن ابی بلتعه خط وی دغه خط حاطب بن ابی بلتعه د مکي مکرمي د مشرکانو په نوم ئي لیکلے دے . هغه ترینه (په زوره) واخلے او ماله ئي راوړے . حضرت علیؓ ، حضرت زبیرؓ او حضرت مقدادؓ روان شول . دوی چي کله روضه خاخ ته ورسیدل نو هلته ورته د حضور ﷺ د اطلاع مطابق یو اوښ باندي سوره زنانه میلاؤ شوه . دوی د هغي تالاشی واغستله خو خط ورسره ونهٔ موندلے شو . دوی ورته ووئیل چي زمونږه نبی ﷺ خبره هیڅ کله دروغ نه شی کیدے . د هغوی هر خبر صحیح او رښتیا دے . د هغوی خبر غلط نشی کیدے . په دي وجه په په رضا راله هغه خط راکړهٔ . کهٔ تهٔ دغه خط مونږ ته په رضا نهٔ حواله کوے. نو ستا په تالاشے کښي مونږه ستانه کپړے هم ویستلے شو. هغي زنانه چي د دوی دا خبره واوریدله نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سر د ويښتو نه ئې يو خط راووباسلو او موږ ته ئې حواله کړۀ . موږ هغه خط د حضور ﷺ په خدمت کښې پيش کړۀ. حضور ﷺ حاطب بن ابی بلتعه راووغښتلو او د دغې خط د ليکلو په باره کښې ئې ترينه تپوس وکړۀ . حاطب بن ابی بلتعه ډير په ادب او عاجزی سره ووئيل اے د الله پيغمبره ﷺ ! زما د قريشو سره هيڅ څۀ رشته داری نشته لکه څنګ چې د نورو مهاجرينو د قريشو سره ده . د هغوی د هغې خپلولې په وجه د مهاجرينو خپل خپلوان په مکه مکرمه کښې په امن او سکون سره ژوند تيروی . ما د دې خط په ذريعه په قريشو باندې يو احسان کول غوښتل چې د هغې احسان په بدله کښې بيا زما د کور د خلقو خيال اُوساتی . نۀ ما خپل دين پريښے دے او نه مې د اسلام نه پس کفر خوښ کړے دے . زما د خط ليکلو بس دغه يو مقصد وو. حضرت عمرؓ چې په دغه مجلس کښې ناست وو هغه ووئيل اے د الله پيغمبره ﷺ! ماته اجازت راکړئ چې زۀ د دې منافق نه سر جدا کړم . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائيل : حاطب په هغه کسانانو کښې دے چا چې په غزوه بدر کښې برخه اغستے ده . اے عمره ! کيدے شي الله د ډير زيات رحمت په وجه د بدر مسلمانانو شريکانو ته دا وئيلی وی . چې دوی څۀ کوی ورته اجازت دے . دوی ټولو ته معافی شوے ده . حضور ﷺ چې دغه خبره وکړله نو د حضرت عمرؓ د سترګو نه اوښکے روانے شوے او ګويا شو چې الله او د الله رسول ﷺ ډير زيات ښۀ پوهيږی . د دغې واقعې نه پس د رمضان

(c) ketabton.com: The Digital Library

المبارك په لسم تاريخ د هجرت په اتهم کال حضورﷺ د لس زره پاکو خلقو سره د مازيگر مونځ نه وروستو د مديني منوري نه مکي مکرمي ته روان شو. هرکله چي حضورﷺ په لاره ذوالحليفه او د بعضي روايتونو مطابق جحفه (دځائے نوم) ته ورسيدلو. په دغه مقام حضرت عباس د خپل کور د خلقو سره دمسلمانانو لښکر سره ملاؤ شو . حضورﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائيل : اے عباسؓ ! دا ستا آخيري هجرت دے . لکه ځنګ چي زما نبوت آخيري نبوت دے .حضرت عباس اسلام ډير مخکښي راوړے وو . د حضورﷺ په امر باندي په مکه مکرمه کښي پاتي کيدو . او د مکي مکرمي د حالاتو نه به ئي حضورﷺ خبر ولو . د حضورﷺ سفر جاري وو په دغي سفر کښي ابو سفيان بن حارث او عبدالله بن ابی اميه ته هم د ايمان دولت نصيب شو او په لاره لاره کښي دوی هم د مسلمانانو د لښکر يوه حصه وګرځيدل . مياشت د رمضان وه . حضورﷺ دغه سفر د روژے په حالت کښي شورو کړے وو . هرکله چي حضورﷺ کديد (د مکي مکرمي نه دوه اويا ميله لري د يو ځائے نوم) ته وورسيدلو . هلته کښي حضورﷺ او نورو مسلمانانو روژه ماته کړه . مسلمانانو د کديد نه وروستو مر الظهران (ديو ځائے نوم) ته سفر وکړه او هلته ئي د شپي تيرولو د پاره خيمي (تانبان) ولګولے . د هريو تانبو (خيمي) مخامخ اور بل کړے شو .بل طرف ته قريشو سره د بد عهدي (د عهد ماتولو) د بد انجام فکر وو. د دغي فکر ختمولو د پاره ابو سفيان بن حرب ، بديل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن ورقاء اور حکیم د مکې مکرمې نه راووتې وو . دوی ولیدۀ
چې په مرّالظهران کښې یو لښکر ډیره شوے دے . دوی د یو
بل نه تپوس کولو . دغه وخت په خبرو خبرو کښې ابوسفیان
ووئیل چې دا (مرالظهران کښې مخامخ) لښکر د چا کیدے
شي؟ بدیل ورته ووئیل چې دا دخزاعه قبیلې لښکر دے .
ابوسفیان ووئیل چې د خزاعې قبیلې سره خو دومره لښکر
نشته . دغه خبرے دوی کولے . چې ناڅاهانه یو څو تنه
راغلل چې د مسلمانانو دلښکر د نګرانۍ د پاره مقرر کړے
شوی وو . هغوی دوی ونیول نو دوی ترینه تپوس وکړه چې دا
د چا لښکر دے؟ . هغوی په جواب کښې ورته ووئیل دا لښکر
د محمدرسول الله ﷺ او د هغه ملګرو (صحابهؓ) دے . دوی
دغه خبرے کولے . په خبرو خبرو کښې دوی ته مخامخ په
سورلۍ سور حضرت عباسؓ راښکاره شولو . هغه د حضور
ﷺ په سورلۍ باندې سور وو او دلښکر سره سره د هغه
علاقې نه ئې ځان خبرولو د پاره راووتے وو. حضرت عباسؓ
چې ابوسفیان ولیدلو . نو ورته ئې ووئیل اے ابوسفیانه ! که د
محمد ﷺ لښکر په تا باندې برے اوموندلو نو ستا سر به ستا
د تن نه جدا کړي . د قریشو د پاره ښۀ خبره دا ده چې د
حضور ﷺ په امان کښې راشي . او د حضور ﷺ خبره اومنې .
ابوسفیان چې د حضرت عباسؓ خبره واوریدله نو د حضرت
عباسؓ نه د تپوس وکړۀ . اے عباسهؓ ! بیا کومه طریقه باندې
زۀ خلاصیدے شم . حضرت عباسؓ ورته اووئیل ماسره په
سورلۍ سور شه .تابه زۀ د حضور ﷺ خواله بوځم او د هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به تاړه امان اوغواړم . ابوسفیان د حضرت عباسؓ سره په سورلي سور شو او دواړه د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شو . په لاره کښي حضرت عمرؓ ډیر کوشش اوکړو چي ابوسفیان (چي د اسلام راوړلو نه مخکښي د حضور ﷺ سخت دښمن وو) ته نقصان ورسوی . خو حضرت عباسؓ ورته ووئیل ما دوی ته امان ورکړے دے . د حضرت عباس د ضمانت په وجه ابوسفیان د حضرت عمرؓ د توري نه محفوظه وو. بیا رسول الله ﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائیل ابوسفیان د ځان سره خپلي خیمي ته بوځه او سحر ئي دوباره ماله راوله . یو طرف ته حضرت عباسؓ سره ابوسفیانؓ په خیمه کښي شپه تیره کړه بل طرف ته د ابوسفیان نورو دوو ملګرو حکیم بن حزام او بدیل بن ورقاء اسلام قبول کړۀ . حضور ﷺ ترینه څۀ لږ ساعت د مکي مکرمي په باره کښي تپوسونه وکړل بیا ئي دواړه مکي مکرمي ته ولیږل چي د مکي مکرمي خلقو ته د حضور ﷺ د راتګ په باره کښي خبر ورکړئ . شپه تیره شوه بیا سحر وختی حضرت عباسؓ د ابوسفیان سره یو ځائے د حضور ﷺ په خدمت حاضر شو . دغه وخت ابو سفیانؓ د اسلامی تعلیماتو نه متاثره شوے وو . د څۀ لږو خبرو نه وروستو ابوسفیان د اسلام په دولت مالا مال شو او اسلام ئي قبول کړه . حضرت عباسؓ حضور ﷺ ته ووئیل اے د الله پیغمبره ﷺ! ابوسفیان د مکي مکرمي په سردارنو (مشرانو) کښي دے . د دوی په باره کښي تاسو یو داسي اعلان وکړئ چي دوی ته پري عزت ملاؤ شی . حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوفـرمـائيـل . پـه هر ځائـے کښې اعلان وکړئ چې څوك هم د ابـوسـفيـان كـورتـه دننه شو . هغوی ته د حضور ﷺ له طرفه امـان دے . ابـو سفيان ! ووئيل اے د الله پيغمبره ﷺ ! زما پـه كـور كښې خو تـول خلق نشي راتلـے . حضور ﷺ اوفرمائيل . بـل هغـه كس تـه هم امان حاصل دے چا چې پـه مسجد حرام كښې پناه واغستله . ابوسفيان بيا اووئيـل . اے د الله رسوله ! ﷺ مسـجـد حـرام هـم كـافـي نـه دے (ځكـه چې د مكي مـكرمې خلق ډير زيات دی) . حضور ﷺ بيا ارشاد اوفرمائيلو : او هغه كس هم په امان كښې دے چا چې د خپل كور دروازه پـه ځان پسې بنده كړه . ابوسفيان چې د حضور ﷺ دغه خبره واوريـدلـه نـو ډيـر خوشحاله شو او فوراً ئې ووئيل پـه دې خبره كښې ډير زيات ګنجائش او وسعت پروت دے . بيا حضور ﷺ د مرّ الظهران نه د روانيدلو اراده وكړه نو حضرت عباس ؓ ته ئې اوفـرمـائيـل ابـوسـفيـان بـره د غـرسوكي لـره بوځه چې د مسلمـانـانـو د طـاقـت ورتـه اندازه ولګي . ابوسفيـان چې د حضـرت عباس ؓ سره بره د غر سوكي ته ووختلو نو ډير زيات حيـران پـاتـې شـو . او حضرت عباس ؓ ته ئې ووئيل چې د ورارهٔ مشـرې كښـې خـو دې ډيـره دنيـا ده . حضرت عباس ؓ ورتـه پـه جـواب كښـې اوفرمائيل . دا بادشاهت نه دے دا (اثر د) نبوت دے .(چې د هغې له بركت دا ټوله دنيا دلته راغونډه شوے ده .) بيـا ابـوسـفيـان د حـضـور ﷺ نه رخصت واغستلو او پـه تيـزی سره مكې مكرمې تـه روان شـو . بيا ئې په مكه مكرمه كښـې خـلق راجمـع كړل او ورته ئې ووئيل چې محمد ﷺ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل یو لوئي لښکر سره مکي مکرمې ته راروان دے.او ډیر رانـږدي شوے دے .ستاسو کامیابی په دې خبره کښې ده چې اسلام قبول کړے . یا د خپل ځان د حفاظت د پاره زما کور ته دننـه شـے یا مسجدِ حرام کښې پناه واخلې یا د خپل کور دروازه په ځان پسے بنده کړے . خلقو چې د ابو سفیان خبرے واوریدلے نو څنو مسجدِ حرام طرف ته او بعضې خلقو خپلو کورونو ته منډې کړے . حضورﷺ د کداء (د یو ځائے نوم) له طرف نه مکي مکرمې ته داخل شو . دغه وخت حضورﷺ په یوه اوښه باندې سور وه او په ښۀ ښکلې آواز سره ئې د سورتِ فتح آیاتونه لوستل د بعضې روایتونو نه د سورتِ نصر تلاوت کول هم معلومیږي . حضرت خالد بن ولیدؓ د حضورﷺ په حکم مکي مکرمې ته د لښکر یوے حصه سره په بله لاره رادننه شو . حضورﷺ مکي مکرمې ته د داخلیدو نه مخکښې صحابهٌ ته نصیحت کړے وو چې ترڅو تاسو باندې بل تن ګزار نۀ وی کړے تر هغې پورې تاسو ورسره جنګ مۀ کوے . حضورﷺ په عاجزي ، سکون او اطمینان سره مکي مکرمې ته داخل شو د یو څو تنو نه علاوه ئې عام د معافی اعلان وکړه . کله چې مکه فتح شوه نو حضورﷺ د امّ هانی کور ته تشریف یوسلو او اته (۸) کعته نفل ئې د شکرانې په نیت ادا کړل . د مونځ نه پس حضور ﷺشعب ابی طالب ته تشریف یوسلو.په دغې ځائے کښې د حضورﷺ د پاره د مخکښې نه تانبو لګولے شوے وو .کوم وخت چې تول مکه مکرمه د مسلمانانو په قبضه کښې راغله نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ حرم شریف ته تشریف یوسلو اول ئې د بیت اللّٰه (کعبې) طواف شوروکړۀ. په حرم شریف کښې دغه وخت د کعبې نه ګیر چاپیره درې سوه او شپیتۀ بتان وو .حضور ﷺ به یو یو ته دیو چوکے په ذریعه اشاره کوله او ورسره به ئې د قران ایت ﴿ جآء الحق وزهق الباطل ﴾ تلاوت کولو .په دې عمل سره هغه بت هغه وخت سرد لاندې راپریوتلو . په دې طوراو طریقه ټول حرم شریف د بتانو نه پاك شو . بیا د حضور ﷺ په حکم د طواف نه وروستو عثمان بن طلحه راوغښتلے شو . او د کعبې چابې ئې ترینه واغستله . د بیت اللّٰه دروازه کهلاؤ کړے شوه او حضور ﷺ کعبې ته دننه ورداخل شو . حضور ﷺولیدل چې کعبه کښې دننه تصویران دی نو د هغې د ورانولو فرمان ئې جاری کړۀ . دغه وخت ټول تصویران د حضور ﷺ په امر وران کړے شو بیا کعبه د زم زم په اوبو وونیځلے شوه . په دغه موقع حضور ﷺ مونځ اداکړۀ . بیا رسول اللّٰه ﷺ یوه لویه خطبه ارشاد اوفرمائیله . په دغه خطبه کښې حضور ﷺ انسان لره د فضیلت سبب تقویٰ بیان کړۀ . د خطبې نه وروستو حضور ﷺ په حرم شریف کښې کیناستلو . او د کعبې کنجیانې ئې بیا عثمان بن طلحه ته حواله کړے . او ورته ئې اوفرمائیل چې دا کنجیانې د همیشه د پاره واخله (یعنی دا کنجیانې به تاسره او بیا ستاخاندان سره ترقیامته پورې وی) . دا ما تاته نه دی درکړے بلکه د اللّٰه تعالیٰ له طرفه درکړے شوی دی . د ظالم او غاصب(په زوره اغستونکې) نه علاوه دا ستا نه هیڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوك نشي اغستلے .د ماسپښين وخت شو . دغه وخت حضور ﷺ حضرت بلال ؓ ته حکم وکړۀ چي کعبي ته بره وخيژه او د کعبي د چهت دپاسه بانګ ووايه. د حضور ﷺ د امر مطابق حضرت بلال ؓ اذان وکړۀ . د طواف کولو نه وروستو حضور ﷺ د صفا غونډي ته بره اوختلو .او ترډير وخته پوري په دعا کښي مشغوله وه. بيا د دعا نه وروستو حضور ﷺ کيناستلو . او په يو لوئي تعداد سره خلقو د حضور ﷺ په لاس بيعت وکړۀ . حضور ﷺ پنځلس ورځے په مکه مکرمه کښي تيرے کړلے . بيا د اللّه په حکم حضور ﷺ د مکي مکرمي نه مديني منوري ته روان شولو .

(142,143,144)

سريه خالد بن وليدؓ

د اسلام په نور سره مکه مکرمه د بتانو او له شرك نه پاکه شوه. نو حضور ﷺ د نورو قبيلو د اصلاح د پاره دصحابهؓ واړه واړه ټولګی د مکي مکرمي نه يو خوا بل خوا وليږل . په دغه ټولګو کښي يو ټولګي د حضور ﷺ په امر سره د حضرت خالد بن وليدؓ په مشري کښي نخله ځائے ته روان کړے شو . دوی ته د عزٰی د و روانولو ذمه داري ورپه غاره شوی وه . حضرت خالد بن وليدؓ دغه کار په ښۀ طريقے سره انجام ته ورسولو او واپس دوباره دمسلمانانو لښکر سره رايو ځائے شولو .(145)

★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريه عمرو بن العاصؓ

د حضورﷺ په امر حضرت عمرو بن العاصؓ ته د سواع بت د ماتولو ذمه داري ورپه غاړه شوي وه . دغه بت د مکي مکرمي نه دري ميله لري په يو ځائے کښي وۀ. حضرت عمرو بن العاصؓ چي بت له نزدي لاړو نو د بت مجاور(هغه کس چي د بت سره نزدي ناسته کوي او په دغه ځائے کښي خپل ژوند تيروي) ورته ووئيل تۀ دا کار نه شي کولے .سواع به تا په خپله دد غي کار نه منع کړي . حضرت عمرو بن العاصؓ چي د مجاور خبره واوريدله نو ډيري خبري ئي ورته وکړے او ډير ئي ملامتا کړۀ . ورته ئي اوفرمائيل چي تۀ لا تراوسه په دغه باطله عقيده کښي پروت ئي .بيا ئي په يو ګزار سره سواع بت ټکړے ټکړے کړۀ .مجاور چي وليدل چي سواع بت دخپل ځان حفاظت ونکړے شو نو بل چا به څۀ حفاظت او مدد وکړئ . هغه وخت ئي کلمه وئيله او اسلام ئي قبول کړۀ .(145)

سريه سعد بن زيدؓ

د حضرت سعد بن زيدؓ په ذمه د مناة بت ماتول وو . حضرت سعدؓ د شلو تنو سره مقامِ مشلل ته لاړو او دغه ذمه داري ئي په ښۀ طريقي سره ادا کړه.منات بت ئي ټکړے ټکړے کړۀ . د هغي نه پس ئي مديني منوري ته واپسي وکړۀ.(145)

غزوه حنين

حنين د طائف او د مکي مکرمي په مينځ کښي د يو ځائے

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم دے . په دغه ځائے کښې د هوازن او ثقيف قبيله آباده وه. . د قبيلۀ ثقيف او د قبيلۀ هوازن خلقو د فتح مکې نه وروستو په خپلو کښې مشوره اوکړه. چې نن دے او که صبا دے . مسلمانان به د دوی مقابله ته راووځی. مخکښې د دې نه چې مسلمانان په دوی حمله وکړئ . په مسلمانانو حمله کول پکار دی .د دغې مقصد د پاره د دغې قبيلې مشر مالك بن عوف د شل زرو تنو سره روان شو. حضور ﷺ ته چې پته ولګيدۀ . نو د حالاتو رُخ معلومولو د پاره ئې عبدالله بن ابی حدرد اسلمیؓ د غې علاقې ته وليږلو . حضرت عبدالله بن ابی حدرد اسلمیؓ دوه ورځے په پټه د دښمن په لښکر کښې پاتې شو او د ټول حالاتو نه ئې ځان خبر کړلو بيا ئې هغه ټول حالات حضور ﷺ ته بيان کړۀ . حضور ﷺ د هغې خبر په رڼا کښې د شوال مياشت په اتهم تاريخ د هجرت په اتهم کال د دولسوزرو لښکر سره د مکې مکرمې نه حنين طرف ته سفر شورو کړۀ .د مسلمانانو په دې لښکر کښې لس زره هغه مسلمانان وو. چا چې د حضور ﷺ سره د مدينې منورې نه مکې مکرمې ته سفر کړے وو .او دوه زره نوی ايمان لرونکی کسان وو . د دولسوزرو دمسلمانانو دا لښکر د حنين په طرف روان وو . په دغه سفر کښې يوتن ووئيل چې نن خو زمونږ تعداد ډير زيات دے .(په دې وجه نن خو د دښمن سره مقابله به انتهائی آسانه وی) مولیٰ کريم ته دغه خبره خوښه نۀ شوه . بيا هغه ووشول کوم چې د دې د پاره په تقدير کښې ليکلې شوے وو. اسلامی لښکر حنين ته ورسيدلو او د حنين د

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو په مینځ کښې تیریدلو دغه وخت هغهٔ مشرکانو چې دواړو طرفونو ته ئې ځان په غرونو کښې پټ کړے وو. په مسلمانان باندي ئې حمله وکړه . دا حمله ناګاهانه وه په دې وجه مسلمانان یو طرف ته بل طرف ته په منډه شو . په دغه موقع د حضور ﷺ سره نزدې صرف یو څو تنه پاتې شو . حضور ﷺ چې د مسلمانانو دا حالت او کیفیت ولیدلو نو فوراً ئې اوفرمائیل اے خلقو ! دلته راشئ زهٔ د الله تعالیٰ رسول یم ، محمد بن عبدالله یم .بیا حضور ﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائیل چې تهٔ انصارو او مهاجرینو ته آواز وکړهٔ . د حضرت عباسؓ آواز تیز وهٔ . هغوی آواز وکړهٔ . اے د انصارو ټولیه ! اے هغه خلقو ! چاچې د کیکر د لاندې د حضور ﷺ په لاس باندې بیعت کړے وو . دا آواز چې کله صحابهٔ واوریدلو نو د حضور ﷺ نه ئې د حفاظت د پاره ګیره را تاو کړله . یو طرف ته کافرانو پرله پسې په حضور ﷺ باندې حملې کولے . بل طرف ته صحابهٔ د دغې حملو د منع کولو د پاره لکه د غر په شان ولاړ وو. حضور ﷺ دغه ساعت یو متې خاوره راواغستله او د کافرانو په طرف ئې وویشتله . دغه خاوره د دغې لښکر هر کافر مشرك سترګو ته ورسیدله او د دغې په برکت مشرکان په شا شو . په دغه جنګ کښې د مسلمانانو نه صرف څلور تنه شهیدان شوی وو او د کافرانو اویا تنه مردار شوی وو. (146,147)

غزوه طائف

کوم وخت چې په حنین کښې مسلمانانو ته برې ملاؤ شولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کافران په تیخته شو . په دغه تیخته کونکو کښې یو د هغه لښکر مشر مالك بن عوف هم وو . هغه د یو لښکر سره طائف طرف ته روان شو او هلته ئې ساه واغستله . حضور ﷺ ته چې پته ولګیدله چې مالك بن عوف په طائف کښې پناه اغستې ده نو طائف طرف ته روان شو. حضور ﷺ طائف ته د روانیدو نه مخکښې دا فرمان جاری کړۀ چې د حنین ټول مالِ غنیمت او قیدیان دے په جعرانه(د ځائے نوم) کښې راجمع کړے شي . حضور ﷺ او صحابهؓ په تیزے سره طائف ته اورسیدل . مالك بن عوف ته چې د مسلمانانو د راتلو پته ولګیدۀ نو د حفاظت د پاره ئې د طائف د قلعې دروازه په ځان پسې بنده کړه . مالك بن عوف د مخکښې نه د ځان سره ډیره غله (د خوراك ځیزونه) جمع کړے وه . حضور ﷺ د صحابهؓ سره د دغې قلعې مخه ونیوله .او د منجنیق په ذریعه ئې په دغې قلعې د کانړو ګزارونه وکړل .چې ورسره د قلعې دیوالونه مات شي . بل طرف ته کافرانو د بندے قعلې نه په مسلمانانو غشي راوورول . په هغې سره دولس مسلمانان شهیدان شو او ډیر کسان له مسلمانانو نه زخمیان شو . مسلمانان لا په دغه مقام دیره وو چې حضور ﷺ یو خواب ولیدۀ چې د پیو یوه پیالۍ د حضور ﷺ په خدمت کښې پیش کړے شوه .یو بانګی په هغه لوخی کښې ټونګه ووهله چې د هغې سره هغه پیې تویو شو. حضور ﷺ دغه خوب سیدنا ابو بکر صدیقؓ ته واورولو ، هغوي حضور ﷺ ته مشوره ورکړه چې معلومیږي داسې چې داقلعه اوس زمونږ لاسو ته نۀ شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتـلـے . بیا حضور ﷺ په دغي باره کښي د نوفل بن معاویه دیـلـمیؓ نه مشوره واغستله .د نوفل بن معاویه دیلمي خبري هم د حضرت سیدنا صدیق اکبرؓ د خبري ملګرتیا کوله . د ابن سـعـد په روایت کښي دی . حضرت عمرؓ حضور ﷺ ته ووئیل چي اے د اللّٰـه پیغمبره ! ﷺ دوی ته بد دعا وکړی .رسول اللّٰه ﷺ په جواب کښي حضرت عمرؓ ته اوفرمائیل اللّٰه تعالیٰ ماته د دي خبري اجازت نۀ دے راکړے .حضرت عمرؓ د حضور ﷺ نه تپوس وکړۀ نو بیا مونـږ تـه د دوی سره د جنګ کولو څۀ ضـرورت دے ؟ حـضور ﷺ چي د حضرت عمرؓ خبره واوریدله نـو د روانیـدو فـرمـان ئي جاری کړۀ . او په روانه روانه ئي دا دعا وکـړۀ . اے اللّٰـه ! ثقیف ته نیغه لار وښایه اودوی د اسلام سره زمـا خـوا لـه راولـے . د تاریخ کتابونو لیکلی دی چي دغه قلعه بیا په خپله فتح شوه . هغه ټول خلق مسلمانان شول . مالك بـن عـوف چـي د هـغـي قبیلي مشروه په خپله د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شو او اسلام ئي قبول کړۀ . حضور ﷺ د طـائف نـه روان شـو او د ذی الـقـعـدي په پنځم تاریخ جعرانه(د ځائـے نوم) ته وورسیدلو .بیا د جنګـِ حنین ټول مالِ غنیمت ئي په مسـلـمانانو کښي تقسیم کړلو . په دغي مالِ غنیمت کـښـي شپـږ زره قیـدیان ، څلیریشت زره اوښان ، څلویښت زره چیلۍ ، اور څلور زره اوقیه سپین زر وو . په دغي مقام حضور ﷺ د هـوازن قبـیـلـي په انتظار لس ورځـے تیرے کـړے . چي کیـدے شي د هـوازن قبیلي خلق د خپلو خپلوانو د خلاصولو د پاره کوشش وکړي او دلتـه راشي . خو هیڅ څوك هم د دغي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیدیانو د خلاصولو د پاره رانغلل . د ډیر انتظار نه پس حضور ﷺ هغه قیدیان په مسلمانانو کښې تقسیم کړل . د تقسیم نه وروستو د نهه تنو یوه ډله (وفد) چې د قبیله هوازن سره ئې تعلق لرلو د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضره شوه . هغوی اول اسلام قبول کړه . او بیا ئې د حضور ﷺ په لاس بیعت وکړۀ . بیا ئې د هغه خپلوخپلوانو چې په غزوه حنین کښې بندی جوړ شوی وو د پرېښودلو حضور ﷺ ته درخواست وکړلو. دهغې قبیلې مشر ووئیل اے د الله پیغمبره ! ﷺ په دغه قیدی خلقو کښې ستا د پلار او مور له طرفه تروریانې،اوستا سره په ماشوم والی باندې مینه کونکی زنانه هم دی . که چرته ستا په شان تعلقات زمونږه بل چا سره وے .نو هغه به مونږ سره ډیره زیات مینه ، ګزاره او د رحم وکرم معامله کړے وے .ستاشان اومقام خو د ټولو خلقو نه اعلیٰ دے . مونږ نن په مصیبت کښې یو . او زمونږ دا مصیبت ستانه پټ نه دے زمونږ سره د احسان معامله وکړئ . د دې په بدله کښې به الله تعالیٰ تاسو سره د احسان معامله وکړئ . حضور ﷺ ورته اوفرمائیل ماستاسو ډیر انتظار وکړۀ . اوس مالِ غنیمت تقسیم شوے دے . بیا هم تاسو په دوو څیزونو کښې یو خوښ کړے . ستا سو مال پکار دے یا ستاسو خپل خپلوان (چې قیدیان جوړې شوی دی) ؟ .هغه وفد(ډلې) حضور ﷺ ته ووئیل چې مونږ د مال تپوس نه کوؤ زمونږ خپل خلق (چې تاسو سره قیدیان شوی دی) پکار دی .چې هغوی ستاسو دقید نه راخلاص شی .حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته اوفرمائيل . په مالِ غنيمت کښې زما سره د بنو هاشم او دبنى عبدالمطلب چې څومره حصه رسيدلے ده . هغه ټوله ستاسو شوه .خو چې کومه حصه د نورو مسلمانانو رسيدلے ده . د هغې په باره کښې مالره د ماسپښين مونځ نه پس راشئ . زۀ به نورو مسلمانانو ته ستاسو سفارش وکړم . بيا د ماسپښين مونځ نه پس هغه وفد(ډله) حضور ﷺ لره لاړه. نو حضور ﷺ يو ډيرښائسته پُراثر بيان وکړلو . د دغې بيان په برکت سره په يو وخت کښې دغه ټوله قبيله د غلامې نه آزاده شوه . ټولو مسلمانانو په خوشحالې سره هغه ټول خلق پريښودل . بيا د دغې واقعې نه وروستو حضور ﷺ د جعرانه(د ځائے نوم) نه مکې مکرمې ته د عمرې د ادا کولو په نيت روان شو .هلته ئې عتاب بن اسيد د مکې مکرمې مشر (والی) جوړ کړلو او معاذ بن جبلؓ ته ئې د دين د تعليم او تعلم ذمه داری وربه غاړه کړه . حضور ﷺ په مکه مکرمه کښې دوه مياشتې او لس ورځے قيام وکړۀ . بيا د ذيقعدې په وويشتم تاريخ د صحابهؓ سره يو ځائے مدينې منورې ته روان شو . (148,149,150)

د زکوٰة د راجمع کولو د فريضې آغاز

د طائف د سفر نه وروستو د هجرت په نهم کال حضور ﷺ مختلفو طرفونه ته د زکوٰة د اغستلو او راجمع کولو د پاره څۀ کسان وليږل . عيينه بن حصن فرازیؓ ئې بنو تميم قبيلې ته ، بريده بن الحصيبؓ ئې قبيله اسلم و غفار ته ، عباد بن بشرؓ ئې سليم او مزينه ته ، رافع بن مکيثؓ ئې جبينه ته ، عمرو بن

(c) ketabton.com: The Digital Library

العاص ؓ ئې بنې فزاره ته ، ضحاك بن سفيان ؓ ئې بنو كلاب ته ، بسر بن سفيان ؓ ئې بنو كعب ته ، ابن اللتبيه ازدیؓ ئې بنو ذبيان ته ، علاء بن الحضرمي ؓ ئې بحرين ته ، حضرت علیؓ ئې نجران ته ، عدي بن حاتم ؓ ئې قبيله طے او بنو اسد ته او مالك بن نويرهؓ ئې بنو حنظله ته وليږلو .(151)

غزوه تبوك

حضور ﷺ په مدينه منوره کښې مقيم وه . دغه وخت حضور ﷺ ته خبر ورکړے شو چې روميان د اسلامي سلطنت او د اسلام د ختمولو د پاره صلاح مشورے کوی او د دغې مقصد د پاره ئې ډيرلوئي لښکر تيار کړے دے . حضور ﷺ د هغوی سره د مقابلې دپاره د صحابه ؓ نه د انفاق فی سبيل الله (د اللّٰه په لاره کښې د خرچ کولو) مطالبه وکړهٔ . په دغه موقع سيدنا صديق اكبرؓ د كور ټول سامان د حضور ﷺ په خدمت په پيش كړهٔ . حضرت عمر ؓ د كور د نيم سامان قرباني وركړهٔ . حضرت عثمانؓ درې سوه اوښان سره د (بوجهونو) سامانه او د زرو دينارو حضور ﷺ ته حواله كړل . هريو صحابيؓ په دغې موقع د خپل وس او توفيق مطابق د خرچ كولو كوشش وكړهٔ . مختصر دا چې حضور ﷺ د رجب المرجب په مياشت کښې د ديرش زره لښكر سره د مدينې منورې نه تبوك ته روان شو. تبوك ته د رسيدو نه يوه ورځ وړاندې چې لامسلمانان په لاره کښې وو حضور ﷺ صحابه ؓ ته اوفرمائيل صبا چې نمر لږ ډير رابره شوی وی تاسو به د تبوك چينې ته ورسيږے . د حضور ﷺ د وينا او اطلاع مطابق صحابهؓ په صبا هم په هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کوم وخت چي نبی کریم ﷺ بنودلے وو مسلمانان د تبوك چینے ته ورسیدل . دوی چي کله هغه چیني لره نزدي ورغلل نو د هغي نه یو یو ځاڅکے بهیدلو(دغه چینه وچیدو ته نزدي وه) . د حضور ﷺپه حکم هغه وخت هغه یو یو ځاڅکے د اُوبه په یو لوښي کښي راجمع کړے شو .بیا حضور ﷺ په هغه اوبه خپل لاسونه او خُله مبارکه کنګاله کړۀ . بیا ئي هغه اوبۀ هغي چیني سره خواته تویي کړے . د حضور ﷺپه دغي عمل د دغي اوچے چیني نه د اوبو یوه فواره جاري شوه . دا اوبۀ دومره ډیرے وے . چي په هغي سره د تهول لښکر تنده ماته شوه . بیا هم هغه شان هغه چینه جاري وۀ .بیا حضور ﷺ حضرت معاذ بن جبلؓ ته اوفرمائیل کۀ اللّٰه تعالیٰ تالره ډیر عمر درکړۀ نو تۀ به دا ځایونه په باغونو سره ښکلی ووینې . ابن اسحاق مؤرخ لیکی چي هغه چینه تراوسه پوري جاري ده . په تبوك کښي حضور ﷺشل ورځے پاتي شولو .رومیان ویریدل . او د مقابلي نه په شا شو. د دنیا خلقو د اسلام عظمت او طاقت ولیدلو . تبوك سره نزدي اهل جربه ، اذرع او د ایله په مشر ویره راغله مجبوراً مسلمانانو سره ئي صلح وکړه او جزیي ورکولو ته تیار شو. هم لدغي ځائے نه د حضور ﷺپه حکم حضرت خالد بن ولیدؓ د څلورو سوو تنو سره د اکیدر د مقابلي دپاره روان شولو حضور ﷺ حضرت خالد بن ولیدؓ ته فرمائیلي وو چي تاته اکیدر په داسي حالت کښي ملاویږی چي هغه به ښکار کوی . اکیدر د حضور ﷺ د اطلاع مطابق ښکار کولو . حضرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

خالدؓ هغې قیدی جوړ کړۀ او د حضور ﷺ په خدمت کښې پیش کړلو . حضور ﷺ ورسره په دوه زره اُوښانو ،اته سوه اسونو ،څلور سوه زغرو، او څلورسوه ډهالونو باندې صلح (راضی نامه) وکړۀ .په تبوك کښې حضور ﷺ شل ورځے قیام وکړۀ . بیا حضور ﷺ له تبوك نه مدینې منورې ته واپسی وکړۀ .(152,153)

د مسجد ضرار معامله

د تبوك نه واپسې کښې حضور ﷺ چې ذی آوان ته راورسیدلو نو مالك بن دخشم ، او معن بن عدیؓ ئې د مسجد(جمات) ضرار د ورانولو د پاره ولیږل. هغوی مسجدِ ضرار وران کړلو . دا هغه جمات وو چې په کوم کښې به منافقینو د مسلمانانو خلاف صلاح مشورې کولے . او د اسلام خلاف به استعمالیدلو .دا هغه وخت جوړ شوے وو کله چې حضور ﷺ تبوك ته په سفر روان وو په لاره کښې منافقینو حضور ﷺ ته درخواست کړے وو چې تاسو دغې جمات ته دمونځ کولو د پاره یووار راشې چې برکت پکښې راشی او مقبولیت اومومی . حضور ورته په هغه موقع وئیلی وو چې اوس خو زۀ تبوك ته روان یم . واپسې کښې به بیا ګورو. ابن هشام لیکی چې حضور ﷺ د سویلم یهودی د کور د سوزولو حکم هم ورکړے وۀ . په دغه کور کښې به منافقین راجمع کیدل او د حضور ﷺ خلاف مشورې به ئې کولے . حضرت طلحهؓ د یو څو تنو سره دغه کار تمام کړلو . د شعبان اخیرې ورځې وے یا درمضان اولنې ورځے وے حضور ﷺ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدیني منورې په مزکه قدم کیښودلو . مدیني منورې ته د داخلیدو نه پس حضور ﷺ اول مسجد نبوی ته تشریف یوسلو هلته ئې دورکعته مونځ وکړۀ . د مونځ نه پس څۀ لږ ساعت د خلقو د ملاقاتونو د پاره کینساتلو . بیا ئې خپل کور ته تشریف یوسلو . (154)

د متخلّفینو معامله

هغه خلق چې غزوۀ تبوك په موقع د حضور ﷺ نه په څۀ عذر پاتې شوی وو . یا داسې خلق چې د نفاق په وجه په غزوه تبوك کښې نۀ وو شامل شوی . د دوی ټولو په باره کښې حضور ﷺ ته د وحی په ذریعه پته ولګیدله . منافقینو په دروغه قسمونه وخوړل او ځان ئې د ظاهری دنیاوی سزا نه بچ کړلو . دغه شان هغه صحابهؓ چې د څۀ عذر په وجه پاتې شوی وو د هغوی عذر هم قبول کړے شو . درې صحابهؓ داسې وو چې هغوی خپل څۀ عذر پیش نۀ کړے شو . حضور ﷺ د هغوی سره د هر قسمه تعلقات قائمولو نه منع وکړۀ . بیا د ډیر صبر او امتحان نه پس د هغوی د ندامت ذکر قرآن کښې راغلے . (په سورة التوبه آیت نمبر ۱۱۷، ۱۱۸ او آیت نمبر ۱۱۹ کښې د دوی د حالت او کیفیت ذکر راغلے دے .) او اللّٰه تعالیٰ ئې توبه قبوله کړه . (155)

مختلف وفدونه (جرګے)

هرکله چې حضور ﷺ مدیني منورې ته راوورسیدلو . نو پرله پسې د حضو ر ﷺ په خدمت کښې وفدونه (جرګې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتـلـل شـوروو شو . حضور ﷺ لره د وفدونو مقصد د دين دزده کړي نه علاوه د مسلمانانو سره تعلقات جوړول هم وو. د هغي وفـدونـو تـعـداد اويـا پـوري يـاديـږي پـه هغي کښي مشهور وفدونه دا دي .وفدِ ثقيف، وفدِ بنى تميم ، وفدِ بنى فزاره ، وفدِ کنده ، وفد بنى عبدالقيس ، وفد بنى حنفيه ، وفد بنى قحطان ، وفـد بـنى الحارث ، وفد بنى فزاره ، وفدِ بنى اسد ، وفد بهراء وفدِ عـزره وفـدبـلـى ،وفـد بـنـى عـامر بن صعصعـه (156)

اولني حج

د حضور ﷺ په امر د هجرت په نهم کال د ذيقعدي په مياشت کښي حضرت سيدنا صديق اکبرؓ د دري سووتنو سره د حج د اداکولو د پاره مکي مکرمي ته روان شو .بيا په دغه سفر کښي حضـرت علـيؓ هم ورسره شـامـل شـولو چي د سورتِ برأت آيـاتـونـه د حـج د ادا کـولـو پـه موقع تلاوت کړي . د حضرت ابـوبـکـر صديقؓ په مشري کښي مسلمانانو د حج ټول رکنونه ادا کـړل بيـا جـمـره عـقـبـي سـره د قـربـانـي پـه ورځ (يوم النحر) حضرت عليؓ د حضور ﷺ د فرمان مطابق هغه آياتونه تلاوت کړل . چي د کومو آياتونو د تلاوت ورته د حضور ﷺ له طرفه حـکـم شـوي وو . په دغي ورځ دا اعلان وشو . د راروان کال نه بـه يـو مشرک ته هم د حج د اداکولو اجازت نۀ وي ، نۀ به چاته پـه بـربـنـډه د طـواف کـولو اجازت وي . چي د چا د حضور ﷺ سره مـعـاهـده شـوي ده . د هـغي عهد به پابندی کولے شي . او چي دچا سره د حضور ﷺ معاهده او عهد نشته هغوی ته څـلـور مـيـاشـتي مهلت دے . کۀ په دي څلورو مياشتو کښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې اسلام قبول کړۀ . نو ډیره ښۀ ده . خو کۀ اسلام ئې قبول نۀ کړلو . نو بیا چې کوم ځائے کښې وونیولے شو ښامخا به قتلیږي . د حج د رکنونو د ادا کولو او د دغې اعلان نه وروستو سیدنا صدیق اکبرؓ مدینې منورې ته واپسی وکړله . (157)

د حضور ﷺ د حج د پاره سفر

د هجرت په لسم کال د ذیقعدې په میاشت کښې حضور ﷺ د حج د اداکولو اراده وکړله . او د یو اعلان کونکی په ذریعه دغه خبر په ټول عربو کښې ښور شو . یو لوئې تعداد د خلقو په دغه موقع د حضور ﷺ سره یو ځائے د حج د ادا کولو د پاره تیار شو. د ذیعقدې په شپږیشتم تاریخ حضور ﷺ د دغې عظیم عمل د پاره غسل وکړۀ بیا ئې کپړے بدلې کړے . د هغې نه وروستو د مدینې منورې نه ذوالحلیفه ته ئې تشریف یوسلو . حضور ﷺ په ذوالحلیفه کښې شپه تیره کړۀ. بیا د دغې رواني میاشت په وویشتم تاریخ ئې دوباره غسل وکړۀ . بیائې دو رکعته مونځ ادا کړه او احرام ئې وتړلو . په قصوئ اوښه باندې سور شولو او په اوچت آواز ئې دا لاندنی تکی ادا کړل .

لَبَّیْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّیْكَ لَبَّیْكَ لَاشَرِیْكَ لَكَ لَبَّیْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِیْكَ لَكَ .

حضرت جابرؓ فرمائی د حضور ﷺ نه مخکښې وروستو ، ښې طرف ته او ګس طرف ته د خلقو یو سمندر وۀ . مؤرخینو لیکلی چې دغه وخت د صحابهؓ تعداد د یو لاکه (۱۰۰۰۰۰) نه بره وو. ټولو د حضور ﷺ سره په جمع دغه برني تکی وئیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

.بیا ددوی آواز به دغرونو نه راتمبیدلو . حضورﷺ د صحابهؓ سره یو ځائے د ذوالحجي په پنځم تاریخ مکي مکرمي ته داخل شولو . مسلمانانو د حضورﷺ سره یو ځائے د بیت اللّٰه (کعبي) طواف وکړۀ . بیا حضورﷺ مقام ابراهیم کښي دوه رکعته نفل ادا کړۀ.د نفلو داداکولو نه پس حضورﷺ صفا غرته اوختلو . او دا ئي ارشاد اوفرمائیل :

د اللّٰه نه علاوه بل څوك د عبادت لائق نشته .نۀ هغۀ شریك لري . د هغۀ بادشاهي ده او صرف د هغۀ تعریف دے .هغۀ مړه کول او ژوندي کول کوی .په هرڅیز باندي قدرت لری . د هغه یوذات نه علاوه بل څوك خدائي نشته . هغه یو اللّٰه دے .هغۀ خپله وعده پوره کړۀ .دخپل بنده ئي مرستۀ(مدد) وکړۀ .او په یو ځائے ئي ټولو ته ماتی(شکست)ورکړۀ .

حضورﷺ د عمري د اداکولو نه پس احرام کهلاؤ کړلو او صحابهؓ ته ئي هم د احرام د کهلاوولو امر وکړه. په دغي موقع حضرت علیؓ د یمن د حاجیانو سره یو ځائے مکي مکرمي ته راغے .د زیارت ورځ (د ذوالحجي اتهم تاریخ)حضورﷺ د نورو مسلمانانو سره په منیٰ کښي تیره کړه .بیا په صبا د سحرختو نه وروستو د ذوالحجي په نهم تاریخ حضورﷺ د نورو مسلمانانو سره د منیٰ نه روان شو . اومیدانِ عرفات کښي دیره شو . د ماسپښین نه وروستو او د ماښام نه مخکښي په دغه موقع حضورﷺ د قصویٰ (اوښه) د پاسه په ناسته یوه خطبه ارشاد اوفرمائیله چي ورته خطبه حجة الوداع وئیلے شی . هرکله چي حضورﷺ خپله خطبه ختمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړله . حضرت بلالؓ آذان وکړۀ . بیا حضور ﷺ د ماسپښین او مازیګر مونځونه یو ځائے ادا کړل . د مونځ نه پس حضور ﷺ بیا په اوښه سور شولو اود مسلمانانو سره موقف (د یو ځائے نوم) ته ئې تشریف یوسلو. په دغه ځائے حضور ﷺ د قبلې په رُخ یوه عظیم الشانه دعا وکړله . بیا د دغې مقام نه وروستو حضور ﷺ مزدلفې ته تشریف یوسلو هلته کښې حضور ﷺ د ماښام او ماسخوتن دوه مونځونه په یو وخت کښې ادا کړل . حضور ﷺ او مسلمانانو شپه په مزدلفه کښې تیره کړه . بیا په صبا سحر وختې د سحر مونځ نه وروستو حضور ﷺ د صحابهٌ سره یو ځائے د مزدلفې نه روان شو . بیا جمره ئې په کاڼو ووشتله او دغه رنګ نور ارکان په ترتیب سره حضور ﷺ د ټولو مسلمانانو سره یو ځائے ادا کړل . د حج د ادا کولو نه پس رسول اللّٰه ﷺ مسلمانان خپلو خپلو علاقو ته رخصت کړل . او پخپله حضور ﷺ د انصارو او مهاجرینو سره یو ځائے د ذوالحجې په څلوارلسم تاریخ د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته راروان شولو. (158)

د حضور ﷺ د آخرت سفر

مؤرخینو لیکلی دی چې د صفر میاشت کښې یو پیره د نیمې شپې حضور ﷺ جنت البقیع(د مسلمانانو مقبره) ته تشریف یوسلو .اود هغوی د پاره ئې د مولیٰ کریم نه دعا اوغښتله .بیا ئې خپل کور ته واپسی وکړۀ . هرکله چې حضور ﷺ کورته ئې تشریف راوړلو نو په طبیعت کښې ئې دروندوالې(بیماری) وۀ . دا ورځ د شورو وۀ . او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ام المؤمنین حضرت میمونهؓ سره په کور کښې د پاتې کیدو نمبروۀ. حضور ﷺ د خپل عادت موافق حضرت میمونهؓ کره تشریف یوسلو . په صبا چې بیا په ازوج مطهراتؓ کښې د چا نمبروۀ حضور ﷺ د هغې بی بی سره ارام وکړۀ . بیا په دریمه ورځ د بلے بی بی سره پاتے شو . دغه شان څلورمه او پنځمه ورځ تیره شوه .په دغه پنځو ورځو کښې د حضور ﷺ بیماری کمه نۀ شوه . نو حضور ﷺ د نورو بیبانو په مشوره د حضرت عائشېؓ صدیقې سره دیره شو . دبیمارې په دغه ورځو کښې حضرت ابوبکرصدیقؓ د رسول الله ﷺ په ځائے امامت کولو . ترکوم وخته پورې چې حضور ﷺ جمات ته د تلو راتلو طاقت لروتر هغه وخته پورې حضور ﷺ امامت کولو خو چې کله دغه طاقت هم باقی پاتې نه شو نو بیا د حضور ﷺ په حکم حضرت ابوبکر صدیقؓ امامت شورو کړۀ . د حضور ﷺ د وفات نه څلور ورځې مخکښې د ماسپښین وخت کښې حضور ﷺ مسجد نبوی ﷺ ته تشریف یوسلو جمع ولاړه وه . حضرت ابوبکرصدیقؓ د مصلې نه وروستو کیدل غوښتل خو حضور ﷺ په اشاره سره منع کړۀ. حضور ﷺ په مونځ کښې د حضرت ابوبکرصدیقؓ سره خواته کینساتلو . دمونځ نه پس حضور ﷺ یوه مختصره خطبه ارشاد اوفرمائیله . بیا د هغې خطبې نه وروستو حضور ﷺ خپلې حجرې مبارکې ته تشریف یوسلو. د حضور ﷺ په بیمارۍ په دغه ورځو کښې یوه ورځ حضور ﷺ د حجرې مبارکې پرده اوچته کړۀ . هغه وخت حضرت سیدنا ابوبکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدیقؓ په مصله مونځ ته ولاړ وو. حضرت ابوبکر صدیقؓ
چي حضور ﷺ ولیدهٔ نو مصله ئي حضور ﷺ ته پرېښودل
غوښتل . خو د حضور ﷺ په امر سره راروستو نه شو . بیا
حضور ﷺ د حجري پرده راښکله . د دغي واقعي نه پس
دوباره حضور ﷺ مسجد نبوی ته راښکاره نهٔ شو . هم په دغه
بیماری کښي د ربیع الاول په میاشت کښي د مشهور قول
مطابق په دولسم تاریخ حضور ﷺ د دي دنیا نه بلي دنیا
(آخرت) ته پرده وکړله . انا لله وانا الیه راجعون .
دغه وخت د صحیح بخاری د روایت مطابق د
حضور ﷺ عمرشریف دري شپیته (٦٣) کاله وهٔ .(159)

★★★★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذ ومصادر

(1) مولانا ادریس کاندهلوی، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۳۵، لاهور، مکتبه عشره مبشره

(2) ابن سعد، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ، ج ۱ ص ۵۹ بیروت، دارالمعرفة

(3) مولانا ادریس کاندهلوی، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۳۵، لاهور، مکتبه عشره مبشره

(4) مولانا ادریس کاندهلوی، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۶۰، لاهور، مکتبه عشره مبشره

(5) مولانا ادریس کاندهلوی، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۶۰، ۶۱، لاهور، مکتبه عشره مبشره

(6) مولانا ادریس کاندهلوی، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۶۴، لاهور، مکتبه عشره مبشره

(7) حافظ علاؤ الدین، سیرت مغلطائی ص ۷، بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ مفتی محمد شفیعؒ، اسلام آباد، مکتبه امیر معاویةؓ

(8) ابن حجر العسقلانیؒ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری، ج ۷ ص ۱۰۲ بیروت، دارالمعرفه

(9) زرقانی، محمد بن عبدالباقی، شرح موطا امام مالکؒ ج ۴ ص ۲۷۱، قاهره، مکتبه استقامیه

(10) مولانا ادریس کاندهلوی، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۷۴، ۷۵، لاهور، مکتبه عشره مبشره

(11) ابن هشام، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۱۷۳ بیروت، دارالفکر

(12) ابن هشام، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۵۶ بیروت دارالفکر

(13) الخائص الکبری، ج ۱ ص ۵۵، بیروت، دارالکتب العلمیه

(14) زرقانی، محمد بن عبدالباقی، شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۱۶۰ .... ۱۶۳ مصر، مطبع ازهریه

(15) حاکم، ابوعبدالله محمد بن عبدالله (۸۵۱ ه) المستدرك ج ۲ ص ۶۰۳،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رياض ، مكتبة المعارف

(16)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازي والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۴۰ ، بیروت ، دارالمعرفه

(17) حافظ علاؤ الدین ، سیرت مغلطائی ص ۱۰ ، بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ ص۲۷ مفتی محمد شفیعؒ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(18)ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك(۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۲۰۱ بیروت دارالفکر

(19)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ، ج ۱ ص ۱۲۸،۱۲۹ بیروت ، دارالمعرفة

(20) سیوطی، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبریٰ ، ج۱ ص ۹۱ ، بیروت ، دارالکتب العلمیه

(21)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۹۹،۱۰۰ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(22)سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۱ ص ۱۲۲ قاهره ، مکتبة الکلیات

(23) مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۱۰۹ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(24)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۰۲ مصر ، مطبع ازهریه

(25) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهؓ ج ٦ ص ۲۸۲ بیروت ، دارالاحیاء

(26) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴٦۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۱۱ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(27) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهؓ ج ۴ ص ۳۱۲ بیروت ، دارالاحیاء

(28)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴٦۳ه) ، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب ج ۴ ص ۲۴٦ ، حیدر آباد دکن ،دائرة المعارف

(29) مدارج النبوة ج ۳ ص ۸۲

(30)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهؓ ج ۴ ص ۳۰۴ بیروت ، دارالاحیاء

(31) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم ، (٦۳۰ ه) اسد الغابه فی معرفة الصحابهؓ ج ۵ ص ۴۵٦ ، مکتبه اسلامیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(32)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۰۲ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(33) سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۵۲

(34) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ه) ، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب ج ۴ ص ۴۸۷ ، حیدر آباد دکن ،دائرة المعارف

(35)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۰۲ مصر ، مطبع ازهریه

(36) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۳۷۷ بیروت ، دارالاحیاء

(37) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۷۷ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(38) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۳۷۹ بیروت ، دارالاحیاء

(39) حضور ﷺ کی صاحبزادیان ص ۴۵

(40) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (۶۳۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۳۱ بیروت دارالکتاب العربی

(41)ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۳ ص ۴۲۳ بیروت دارالفکر

(42)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۲۷ مصر ، مطبع ازهریه

(43) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۳۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(44)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۱۶۶،۱۶۷ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرةؓ

(45)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۳۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(46)سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۲۹

(47) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۲۷۳ بیروت ، دارالاحیاء

(48) اصح السیر ص ۵۸۳

(49)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۳۰۳ ، بیروت ، دارالمعرفه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(50) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۴۹ مصر ، مطبع ازهریه
(51)ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (۶۳۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۳۰۸ بیروت دارالکتاب العربی
(52)اصح السیر ص ۵۷۹
(53) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهٔ ج ۴ ص ۴۵۷ بیروت ، دارالاحیاء
(54) ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص۱۴۶ لاهور ، مکتبه قدوسیه
(55)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابٔ ج ۴ ص ۳۱۴ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف
(56) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهٔ ج ۴ ص ۴۲۶ بیروت ، دارالاحیاء
(57) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابٔ ج ۴ ص ۴۴۹ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف
(58)اصح السیر ص ۶۰۲
(59) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهٔ ج ۴ ص ۲۵۶ بیروت ، دارالاحیاء
(60) سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۶۳
(61) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابهٔ ج ۴ ص ۲۶۵ بیروت ، دارالاحیاء
(62) سیر اعلام النبلاء ج ۲۳۹
(63)طبری ، ابو جعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۲ ص ۲۱۷ قاهره ، دارالمعارف
(64) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۰ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ
(65)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۰۳ .... ۲۰۶ مصر ، مطبع ازهریه
(66)ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک(۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۲۱۰ بیروت دارالفکر
(67)طبری ، ابو جعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۱ ص ۱۱۳۹ قاهره ، دارالمعارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

(68) سید سلیمان ندوی ، رحمت عالم ﷺ ص ۲۴ کراچی ، قدیمی کتب خانه

(69)سید سلیمان ندوی ، رحمت عالم ﷺ ص ۲۴ کراچی ، قدیمی کتب خانه

(70)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۳ ص ۲۴ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(71)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۵ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(72)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۷ ، ۴۸، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(73) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۶ ، ۴۷ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(74)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۹،۴۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(75)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ، ج ۱ ص ۱۳۹ بیروت ، دارالمعرفة

(76)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۱۳۹ ، بیروت ، دارالمعرفه

(77) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۱۲۲ بیروت دارالفکر

(78) ابن قیم الجوزی ، محمد بن ابی بکر (۷۵۱ ه) زاد المعاد فی هدی خیر العباد ج ۲ ص ۳٦ . بیروت

(79)ابن حجر العسقلانیؒ ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ، ج ۷ ص ۱۴٦ بیروت ، دارالمعرفه

(80) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۳۴۴....۳۵۳ بیروت دارالفکر

(81)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۲۳۸،۲۳۷ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(82) حافظ علاؤ الدین ، سیرت مغلطائی ص ۲۵ بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ

(83) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۹۶،۲۹۱ مصر ، مطبع از هریه

(84)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۳ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(85) نووی ، ابوزکریا یحیٰ بن شرف (۶۷٦ ه) شرح صحیح مسلم باب الاسراء ج ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص ۱۱۳ ، بیروت ، دارالفکر

(86)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۳، ۵۴ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(87) سیوطی ، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبریٰ ج ۱ ص ۱۵٦ ، بیروت، دارالکتب العلمیه

(88)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵٦ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(89) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(90) سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۱ ص ۲٦۹ قاهره ، مکتبة الکلیات

(91) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۹۴ بیروت دارالفکر

(92)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازي والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۱۷۷ ، بیروت ، دارالمعرفه

(93)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۳۲۱ مصر ، مطبع ازهریه

(94) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۱ ص ۱۵۲ بیروت

(95)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۱۳،۳۱۴ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(96) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۱۸۷ بیروت ، دارالمعرفة

(97)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۹۵ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(98) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۱۱۱ بیروت دارالفکر

(99 طبری ، ابوجعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۲ ص ۳۹۴، ۳۹۵ قاهره ، دارالمعارف

(100)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۳ ص ۲۱۳ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(101)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۲۷،۳۲۸ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(c) ketabton.com: The Digital Library

(102)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۱۰۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(103)مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۹۲ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(104)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۲۳۰ ، بیروت ، دارالمعرفه

(105) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۱ ص ۱۴۳ بیروت ، دارالمعرفة

(106) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۳۹۷ مصر ، مطبع ازهریه

(107) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۲۶۷ بیروت دارالفکر

(108) مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۵۴.....۱۰۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(109) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۱ ص ۱۴ بیروت

(110)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(111)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(112)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۹ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(113) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۳۳ مصر ، مطبع ازهریه

(114)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص ۳ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(115) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۴۲۶ بیروت دارالفکر

(116) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۲ ص ۲۸۹ بیروت

(117)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۹۳ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(118)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۲۹۱ بیروت ، دارالمعرفة

(c) ketabton.com: The Digital Library

(119)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۳۹ بیروت
(120)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۳۱،۲۳۰ ، لاهور
، مکتبه عشره مبشرهٔ
(121) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۴۷ بیروت
(122) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح موا هب لدینه ج ۲ ص ۱۱۰، ۱۲٦
مصر ، مطبع ازهریه
(123)سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر
السیرة النبویة لابن هشام ج ۲ ص ۹۳ قاهره ، مکتبة الکلیات
(124)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴
ص ۱۲۸ لاهور ، مکتبه قدوسیه
(125)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۹۵ بیروت
(126)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۵ ص ۲۴۲ ...۲۴۵ بیروت ، دارالمعرفة
(127) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح موا هب لدینه ج ۲ ص ۲۰٦ .... ۲۰۸
مصر ، مطبع ازهریه
(128) سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر
السیرة النبویة لابن هشام ج ۲ ص ۲۳۳ قاهره ، مکتبة الکلیات
(129)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ
(130)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۷ ص ۳۵٦ بیروت ، دارالمعرفة
(131) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۳۸۰
بیروت دارالفکر
(132)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون
المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۱۳۲ ، بیروت ، دارالمعرفه
(133)حلبی ، علی بن برهان الدین (۱۰۴۴ ه) السیرة الحلبیة فی سیرة الامین
المامون ، ج ۲ ص ۱٦۴ ، بیروت ، دارالمعرفة
(134) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۳ ص ۲۰۸
بیروت دارالفکر
(135) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۷ ص ۳٦۰ بیروت ، دارالمعرفة
(136)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ه) الطبقات الکبری ، ج ص بیروت ، دارالمعرفة
(137) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح موا هب لدینه ج ۲ ص ۲۵۴ مصر ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبع از ہریہ

(138)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ہ) الطبقات الکبریٰ ج ۲ ص ۱۲۴ بیروت

(139) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواہب لدینہ ج ۲ ص ۲٦٦ مصر ،

مطبع از ہریہ

(140) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ہ) فتح الباری شرح صحیح

البخاری ج ۷ ص ۳۹۲ بیروت ، دارالمعرفۃ

(141) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواہب لدینہ ج ۲ ص ۲٦۹ مصر ،

مطبع از ہریہ

(142) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ہ) فتح الباری شرح صحیح

البخاری ج ۸ ص ۴ بیروت ، دارالمعرفۃ

(143) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواہب لدینہ ج ۲ ص ۲۹۲ مصر ،

مطبع از ہریہ

(144) ابن ہشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ہ) سیرۃ النبی ﷺ ج ۴ ص ۱۲، ۱۳

بیروت دارالفکر

(145)مولانا ادریس کاند ھلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۴۲۵ ، لاہور ،

مکتبہ عشرہ مبشرہؓ

(146) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (٦۳۰ ہ) الکامل فی التاریخ ج ۲

ص ۱۳۱ بیروت دارالکتاب العربی

(147) ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ہ) عیون الاثر فی فنون

المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۱۹۲ ، بیروت ، دارالمعرفہ

(148)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ہ) الطبقات الکبریٰ ، ج ۲ ص ۱۵۸،۱۵۹ بیروت ،

دارالمعرفۃ

(149) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواہب لدینہ ج ۳ ص ۲۸ مصر ،

مطبع از ہریہ

(150) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ہ) فتح الباری شرح صحیح

البخاری ج ۸ ص ۲٦ بیروت ، دارالمعرفۃ

(151)ابن قیم الجوزی ، محمد بن ابی بکر (۷۵۱ ہ) زاد المعاد فی ھدی خیر العباد

ج ۲ ص ۲۰۱ . بیروت

(152)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ہ) عیون الاثر فی فنون

المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۲۲ ، بیروت ، دارالمعرفہ

(153) سیوطی ، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ہ) الخصائص الکبریٰ ج ۱ ص ۲۷۳

، بیروت، دارالکتب العلمیہ

(c) ketabton.com: The Digital Library

(154) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۷۱ مصر، مطبع ازهریه

(155)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۷۹....۲۸۲، لاهور، مکتبه عشره مبشرهٔ

(156)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۴۰ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرهٔ

(157) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۹۵ مصر، مطبع ازهریه

(158) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۱۰۳ مصر، مطبع ازهریه

(159)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۶۰...۶۶ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرهٔ

★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★★★★★

وماتوفیقی الابالله العلی العظیم ربنا تقبل منا انك انت
السیمع العلیم وتب علینا انك انت التواب الرحیم .
وصلی الله تعالیٰ علیٰ خیر خلقه محمد واله واصحابه
اجمعین . و من تبعهم باحسان الیٰ یوم الدین .
(6 مارچ 2018ء)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولانا احمدعلی مردانی

نور چاپ شوی کتابونه

★	**معدن البیان فی ترجمة القرآن** د قرآن کریم د بعضې سورتونو پښتو منظومه ترجمه	★
★	**گلدسته د تجوید** (د تجوید تول ضروري احکام په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**قواعد النحو** (د علم النحو تول اهم قواعد په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**تیسر الاصول فی حدیث الرسول ﷺ** (د اُصول حدیث تذکره په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**د مونځ تعلیم** (د اودس ، غسل ، تیمم ، مونځ ضروري احکام په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**لبّ اللباب یعنی خاصیاتِ ابواب** خاصیاتِ ابواب په پښتو شعرونو کښې	★
★	**رڼا د سحر** (صدارتي ایوارډ یافته) پښتو نعتونه	★
★	**ښکلا د چمن** (پښتونعتونه)	★
★	**د زړهٔ سکون** (صدارتي ایوارډ یافته) پښتو نعتونه	★

(c) ketabton.com: The Digital Library

★	حقیقی جانان ﷺ (نعتونہ)	★
★	عربی جانان ﷺ (نعتونہ) زیر طبع	★
★	سیرتِ عشرہ مبشرہ ؓ (حالاتِ زندگی،اقوال،مرویات،واقعات،وغیرہ)	★
★	سیرتِ ائمہ اربعہؒ (احوال،اقوال،واقعات،مرویات)	★
★	حضرت امیر معاویہؓ کا مختصر تعارف (مختصر حالاتِ زندگی،اقوال،واقعات،مرویات)	★
★	انمول موتی (اعداد کی دنیا کا منفرد مجموعہ)	★
★	انمول خزانہ (اعداد کی ترتیب کے ساتھ ایک منفرد تحریر) زیر طبع	★
★	غائبانہ نماز جنازہ اور اُس کی شرعی حیثیت (قران وسنت کی روشنی میں ایک اہم ترین مسئلہ کی توضیح)	★
★	مروجہ حیلہ اسقاط قران وسنت کی روشنی میں	★
★	منکرین اجماع وقیاس (جس میں اجماع وقیاس کی اہمیت بیان کیا گیا ہے۔)	★

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library